

المشتدب

في صرف ونحو لسان العرب

MARMARA UNIVERSITESI
İlahiyat Fakültesi Kütüphanesi

Konu No: 15032

نحو قسمی

Konu No:

محمد زهفی

(مشذب) منقح ومهندب دیمکدر. بوکتاب (مکتب ادب) ک عربی
درسخانه سنده بطریق الاملاء حاصل ارمش اولدیغدن براسمی ده (مکتب
ادب) ایدی. وجه لائی اوزره اصلاح اولمش مناسنه اولان (المرتاب)
لفظاً ومعنی ده مناسبتلی اولفله بودفنه کتابک نام دیکربنه (المرتاب)
دینلمش وان شاء الله تعالی طبعه ناکه ده بسبتون (المرتاب) ناميله نشری
مصمم بولنمشدر.

MARMARA UNIVERSITESI
İlahiyat Fakültesi Kütüphanesi

ARF NIZART JILILE SINK W MPTBOWAT DAXLIE MDIRBT ELIE SINK R XSTILE
AHİYAT FAKÜLTESİ
KÜTÜPHANESİNE

طبع اولنمشدر.

استانبول
Kasr-ı Araf Hoca
tarafından Vakfedilmiştir.

صادوریان) شرکت مرتبیه مطبعه سی — باب عالی جاده سی ۹۰ لوله و ۱۵۰۰

۱۳۲۰

المشذب

في صرف ونحو لسان العرب

نحو قسمي

محمد ذهني

(مشذب) منقح ومهذب ديمكدر. بوكتاب (مكتب ادب) ك عربي
درسخانه سنده. بطريق الاملاء حاصل اولمش اولديفندن براسمي ده (مكتب
ادب) ایدی. وجه لائی اوزره اصلاح اولمش مفعاسنه اولان (المرتاب)
لفظاً ومعنی ده مناسبتلی اولغله بو دفعه کتابک نام دیکرینه (المرتاب)
دینلش وان شاء الله تعالی طبعه ثالثه ده بسبتون (المرتاب) ناميله نشری
مهم بولمشد.

معارف نظارت جلیله سنک ومطبوعات داخلیه مدبریت علیه سنک رخصتیه
طبع اولمشد.

استانبول

(آصادوریان) شرکت مرتبیه مطبعه سی — باب عالی جاده سی نومرو ۵۲

۱۳۲۰

بسم الله الرحمن الرحيم

نموده کلمه اقسامی (مُعَرَّب) و (مَبْنِی) نامریله ایکی به منحصر در .
مضارع دن ماعدا فعللر و علی العموم حرفلر و بر طاقم ادوات مبنی
قسمندندر . اسملرک الچونغی معرب و برازی مبنیدر . جمله لر دخی مبنیدر .

مبنیات

آخری حرکه و یا سکوندن بر حال اوزره قالان کلمات دیمکدر .
(مبنی) اولان اسملرک باشلوجه سی شونلردر : ضمیرلر ، اسم
اشارتلر ، اسم موصوللر .

ضمائر

(ضمیر) متکلمه یاخود مخاطبه و یاخود غایبه دلالت ایدن اسمدر .

متکلم	}	مفرد	أَنَا = بِن
		جمع	أَنْتُمْ = بَز
مخاطب مذکر	}	مفرد	أَنْتَ = سَن
		تنییه	أَنْتُمَا = اِیکِکِرْ
		جمع	أَنْتُمْ = سَنَر

مخاطب مؤنث	}	مفرد	أَنْتِ = سَن
		تنییه	أَنْتُمَا = اِیکِکِرْ
		جمع	أَنْتُنَّ = سَنَر
غائب مذکر	}	مفرد	هُوَ = او
		تنییه	هُمَا = اِیکِکِسی
		جمع	هُمْ = آنلر
غائب مؤنث	}	مفرد	هِيَ = او
		تنییه	هُمَا = اِیکِکِسی
		جمع	هُنَّ = آنلر

بونلر ضمیرلرک مجرد حالیدرکه عبارده مبتدا، خبر و تأکید صورتیه
فاعل و نائب فاعل اولورلر .

ضمیرلرک مفعول و اضافت حالی شویله در :

متکلم	}	مفرد	إِنِّي = بِنِ ، بَكَ ، بِنَم
		جمع	إِنَّا = بَزِ ، بَزَه ، بَزَم
مخاطب مذکر	}	مفرد	إِيَّاكَ = سَنِ ، سَكَ ، سَنَك
		تنییه	إِيَّاكُمَا = اِیکِکِرْ ، اِیکِکِرْه ، اِیکِکِرْک
		جمع	إِيَّاكُمْ = سَنَرِ ، سَنَرَه ، سَنَرْک
مخاطب مؤنث	}	مفرد	إِيَّاكَ = سَنِ ، سَكَ ، سَنَك
		تنییه	إِيَّاكُمَا = اِیکِکِرْ ، اِیکِکِرْه ، اِیکِکِرْک
		جمع	إِيَّاكُنَّ = سَنَرِ ، سَنَرَه ، سَنَرْک

مفرد } غائب مذکر
 اِيَّاهُ = اِنِي، اِكا، اِنك
 تننيه } اِيَّاهُ = اِيكيسني، اِيكيسنه، اِيكيسنك
 جمع } اِيَّاهُمْ = اِنلري، اِنلره، اِنلرك

مفرد } غائب مؤنث
 اِيَّاهَا = اِنِي، اِكا، اِنك
 تننيه } اِيَّاهَا = اِيكيسني، اِخ
 جمع } اِيَّاهُنَّ = اِنلري، اِنلره، اِنلرك

ضمير لرك بوضوح استعملانه فعللرك اوست طرفنده بولندقلرنده
 و فعللردن صكره اوزاق دوشدكلرنده و برده موقع تحذيرده وعطف
 وتعدادده تصادف اولنور: اِيَّاكَ نَعْبُدُ وَ اِيَّاكَ نَسْتَعِينُ. اَعْظِيئُهُ اِيَّاهُ،
 اِيَّاكَ. اِيَّاكَ وَاَنَا اَو اِيَّاكُمْ. وَفَقِّنِي اللّٰهُ وَ اِيَّاكَ. اِيَّاكَ والمراء.

بو صورتلرك غيريده ضميرلر اضافت ومفعول حاللرنده (اِيَّا) سر
 اوله رق افعال واسمانك اواخرينه اتصال ايدر.

افعال آخرنده كي ضميرلر مفعول واسمانك آخرنده كي ضميرلر مضاف اليه
 اولمق اوزره حل اولنور: كَتَبْتُكَ = سَنِي يازدي. كَتَبْتُكَ = سَنَك كِتَابْلَرْ.

متكلم ضميري اولان (ي) نك فعله اتصالنده كندندن اول برنون
 زياده ايديلور واكا (نون وقايه) دينور: كَتَبْتُ يَكْتُبُنِي.

بو نونك كسره سيميله اكتفا اولنه رق يانك محذوف اولديغي دخي
 واردر: اِنَّ هَؤُلَاءِ ضِيفِي فَلَا تَفْضَحُونِ اَوَاتَقُوا اللّٰهَ وَلَا تَخْزُونِ.

ياء متكلمك ساكن وحرف مد اولمسي اصلدر: كِتَابِي. كَمِي. اَهْلِكُنِي.

فتح ايله حركه لنديكي دخي واردر [١]: وَلِي دِينَ. وَمَنْ مَعِيَ.
 ما انا بباسط يَدِي اليك.

ماقبلي حرف مد اولورسه فتحه لا بددر: فَاي. فَوِي = فِي. اِيَّاي.
 برده كندندن صكره ساكنه ملاقي اولديغنده فتحه آلور: اِنْ
 اَهْلَكُنِي اللّٰهُ. اَيْنَ شِرْكَائِي الَّذِينَ الْآيَةُ.

فتح اوزره وقف اولندقدده كنديسني هاء سَكَت [٢] تعقيب ايلر:
 مَا اَغْنِي عَنِّي مَالِيهِ، هَلْكَ عَنِّي سُلْطَانِيهِ.

ضمير غائبلر ايچون برقاعده واردر شوييله كه: اوست طرفنده كي
 حرف (ي) اولورسه ياخود مكسور بولنورسه ضميرلر مكسور
 اوقنور. بو ايكي صورتك غيريده مضموم تلفظ اولنور: عَلَيْهِ، عَلَيْهِمَا،
 عَلَيْهِمْ، عَلَيْهِنَ. بِهِ، بِهِمَا اِلخ. عَنْهُ، عَنْهُمَا. مِنْهُ، مِنْهُمَا اِلخ.

بومثاللر بزه برقاعده دها كوسترركه ضمير غائب كرك مكسور و كرك
 مضموم اولسون اوست طرفي متحرك ايسه مد اولنه رق، دكل ايسه
 مد اولنجه رق اوقنور: كَتَبَهُ، بِهِ، عَلَيْهِ، مِنْهُ.

اسماء اشارات

(اسم إشارة) لسانمزده كي شو، بو كي اشارت واره موقعنده

قوللازبان اسمدر:

(١) أشعارده او فتحه اشباع اولنه رق الف حاصل اولديغي بييله اولور.

كما في قول قيس العاصري:

ولوان واش بالمامة داره * وداري باعلي حفر موت امتدي ليا.

(٢) كتابك آخرنده كي ادواته باقكر.

(مفرد) (تثنيه) (جمع)

هَذَا هَذَانِ وَيَا هَذَيْنِ هَؤُلَاءِ بونلر مذکر در .

[١] هَذِهِ هَئَانِ وَيَا هَاتَيْنِ هَؤُلَاءِ بونلر مؤنثدر .

کوریلور که اسم اشارتلك تثنيه لری مبنی دکل معربدر . اسم اشارتلك مؤنثلكی ومذکرلكی مشارالیه اعتباریلهدر .

اصل اسم اشارت ذا ویا ذیه ذان ویا تان الخ کله لریدر . اولنده کی هالر ادات تثنيه [٢] در .

اسم اشارتلك هاسز اوله رق استعمال اولندیغی دخی وارددر . وبو استعمالی اشعارده اکثردر : ها انا ذا . ذی الارض .

اسم اشارتلك هادن انفکاک ایتدیگی صورته آخرینه ضمیر مخاطب اتصال ایدرک : ذَاكَ ، ذَايِكَ ، اُولَئِكَ . دینور واو ضمیرلر مخاطبک حالنه کوره دکیشور : ذَاكُمَا ، ذَاكُمَا ، ذَاكُنَّ .

ذا ایله کافک ارسنه بر لام مکسوره کله رک ذَاكَ دخی دینور که بونک خاصه مؤنثی تِلْكَ لفظیدر . بونده دخی ضمیر مخاطب مخاطبک حالنه کوره تبدل ایدر : ذَاكَ ، ذَاکُمَا ، تِلْكَ ، تِلْکُمَا الخ .

بونلردن هَذَا قریبه ، ذَاكَ متوسطه ، ذَاكَ بعیده موضوعدر . مشارالیه بعید اولدیغی حالده انی اعظاماً ذَاكَ استعمال اولندیغی کثیر الوقوعدر : ذَاكَ الْكِتَابُ لَارِيبَ فِيهِ .

(١) اسم اشارتک مفرد مؤنثی بوکا منحصر اولیوب (هَذِي) و (هَاتَا) وهاسز اوله رق (ذِي) و (نَا) دخی دینور .

(٢) لسانمه تطبیقه (اشته) لفظنک مؤدی اولدیغی معنایی مؤدی اولور : هَذَا = اشته شو . ههنا = اشته بوراده . یاخود شوراسی .

شونلر مکانه مخصوص اسم اشارتدر : هُنَا = بوراسی یاخود بوراده . هُنَاكَ = اوراسی یاخود اوراده . هُنَالِكَ = تااوراسی یاخود تا اوراده [١] .

{	بوراسی یاخود بوراده	{	م
	اوراسی یاخود اوراده		

لِهَذَا = بونک ایچون . فَلِذَا = ایمدی بونک ایچون . عَنْ هَذَا = بوندن طولایی . فَعَلِيْ هَذَا = اشته بوکا بناءً . مِنْ ثَمَّ = بوکا مبنی . مِنْ أَجْلِ ذَلِكَ = اندن طولایی . اِلَى هُنَا = بورایه قدر .

اسماء موصوله

(اسم موصول) لسانمزده «اوکه» یاخود «اوکیسه که» کی معناسی کندندن صکره کله جک بر جمله خبریه ایله تمام اولان اسمدر . متممی اولان جمله یه (صله) تعبیر اولنور [٢] :

(مفرد) (تثنيه) (جمع)

الَّذِي	الَّذَانِ وَيَا الَّذِينَ	الَّذِينَ وَيَا الْأُولَى	بونلر مذکر در
الَّتِي	الَّتَانِ وَيَا اللَّائِينَ	اللَّاتِي وَيَا اللَّائِي	بونلر مؤنثدر

اسم موصوللرک دخی تثنيه لری مبنی دکل ، معربدر .

[١] بوکله اوزمان ، او عینده ماکنده دخی استعمال اولنور .

[٢] صله لر جمله اسمیه و فعلیه دن اولدیغی کی شبه جمله دن دخی اولور : الَّذِي فِيهِ . ويعلم ما في البر والبحر .

شول کیمسه که شول شی که معنای رنده بری ذوی العقولده و دیکری
ذوی العقولک غیریده مستعمل اولان من ایله ما دخی اسماء موصوله دندر
وبونلر هم مفرد وهم جمع مقامنده مستعملدر .

معربات

اعراب آلان یعنی آخری بر حالده قالمیوب کاه مرفوع و کاه منصوب
و کاه مجرور اولان کلمات دیمکدر .

اعراب

کلمه نك آخرنده (۱) دکیشان حرکات و حروفدن عبارتدر .
حرکه اوچ اولدینی کبی اعراب موقعنده بولنان حرف دخی اوچدر .
(واو) ضمه موقعنده و (یاء) کسره موقعنده و (الف) فتحه موقعنده بولنور .
بو اوچ حرفک بویلهجه اعراب اوله رق استعمالنه شو کلماتده تصادف
اولنور (۲): اَبَ اَخَ حَمَ فَمَ ذُو .

(۳) (ذو) مستثنی اولق اوزره بولکلر ضمیر متکلمک غیریه مضاف
اولدقلرنده (۴) بو حرفلری حرکه مقامنده آلورلر :

(۱) یعنی ماده اصلیه اعتبارله آخر واقع اولان یرده دیمکدر . مسلمان
مسلمون کبی تنیه لرك و جعلرک محل اعرابی نوندن اول اولان حرفدر . نونلر
دائما ثابت اولدینی و از جمله اضافت حالنده ساقط اولدینی ایچون آخر اولق
اوزره معتبر دکدر .

(۲) بونلرک بوراده بشی مذکوردر . التنجیلری اولق اوزره برده (هن)
کلمه سی واردرکه ذکر ی مستهجن شی دیمکدر . بونکله مجموعه (اسماءسته معتله)
تعبیر اولنور .

(۳) (ذو) دن ماعداسی اضافتدن استعمال اوانه بیلور و او حالده معرب بالحرکه
اولور : اب ، ابا ، اب . الاخ . الفم .

(۴) و خاصة (فم) کلمه سی میمن آریله رق مضاف اولدیفنده : فوك .

أَبُوكَ یاخود أَبَاكَ ویاخود أَبِیکَ = پدرک .
حَمُوكَ یاخود حَمَاكَ ویاخود حَمِیکَ = قاینک .
فُوكَ یاخود فَاكَ ویاخود فِیکَ = آغزک

ضمیر غائبه أَبُوهُ ، أَبَاهُ ، أَبِیه ، أَخُوهُ ، أَخَاهُ ، أَخِیه الخ .
اسم ظاهره اضافتله : ابوالقاسم ، ابالقاسم ، ابی القاسم ، ابو بکر ،
ابا بکر ، ابی بکر . اخوالعرب ، اخالعرب ، اخی العرب .
ذو کلمه سی دائما اسم ظاهره مضاف اولور : ذُو مَالٍ ذَامَالٍ ذِی مَالٍ =
صاحب مال .

تنیه لر و جعلر ایله انلرک ملحقاتی حروف مذکورده دن یالکز ایکسیله
استعمال اولنور . شویله که تنیه لرك و ملحقاتنک اوترو حالنده (الف)
و اوستون و اسره حالرنده ماقبلی مفتوح (ی) بولندیریلور :
هَذَا ، هَذَینِ . كِتَابَانِ ، كِتَابَینِ . کِلَاهُمَا ، کِلَاهِمَا .

جعلرک و ملحقاتنک اوترو حالنده (واو) و اوستون و اسره حالرنده
ماقبلی مکسور (ی) بولندیریلور :

مُسْلِمُونَ ، مُسْلِمَینَ . سَبْعُونَ ، سَبْعَینَ . عَلَیُّونَ ، عَلَیَینَ .

اخطار — اوستون ، اسره ، اوترو یعنی فتحه ، کسره ضمه تعبیراتی

بنا القابندندرکه مبنی اولان کلماتک حرکات آخریه لری بواسطه یلید اولنور .

اعراب حرکاته منحصر اولدینی یعنی حروف قسمته دخی شامل

اولسی لازم کلدیکی ایچون شو تعبیراتی وضع ایتشلردر : نصب =

فتحه ، رفع = ضمه ، جر (یاخود) خفض = کسره .

رفع اعرابی آلان کلهیه (مرفوع) و نصب اعرابی آلان کلهیه (منصوب) و جر اعرابی آلان کلهیه (مجرور) دینور .

حرکات ایله معرب اولان کلماتک دخی علی التعاقب اوج حرکه ایله تلفظ اولنانلری اولدینی کبی یالکز ایکی حرکه ایله تلفظ اولنانلری ده وارد . شویله که جمع مؤنث سالم اولان کلهلر یالکز ضمه ایله کسره یی الورلر؛ فتحه یی المازلر .

(غیر منصرف) تعبیر اولنان کلهلر یالکز فتحه ایله ضمه یی الورلر؛ کسره یی قبول ایتزلر .

بو ایکی صنف کلماتدن ماعداسی اوج حرکه ایله تلفظ اولنه بیلور . انلرک اعرابی (تام) و بونلرک اعرابی (ناقص) عد اولنور: مُعْجَزَاتُ أَحْمَدَ .

اعراب لفظی و تقدیری

حرف اولسون ، حرکه اولسون اعرابک ظاهر و ملفوظ اولاننه (اعراب لفظی) دینور . ظاهر و ملفوظ اولیاننه (اعراب تقدیری) تعبیر اولنور که اعراب فرض و تقدیرده قالمش دیمکدر .

حرف ایله معرب اولانلرک اعرابی (لفظی) اولمق غالبدر . انلرک تقدیریسی جمع مذکر سالملرک یاء متکلمه مضاف اولانلرنده کوریلور: مُسَلِّمٍ . بَنِي .

حرکات ایله معرب اولانلرک تقدیریسی (الف) یاخود (یاء) ایله نهایت بولان کلهلرده اولور . الف حرکه سز بر حرف اولدینی ایچون منتهاسی الف اولان کلماتک اعرابی هر حالده تقدیریدر : اَذَى يَخُودُ اَلَّذِي مَعْنَى يَخُودُ اَلْمَعْنَى دَعْوَى يَخُودُ اَلدَّعْوَى رُؤْيَا يَخُودُ اَلرُّؤْيَا . یاء ایله نهایت بولان کلمات ایکیدن خالی دکدر . یا ناقص و یا او حکمده

بولدینی ایچون منتهاسی یادر : اَلْقَاضِي ، اَلْمُقْتِي ، اَللَّيَالِي ، اَلْأَرَاضِي . یاخود یاء متکلمه مضاف اولدینی ایچون یا ایله نهایتلنمکده در . کتابی قلبی ، ابی ، امی ، آبائی ، امهاتی .

بونلردن قسم اولک یالکز ایکی حالده اعرابی تقدیریدر که ضمه و کسره انلرده معنوی و مقدر اولوب فتحه ملفوظ و ظاهر اولور : اَلْقَاضِي ، اَلْمُقْتِي ، اَللَّيَالِي ، اَلْأَرَاضِي .

بونلرک حرف تعریفی ساقط اوله رق آخرنده کی یالر دخی ساقط اولمق صورتنده اعرابلری یینه بویله در : قَاضٍ ، قَاضِيًا . اَرَاضٍ اَرَاضِيًا . كَيَالٍ ، كَيَالِيًا .

قسم ثانینک هر حالده اعرابی تقدیریدر : کتّابی ، کُتّبی ، اقلامی . (اعراب لفظی) اعراب تقدیرینک ماعداسیدر .

اخطار — تنبيه ملحقاً بتدوين اولان كَلَامًا وَكَلَامًا كَلَامًا ضَمِيرُهُ مضاف اولديغنده سائر تنبيهلر کبی معرب اولور: كَلَامًا هُمَا كَلِمَتَاهُمَا . اسم ظاهره مضاف اولديغنده الف ایله نهایت بولان کلمات کبی اعراب تقدیری ایله معرب بولنور: كَلَامًا الرَّجُلَيْنِ . كَلَامًا الْمَرَاتَيْنِ .

مضارعلر نواصبیدن وجوازمین خالی اولديغنده (مرفوع) اولوب نواصبه مشغول اولديغنده (منصوب) و جوازم ایله مشغول اولديغنده (مجزوم) بولنور . ناقص قسمیندن اولیان مضارعلرک مفردلری لفظاً مرفوعدر . و ناقصین اولان مضارعلر تقدیراً مرفوعدر : يَكْتُبُ ، يَسْتَكْتَبُ ، يَدْعُو ، يَرْمِي ، يَهْتَدِي ، يَسْتَدْعِي .

مضارع لرك منصوب بقى الفله نهايت بولان ناقص لردن ماعداده ظاهر ويالكتر
انلرده مقدر در: لَنْ يَدْعُوْا، اَنْ يَزِيْحَ، اَنْ يَخْشَى، اَنْ يَتَمَتَّى، اَنْ يَتَوَارَى.
نواصب وجوازم وانلرك تأثيرى صرفده مييندر .

اسم عربيلرك يا اولنده حرف تعريف بولنور وياخود آخرنده
تنوين بولنور [۱] . بولنرك ايكيسى بر كلهده اجتماع ايتمز .

بوندن مضافلر وغير منصرفلر مستثنادر كه اضافت معنويه [۲] ايله
مضاف اولانلره نه حرف تعريف داخل اولور ، نهده تنوين لاحق
اولور . غير منصرفلره دخى تنوين لاحق اولمز .

غير منصرف

جرو تنوينى قبول ايتيان اسمدر. اوني عمل لردن واوني علم اولميانلردن
اولق اوزره يكرمى نوعه بالغ اولور .

علم اولانلر

۱ حرفى اوچدن زياده اولان اسم اعجمل لردر [۳] : يعقوب ،
يوسف ، اسمعيل ، جبريل ، ميكال ، اسحق ، هرون .

۲ حرفى اوچدن زياده اولوبده ادا تائيدن خالى بولنان مؤنث
اسملردر: زينب ، سعاد ، مريم ، جهنم .

[۱] بعض اهللام بوندن مستثنادر : مكة . طلحة .

[۲] اضافت لفظيه ايله مضاف اولانلرده حرف تعريفك كورلديكى واردر .
مقتضيك اضافت بحثنه بافكتر .

[۳] فى الاصل عربى اوليوبده عربى يه دخيل اولانلردر . حرفى اوچ اولوب
وسطى متحرك اولميان اسم اعجمل لردر غير منصرفلكدن مستثنادر : نوح ، شيت ، ماه .

۳ اوچ حرفلى اولوبده وسطى متحرك اولان وادوات تائيدن خالى
بولنان مؤنث اسملردر: سقر ، لظى ، فذك [۱] .

۴ ادا تائيدن ايله نهايت بولان اسملردر . كرك اركك اسمى اولسون :
طلحة ، حمزة ، معاوية ، كرك قادين ويا مؤنث اسمى اولسون : خديجة ،
فاطمة ، سلمى ، سيمى ، مكة ، جندة ، ربيعة .

۵ حرفى اوچدن زياده اولديغى حالده اركك اسمى ايكن قادينيه
ويريلان ياخود قادين اسمى ايكن ارككه ويريلان اسملردر: جعفر ، زينب
۶ فعلان ، فعلان ، فعلان وزنلرنده اولان اسملردر : سلمان ،
عمران ، عثمان .

۷ فعلان وزنده اولان اسملردر: رمضان ، غطفان .

۸ فعله مخصوص وزنده بولنان اسملردر : شمر ، آبان ، تغلب ،
يشكر ، يغلى ، يزفا .

۹ فَعْل وزنده اولان اسملردر: عمر . زفر . زحل [۲] .

۱۰ مركب مزجى اولان اسملردر: بَعَابِكْ حَضَرَمَوْت . مَعْدِي كَرَب .

علم اولميانلر

۱ اَفْعَل وزنده اولان صفتلردر [۳] . كرك اسم تفضيل و كرك

صفت مشبه اولسون: احسن ، ابيض ، اسود .

[۱] مضر و مصر و حراء و ثمود كى بلده وقبيله وبقعه اسملى اولوبده
مؤنث معنوى عد اولنان بو نوع علملى بلده و حى و موقع مأكليه مذكر
اعتبار ايدرك منصرف فيلداقلى دخى اولور .

[۲] علم اولميانلر ايچنده آخرك مؤنثى اولان اخري لفظيك جمى بولنان
(اخر) دخى غير منصرفدر و كذا نحو جمع .

[۳] افعل وزنده كى اسملى غير منصرف دكادر: ارب ، اربع ، افى . (اول)
لفظى صفت اولورسه غير منصرف واسم اولورسه منصرفدر لقيته تاماً اول .
هذا اول بين الاوليه . والحمد لله اولاً و آخراً .

۲ قَعْلان ، قَعْلان وزننده کی صفردر : سَکَران = سرخوش .
عَطشان = صوسنر (۱) . صَمَّیان = بهادر .

۳ فَعْلی وزننده کی کله لر : سَکَری ، عَطشی دَغَوی ، مَرَضی .

۴ فَعْلی وزننده کی کله لر : صُغَری ، کُبَری بُشَری ، حُبلی ، رُجعی .

۵ فَعْلی وزننده کی کله لر : ذِکَری ، اِخدی ، اِثی .

۶ فَعْلَاء وزننده (۲) : بَیضَاء ، سَوْدَاء ، صَحْرَاء .

۷ فَعْلَاء وزننده : عَقْلَاء ، عَمَلَاء ، کَرَمَاء ، نَفْسَاء .

۸ أَفْعَلَاء وزننده : اَنْبِیَاء ، اَوْلِیَاء ، اَطِبَّاء .

۹ اقصى الجموع اولاندردر : مَسَاجِد ، مَفَاتِیح ، دراهم (۳) .

۱۰ عدد معدوللردر : مَثْنی ، ثَنَاء = اِیکیشِر ، اِیکیشِر . مَثَلث ، ثَلات = اوچر . مَرَبَع ، رُبَاع = دردر .

اخطار — غیر منصرف اولان بر کله حرف تعریف آلدیغنده
ویا خود بشقه بر کله یه مضاف اولدیغنده کسره یی قبول ایدر : جَلَسْتُ
فِي أَحْسَنِ الْمَجَالِسِ .

(۱) بو وزنلرده کی مصدرلر واسم لر غیر منصرف دکادر : لیان ، دیوان ،
جریان ، صفوان = یالچین قیا .

(۲) اشیاء کله سی دخی بو وزننده عد اولنه رق غیر منصرف اولشدر .
حال بوکه بو کله نیک وزنی (افعال) در .

(۳) اقصى الجموع صیغه سنده اولوبده آخرنده یاسی ساقط اولانلر
اقصى الجموع نصابنده قالدقلمی ایچون تنوین قبول ایدرلر : لیال .
برده انلرک تالیلمی غیر منصرف دکادر : ملائکة . اشاعرة .

الف تأیید موده ویا مقصوده آیه نایب اولان
تکلم بو وزنلرده کله لر و کانه غیر منصرف
اولانلر و فرادی ، قضایا

اعراب محلی

مِیْنِیَاتِک و جمله لر دخی مبنی اولدیغیچون انلرک اعرابی موقعلرنده آرانور
و (اعراب محلی) تسمیه اولنور . مثلا :

اسم اشارت اولان (هَذَا) بر عبارتده مبتدا یا خود خبر اولمق کبی
مرفوع موقعده بولنورسه محلاً مرفوع دینور . مفعول ویا مضاف الیه
موقعنده بولنورسه محلاً منصوب ویا مجرور دینور .

افعاله اتصال ایدن ضمائر مفعول اولمق اوزره محلاً منصوب اولدینی
کبی اسمایه اتصال ایدن ضمائر دخی مضاف الیه اولمق اوزره محلاً مجرور اولور .

عبارده خبر ، فاعل ، نائب فاعل ، مفعول ، حال ، صفت ،
مضاف الیه واقع اولان و بونلرک برینه تابع بولنسان جمله لرک

دخی اعرابدن محلی واردر . شویله که مبتدایه و اِنْ اَنْ یه خبر واقع
اولان جمله لر محلاً مرفوعدر . و افعال ناقصه ویا مقاربه یه خبر واقع

اولان جمله لر محلاً منصوبدر . فاعل و نائب فاعل اولانلر محلاً مرفوع-
عدر . مفعول و حال واقع اولان جمله لر محلاً منصوبدر . صفت واقع

اولان جمله لر موصوفی مرفوع ایسه محلاً مرفوع ، منصوب ایسه
محلاً منصوب ، مجرور ایسه محلاً مجروردر . مضاف الیه واقع اولان

جمله لر محلاً مجروردر [*] .
شرط جازمه جواب واقع اولوبده قایه و اذا مفاجایه مقرون اولان
جمله محلاً مجزوم اولور : من یضال الله فلا هادی له . اذا هم یقنطون .

ابتدایه و مستأنفه که اکا مستأنفه دخی دینور وصله وجوابیه
نحو هذا یوم ینفع الصادقین صدقهم . یوم هم بارزون .

وکل جملة وقعت بعد اذا وحیث . ولما الوجودیة عند من قال باسمیها .

وتفسيره [*] و معترضه واقع اولان جمله لرك اصرا بدن محلي يوقدر .
 براعراب ايله مشغول بولنان برکله محلاً بشقه براعراب ايله دخي
 معرب اوله بيلور . مثلاً حرف جرلي مفعوللر و ياخود حرف جرلي
 فاعللر و يا نائب فاعللر و مبتدال لفظاً و يا تقديرأ مجرور بولنديغي حالده
 مفعول ايسه محلاً منصوب و فاعل و يا نائب فاعل و ياخود مبتدا ايسه
 محلاً مرفوع اولور . مررت بريد وهو نائم في الطريق مغشي عليه
 من خوف لحقه مارآه من احد الا دعاه . رب دعاء و دمعته من اجل
 رياء و سمعة .

مرفوعات

لفظاً و يا تقديرأ ياخود محلاً مرفوع اولان کلمات ديمکدر .
 فاعللر ، نائبلر فاعللر ، مبتدال ، خبرلر و بولنلرک توابعي مرفوعات دندور .
 فاعل و نائب فاعل

افعال معلومه نك مسند اليه ليه فاعل و افعال مجهوله نك مسند
 اليه ليه نائب فاعل تعبير اولنور : مات فلان ، توفي ابوه .
 مثال اولده (مات) فعل معلوم و (فلان) فاعلدر ، مثال ثانيده
 (توفي) فعل مجهول و (ابوه) نائب فاعلدر .
 (نائب فاعل) فاعلك قائمه نامي ديمکدر . في الاصل مفعول اولوب فاعل
 يا کمال معلوميتندن ياخود معلوم اوله مديفندن عبارده مترك اوله رق مفعول
 آنک يرينه کتورلمش اولور . وقايه و تسميه کبي ايکي مفعول اقتضا ايدن فعللرک
 مفعول اولي نائب فاعل اولوب مفعول ثاني سي مفعول اوله رق قالور : و قيتم شرأ ،
 سميتم خيراً ، اعطى ديناراً ، ظن زيد صادقاً .

[*] (تفسيره) : هل ادلكم على تجارة تحيكم من عذاب اليم تؤمنون بالله ورسوله .

اسم فاعللر و صفت مشبهلر افعال معلومه حکمنده در . اسم مفعوللر
 و اسم منسوبلر افعال مجهوله حکمنده در . بولنلر (شبه فعل) ناميله ياد اولنور .
 فاعللر و نائب فاعللر فعللرک و شبه فعللرک يا ايچنده و يا اوکنده
 بولنور . اوکنده اولان فاعللر (ظاهر) ناميله ياد اولنوب ايچنده
 اولان فاعللر مستتر و يا بارز ناميله (ضمير) دن عبارت اولور .
 مثلاً : قال قائل ، جاءت امرأة . كييلرده فاعللر ظاهر در .
 الطبيب جاء والمريضة ماتت كييلرده فاعل صاقل اولان (هو) ياخود (هي)
 در . جئت . جئت الخ كييلرده فاعل منهادر .

ظاهر اولان فاعل و يا نائب فاعللر اسم مفرد دن اولديغي کبي اسم
 مفرد حکمنده اولان جمله دن دخي اولور : ليحزني أن تذهبوا به .
 حكي أن فلاناً فعل كذا .

مثال اولك معناسي اني كوتورمكر بني مطلق محزون ايدر ديمکدر که
 (يحزن) فعانك فاعلي (أن تذهبوا) جمله سيدر . بوجله (أن) واسطه سييله
 اسم مفرد حکمنده اوله رق فعل مذکوره فاعل اولمشدر .
 مثال ثانيك معناسي حكاية اولنديکه فلان شويله ياپدي ديمکدر .
 (حكي) فعل مجهول اولوب (فلان فعل كذا) جمله سي (أن) واسطه سييله
 اسم مفرد حکمنده اوله رق اكا نائب فاعل اولمشدر .

شبه فعللر فاعل ظاهر و ياخود نائب فاعل ظاهر الملق ايچون
 کنديلرندن اول استفهام ويانقي بولنلق ياخود کنديلري بر مبتدایه خبر و يا
 بر موصوفه صفت و ياخود بر ذی الحاله حال واقع اولمق شرطدر [*] :

[*] بو شروط مفاعيل ايچون دخي معتبردر . بولنلرک اشتراطی حرف
 تعريفنر اولان شبه فعللرده در . حرف تعريفلرده بو شروط احتياج يوقدر .

أراغب انت عن آلهتي ؟ ماراغب هو في آلهته . فلان رَخْبٌ فِناؤه .
لقيت الرجل المؤدّب خدامه . جاء راكباً غلامه .

مصدر لك فاعلي على الأكثر متروك اولور : الصدق عزّ .

بعضاً مصدر كندی فاعليه تركيب اضافي حالده بولنور كه فاعل
اكا مضاف اليه اولور : حُبُّكَ الشَّيْءَ يُعْمِي وَيُصِمُّ . من حسن اسلام
المرء تركه مالايعنيه .

فاعل ظاهرده اصل اولان فعلي ولي ايتك يعني فعلك ياني باشنده كلكدر .
فاعلك فعلدن اوزاق دوشديكي دخي اولور : مانابنا من امرهم
لاوالذي عز وجل . اشته بو مصراعده خوف معناسنه اولاني (وجل)
اصاب مرادفي بولنان (ناب) فعلانه فاعل اولمشدر .

بوندن طولايي يعني فاعلك مرتبه سي مقدم بولنديني اجلدن لفظا
متأخر اولان فاعلار ضمير غائبه مرجع اوله بيلور .

متعدى اولان افعاله كوره فاعلك مفعول بهله اجتماعنده مفعوله تقدم
ايتسي اصلدر . تأخر ايتديكي ده اولور .

مفعول فعله متصل ضمير اولورسه ياخود فاعلده مفعوله راجع
ضمير بولنورسه مفعولك فاعلدن اول كلمسي لازمدر : دعاني فلان .
باع العند سَيِّدُهُ . عزّ هؤلاء دينهم .

فاعل ايله مفعولده معنای انحصاري افاده مقصود اولان يرده
نهيه انحصاري افاده مطلوب ايسه انك تأخيري لازم كلور : انماضرب
زيد عمرأ (ياخود) انماضرب عمرأ زيد .

~~~~~

فعللك تذكر وتأنيتي فاعللك تذكر وتأنيتي اعتباريله دره . شويله كه
فاعل مؤنث حقيقي اولديغنه كوره فعلده مؤنث اولور .
فاعل مؤنث غير حقيقي اولديغنه كوره فعلك تذكر وتأنيتي جائز
وتأنيتي غالبدر .

فاعل مؤنث حقيقي اولوبده فعلدن فاعله لي دوشديكي وقتدهده
فعلك تذكر وتأنيتي جائز اولور : ماتت فلانة ، باضت دجاجة . طلعت
الشمس (ياخود) طالع الشمس . قامت الرجال (ياخود) قام الرجال .
حَضَرَتِ الْقَاضِيَةُ امْرَأَةً (ياخود) حَضَرَ الْقَاضِيُ امْرَأَةً
مذكر ايله مؤنث عطف ايله اجتماع ايتديكنده اوله اعتبار اولنور
معطوف عليه مذكر ايسه فعل مذكر ومعطوف عليه مؤنث ايسه فعل
مؤنث اولور : جاء رجل وامرأة (ياخود) جاءت امرأة ورجل .

~~~~~

فاعل تنبيه وجمع اولديني وقت فعل مفرد قالور : قام الرجلان .
قامت المرأتان . قام (ياخود) قامت الرجال . وقال نسوة .
فاعلار بعضا برحرف جرله لفظاً مجرور بولنه رق محلاً مرفوع عد
اولنور . شويله كه جمله منفيه لك فاعلنده معنای نفي تأكيد ايجون (من)
استغراقيه بولنديريلور . مثلاً : « ما جاء أَحَدٌ » كيمسه كلدي ديمك ايكن
هيچ كيمسه كلدي ديمك ايجون « ما جاء من أَحَدٍ » دينور .
كلامده نهيه واستفهام اولمق صورتنده دخي فاعلده (من) استغراقيه
بولنه بيلور : لَا يَبْدَأُ مِنْ أَحَدٍ = هيچ كيمسه باشلامسون .

كفايت فعلنك [١] فاعلنده دخى بعضاً - ب - حرفى بولنه رق لفظاً ويا تقديرأ مجرور ومحلاً مرفوع اولور : وكفى بالله شهيداً . كفى بالشك جهلاً . قال تعالى : وكفى بنا حاسين .

فعل مجهول لك نائب فاعلى بعضاً بر حرف جر ايله انك مجرور نندن عبارت اولور . او حالده تصریف او مجرور لرده اجرا اولنور : غشى عليه = باييلدى . غشى عليهما . غشى عليهم الخ مغضوب عليه . مغضوب عليهما . مغضوب عليهم الخ .

اخطار - كان، صار، كاد كى آتى البيان بعض خصوصى فعللرك فاعللى (اسم) ناميله ياد اولنور وشونلر كى فعللرك : (طالماً، كثرماً = چوق كره تدا = آز كره) فاعللى صو كنده كى (ما) لردن عبارت اولور [٢]

فعل مدح اولان (حَبَّذا) لفظنك فاعلى دخى آخرنده كى (ذا) در . افعال مدح و ذم دن اولان (نعم) و (بئس) فعللرينك او كنده ايكي مرفوع اسمه تصادف اولنور كه انك برنجيسى فاعل واينجيسى (مخصوص بالمدح) يا خود (مخصوص بالذم) ديو حل اولنور : «نعم الرجل زيد» كى كه زيد ابي كسه در ديمكدر . (نعم) بر فعل غير متصرفدر . (الرجل) فاعلدر . (زيد) مخصوص بالمدحدر . «بئس الرجل زيد» دينورسه (زيد) مخصوص بالذم اولور . نعم الصهر القبر [٣] .

[١] وكذا ما بمعناها نحو : حسبك زيد . ناهيك به .

[٢] على قول او (ما) لكافه در يعنى انلرى فاعل طلبندن منع ايديجى ماء زائده در .

[٣] قبر ابي داماد در ما كنده قبل التزويج قيزلى وفات ايدنلرى مسلى بر حديث شريفدر .

مخصوصلرك عبارده مترك اولديغى يعنى بوفعللر يالكر فاعللى ايله بولنديغى دخى وارددر : نعم النصير . بئس المصير .

بعضاً ايكي فعلك بر فاعلى اولور . فاعل فعليندن صكره بولنورسه اوفعللر انده متنازع عد اولنور فاعل ايكي سنك آره سنده بولنورسه نزاع منقطع اولور . زيد بكا حقارت همده حرمت ايتدى معناسنه اولان : «اهاننى زيد واكرمنى» كى كه بو صورتده نزاع منقطعدر . «اهاننى واكرمنى زيد» دينلك صورتنده فاعل ظاهر فعل ثانينك اولوب فعل اولده بر ضمير تقدير اولنور .

فعللر برى فاعل وبرى مفعول طلب ايتمكده مختلف المقاصد اولدقلر . نده كمندولرندن صكره بولنان اسم ظاهر فعل ثانينك مقتضاسى وجهله اعراب اولنور : اكرمت واهاننى زيد (يا خود) اكرمنى واهنت زيداً .

عبارده بعضاً فعل مترك وفاعل مذكور اولور . مثلاً : من جاء؟ سؤالنه جوابده يالكر «فُلان» دينوركه «جاء فلان» تقديرنده در .

(ان) و (اذا) كلمه لر ينك او كنده بعضاً فعل محذوف اولوب فاعلندن صكره مذكور اولان فعل ايله مفسر بولنور : ان امرؤ هلك . اذا السماء انفطرت .

مبتداً و خبر

(مبتدا) بر اسم مجروردر كه [*] كنديسنه برشى حكم اولنمش اولور .

(خبر) دخى او حكمى حاوى اولان ركندره : الدنيا مزرعة الآخرة .

[°] من يا خود رب مستثنى اولق اوزره ادوات مؤثره دن خالى اولان اسم ديمكدر . مركب اضافينك مضافى دخى بو معناجه اسم مجروردر .

مبتدال اسمدن اولديغي كې اسم حكمنده اولان فعلدن دخى اولور:
(أَنْ تَصْهَوْمُوا خَيْرَ لَكُمْ) صَائِمٌ أَوْلَمَكَ سِرُّكَ اِيْچُون خيِردِر.

مبتداده اصل اولان معرفه اولمق [*] و خبردن مقدم بولمقدرد: الحمد لله.
مبتدا نكره دخى اولور و او حالده على الاكثر بر صفتله مقيد بولنور.
ياخود خبر شبه جمله اوله رق كنديسنه تقدم ايتمش بولنور. و ياخود موقع
دعا و بددعاده واقع اولور. حَقَّ يَضُرُّ حَيْثُ مِنْ بَاطِلٍ يَسْتُرُّ. سلام عليكم.
طوبى لهم. و يح لفلان. و يل للمطففين. فى جهنم اودية من نار.

خبرده اصل اولان نكره اولمق و مبتدادن صكره بولمقدرد. خبرك
معرفه اولديغي و مقدم كلديكى دخى واردر: لله الحمد.

خبرلر اسم استفهامدن اولور و يا اسم استفهامه مضاف بولنور سه
مبتدادن اول كلور: مَنْ أَنْتَ = سن كيسين؟ كَيْفَ أَنْتَ = سن نصلسين؟
مَنْ أَبُوكَ = پدرك كيدر؟ أَيْنَ هُوَ = اونرده در؟ إِنْ مَنْ هُوَ = او كيمك او غليدر.
مبتدا نكره اولوب خبر ظرف اولور سه خبرك اول كلمسى ينه لابددر:
عندى دينار. فى كيسى خاتم.

خبر حرف تعريفلى اوله رق مبتداه مساوى بولنديغنده ارده لرنده بر ضمير
بولندير لمق غالبدر كه بولنديغي ده اولور: الدين النصيحة.

اكا (ضمير فصل) تعبير اولنور و اعرا بدن بى نصيب بولنور: العلم
هو الاب والتقوى هي الام.

خبر مفرد اولديغي كې مركب اضافى و جمله دخى اولور: الله الهنا
وهو يطعمنا ويسقينا.

خبر واقع اولان جمله يا اسميه اولور: زيد عمه ذاهب. و يا فعليه
[۱] معرفه تعيين افاده ايدن كله در: ضميرلر، اسم اشارتلىر، اسم موصوللر،
علملر، حرف تعريفلىلر و بونلرك برينه مضاف اولنلر معرفه در.

اولور: زيد ذهاب عمه. و يا شرطيه اولور: زيد ان تكرمه يكرمك [*]
و يا ظرفيه اولور: زيد امامك وهو من الكرام.

اخطار — ظرفيه اولان جمله يا حرف جرايله مصدر بولنور و ياخود
فوق و تحت و عند و بين و مع و قبل و بعد كې ظرف مكان و يا ظرف زمان
اولور: الامر فوق الادب. الجنة تحت ظلال السيوف. العلم عند الله.
الايام بيننا. المرء مع من احب. الواحد قبل الاثنين. العيد بعد رمضان.
بونلر برر متعلق اقتضايدوب اوده كون و حصول كې افعال عموميه دن
اوله رق محذوف اولمغله بو نوع جمله لره (شبه جمله) نامى و يرلمشدر.

عربيه ادات خبر اوليوب ترجمه سننده ايجابى و جمله زياده ايديله رك
مثلا: «انا انا» = بن بنم. انت انت = سن سنسين. هو هو = او او در.
ديو ترجمه اولنديغي كې شبه جمله لر دن بر طاقنك ترجمه سننده (وار)
لفظنى دخى علاوه ايدرك مثلا: «على دين» = بنم بورجم واردر له دين =
انك الاجنى واردر. بيننا محبة = اره مزده محبت واردر «ديو ترجمه
ايلرز. و حلنده (على) شبه جمله اوله رق مقدم خبر (دين) مؤخر
مبتدادر ديرز. الخ.

باء تفديه و اذا مفاجاه ده حرف جرك متعلق خصوصى اولديغي
حاله محذوف اولوب مثلا جانم فلانه فدا در مآلنده «بروحى فلان»
وانام بابام سكا فن ادر مآلنده «بابى انت وامى» دينور كه (بروحى) و (بابى)
شبه جمله لرى «مفديتى» تقديريله مقدم خبر و مابعدى مؤخر مبتدادر.

[*] اخطار — شرطك جزائى نفس مضارع اولمديغه فاءايله مصدر اولور:
وما تفعلوا من خير فلان تكفروه. فان شهدوا فلا تشهد معهم. وان يمسسك بخير
فبو على كل شئ قدير.
نفس مضارع اولور سه فاو لماز: ان تأتني آتاك. من يعمل سوءاً يجزيه.

یمین صریح اولان جمله اسمیه لرده ملتزمدر: لولا اتم لکننا مؤمنین . لعمرک
(یاخود) وایم الله (یاخود) یمین الله انهم مافعلوه . لعمرک انهم لفی سکرتهم .
اشته بونلردن مثال اولده کی (لولا) حرف امتناع و مبنیاتدندر . (اتم)
مبتدادر . خبری محذوفدر که (موجودون) دیمکدر . (لکننا) الح جمله سی
جوابیه در . مثال ثانیده (لعمرک) ، (وایم الله) ، (یمین الله) برر
مبتدادر . خبرلری محذوفدر که قسمی (یاخود) ما اقسیم به دیمکدر .
(لولا) نک خبری خصوصی اولورسه مذکور اولور :

وَلَوْلَا الشَّعْرُ بِالْعَدَاءِ يَزُرِي
لَكُنْتُ الْيَوْمَ أَشْعَرَ مِنْ أَبِيدٍ

معنای «شعر شان علمایه شین اولماش اوله ایدی بوکونکی کون
بن ابیددن دهاشاعر اولوردم» دیمکدر . اشته بوییتده (الشعر) مبتدادر .
(یزری) جمله سی انک خبریدر . «موجود» کی افعال عمومیه دن اولدیغی
ایچون مذکور اولمشدر .

مصدر دن اولان ویاخود مصدره مضاف اسم تفضیلدن بولنان مبتدایک
خبری دخی محذوف اولوب عبارده کی حال ، خبر مقامنه قائم اولور :
ضَرْبِي الْوَلَدَ مُسِيئًا = چو جنی ضربم اساءت ادب حالنده در . اقْرَبُ
مَا يَكُونُ الْعَبْدُ مِنْ رَبِّهِ وَهُوَ سَاجِدٌ = قولک مولا سنه اک یاقین اولسی سجده
حالنده در .

مثال اولده (ضرب) مصدر و مبتدا و فاعله مضاف اولوب (الولد)
مفعولدر . (مسیئاً) حالدر و خبر مقامنه قائمدر . مثال ثانیده (اقرب)
اسم تفضیل و (ماء) مصدریه به مضاف و مبتدا اولوب (وهو ساجد)
جمله سی حالدر و خبر مقامنه قائمدر .

بر صنف مبتدا دها وارددر که انلرک مستقل خبرلری یوقدر . کنیدیلری
شبه فعل جنسندن بولنه رق فاعل ظاهرده عامل اولدقلری ایچون فاعللری
خبر مقامنه قائم عد اولنور : اقائیم زید . ما اقائیم زید کی که بومثالرده کی
قائم مبتدا و فاعللری اولان (زید) آنلرک خبری منزله سننده در .

بو صنف مبتدایرک ادات نفی و استفهامه مقارنتی غالبدر [*] کنیدیلرینه
تقدم ایدن ادات نفی (غیر) کله سی اولورسه مبتدا او اولوب مابعدی
مضاف الیه اولمق اوزره مجرور و مضاف الیه فاعل یاخود نائب فاعلی
خبر مقامنه قائم دیو حل اولنور :

اخطار — (نواسخ) نامی آلتنده بر طاق حروف و افعال وارددر که
داخل اولدقلری جمله اسمیه نک کیی مبتداسنه و کیی خبرینه تأثیر ایدرک
آنلرک نام و اعرابی نسخ و تغیر ایدرلر . شویله که (حروف مشبهه بالفعل)
تعبیر اولنان شو آلتی حرف : (إِنَّ ، أَنَّ ، كَأَنَّ ، لَكِنَّ ، كَيْتَ ، لَعَلَّ)
بولندقلری جمله اسمیه نک مبتداسنی صرفو عاتدن ایکن منصوب اتدن قیلوب نامنه
(إِنَّ) نک ویاخود (أَنَّ) نک ویا (كَأَنَّ) نک الح اسمی دیدرلر :

[*] بونلردن خالی اولدیغی ده وارددر : فخير نحن عند البأس منكهم . حسن
فی کل هین من نود . فائز اولو الرشده .

ان الله مع الصابرين . معنای شبهه یوق که جناب حق صبر اید یحیلرله در
دیمکدر . حلّی ده شویله در : (آن) حروف مشبهه دن و مبنیاتنددر (الله)
انک اسمی و (مع الصابرين) خبریدر .

(آن) ایله (آن) ادات تحقیقدر ایکیسی برشیدر . فرق لری شویله در که
ان صدر کلامده بولنوب مدخولی جمله حالده قالور و کندیسنه انجق
شو حرفلر : « و ، ف ، ها ، الّا ، کلا ، ثم » و برده (حَیْثُ) و قَسَم و ندا
واسم موصول تقدم ایده بیلور . ترجمه سنده شبهه یوق که کبی برلفظ اقامه
اولنور : الّا ان اولیاء الله الخ . کلا انهم الخ . ثم انه الخ . فانه الخ . ها
انی الخ . جاء زید وان یده علی رأسه . والله انه لذهاب . اجلس حیث
ان زیداً جالس . یا ابت انی الّا یتة . ما ان مفاتیحه لتنوء بالعصبة .

آن وسط کلامده بولنوب ترکیه یه نقلنده یالکزر (که) قوتنی ویرر :
يُحْكِي أَنَّهُ كَانَ فِي قَدِيمِ الْأَيَّامِ رَجُلٌ خ = حکایه اولنور که وقتیلر بر آدم
وار ایدی الخ .

آن موقعی وسط کلام اولدیغندن مدخولی جمله حالده قالمیوب
اسم مفرد حکمنده اوله رق ماقبلنه مربوط بولنور . بناءً علیه عبارده
فاعل ، مفعول ، نائب فاعل ، مبتدا ، خبر [*] اولانلر و حرف جر
اوکنده بولنانلر هب مفتوح اوقنور : واعلموا ان ما غنم من شی فان لله
خمسه . ولولا انه كان من المسحجين للبت .

[*] اسم عیندن خبر واقع اولانلر مستثنادر که اوراده مکسوردر : زیدانه ذاهب

مفعولیتدن یالکزر قَوْل ماده سنک مفعولی مستثنادر که بو ماده دن
تشکل ایدن فعللرک وشبهه فعللرک مفعولی موقعنده ان اوقنور : قال انه
يقول انها بقرة صفراء الّا یتة .

حروف مشبهه بالفعلک ضمائر ایله استعمالی :

متکلم	} مفرد	إني ، إني	=	أنا . شبهه یوق که بن .

غائب	} مذکر	إنه ، إنهما ،	} شبهه یوق که او ، انلر .
إنهم .	إنهن .		

مخاطب	} مذکر	إنك ، إنكما ،	} شبهه یوق که سن ، سنر .
إنکم .	إنکن .		

متکلم	} مفرد	أني ، أنتي	=	أنا . که بن .

غائب	} مذکر	أنه ، أنهما ،	} که او ، که انلر .
أنهم .	أنهن .		

مخاطب { مذكر أنك، أنكم، أنكن .
 مؤنث أنت، أنكما، أنكن . } كه سن، كه سز .

متكلم { مفرد كَأَنْ، كَأَنْتِي، = صانكه بن .
 جمع كَأْنَا، كَأْنَتَا، = صانكه بز .

غائب { مذكر كَانَهُ، كَانَهُمَا، كَانَهُنَّ .
 مؤنث كَانَهَا، كَانَهُمَا، كَانَهُنَّ . } صانكه او، انلر .

مخاطب { مذكر كَأَنَّكَ الخ
 مؤنث كَأَنَّكِ الخ } صانكه سن، سز .

متكلم { مفرد لِكُنِّي لِكُنِّي = لکن بن .
 جمع لِكُنَّا لِكُنَّا = لکن بز .

غائب { مذكر لِكِنَّهُ الخ
 مؤنث لِكِنَّهَا الخ } لکن او، انلر .

مخاطب { مذكر لِكِنَّكَ الخ
 مؤنث لِكِنَّكِ الخ } لکن سن، سز .

متكلم { مفرد كَاشِي = كاشکی بن .
 جمع كَاشِيْنَا = كاشکی بز .

غائب { مذكر كَاشِي الخ
 مؤنث كَاشِيْنَا الخ } كاشکی او، آنلر .

مخاطب { مذكر كَاشِيكَ الخ
 مؤنث كَاشِيكِ الخ } كاشکی سن، سز .

متكلم { مفرد كَعَلَيَّ، كَعَلَانِي = احتمالكه بن .
 جمع كَعَلَانَا = احتمالكه بز .

غائب { مذكر كَعَلَاهُ الخ
 مؤنث كَعَلَاهَا الخ } احتمالكه او، آنلر .

مخاطب { مذكر كَعَلَاكَ الخ
 مؤنث كَعَلَاكِ الخ } احتمالكه سن، سز .

فاء ايله (فَأَنَّ) لام ايله (لَاَنَّ) چونكه معناسنه ادات تعاليلدر [۱].
مبتدائك اولنه كله بيلان لام مفتوحه تأ كيديه إِنَّ ايله مصدر
اولان جمله اسميه نك ارتق خبرينه كله بيلور [۲]: انك لمن المرسلين .
إِنِّي لَا شَيْءَ قَلْبِي بِشَيْءٍ مِنَ اللَّهِو لَا قُوَى بِهِ عَلَى الْحَقِّ [۳] . قاله على
كرم الله تعالى وجهه . وفي الحديث: ان الله ليستحي أن يرّد يد عبد صفراً
إذا رفعها إليه .

[۱] فان لفظنده فالك جزائيه اولدغي ده اولور :

إذا جاوز الاثنين سر فانه يث وتكثير الوشاة قين .

[۲] خبرنده لام مفتوحه بوانان انحق (ان) در . أن دكلدر . وسط
كلامده واقم اولسه دخي : قالوا نشهد انك لرسول الله والله يعلم الآية .

[۳] استجمام ذهن ديكلدرمك معناسنه در .

(إن) کله سیله مصدر اولان جمله اسمیه نك رکنلرنده دخی تقدیم و تأخیر وقوع بوله بیلور: ان مع العسر يسراً . آن له اباً . ان الينا ايامهم . رکنلرنده تقدیم و تأخیر وقوع بولورسه خبره کله جك اولان لام مفتوحه اسمك اولنه کلور: آن في هذا لبلاغاً . آن في ذلك لايات لاولى النهى . ارده ضمير فصل بولندقدده لام مفتوحه انك اولنه کلور: ان هذا لهو القصص الحق . انهم لهم المنصورون وان جندنا الآيه .

اخطار — حروف مشبهه بالفعل مك مشدد اولانلری تخفیف اولندقدده تأثیرسنز قالدقلری کبی آخرلرینه (ما) اتصال ایدرک « ائما . ائما . کائما . لئئما » دینلدیکی صورتده دخی تأثیرسنز قلوب مابعدی مبتدا و خبر اولمق اوزره مرفوع اولور: انه ، انما هو . انك ، انما انت . انى ، انما انا . کائنه ، کائما هو . لئئنه ، لئئما هو الخ .

وبولر ذاتاً جمله اسمیه به مختص ایکن اوحالده جمله فعلیه اولنده دخی بولنه بیلور: انما اشكو . لئئما اسعى . کائما يصعد في السماء . وانی لازجوالله حتى کائما * آرئى بجمیل الظن ما الله ضائع . خاصه (انما) و (ائما) کلهلری الحق معناسنه ادات حصر اولور: قل انما انا بشر مثلكم يوحى الى انما الهكم اله واحد . وفي الحديث: وانما لكل امرئ ما نوى .

تخفیف صورتنده بولرک اسمی ضمیر شان مقدر و مابعدی خبردره مکسور اولان (ان) مخففه نك خبری جهتنده برلام مفتوحه بولنور و آکا (لام فارقه) دینیلور: وان نظنك لمن الكاذبين . وان وجدنا اكثرهم لفاسقين . ان كان وعد ربنا لمفعولا .

مفتوح اولان (ان) مخففه نك خبری (لئیس) و (عسی) کبی افعال

غير متصرفه دن اولمدیغنه کوره [١] شو حرفلرک «س» سوف، قد، لا، لم، کن» بريله مصدر اولور: علم أن سيكون . واعلم أن سوف يأتي كل ما قدر لك . ونعلم أن قد صدقنا . أفلا يرون أن لا يرجع اليهم، يحسب الانسان أن ان نجمع عظامه . يحسب أن لم يره احد .

افعال جنسندن اولوب (افعال ناقصه) و (افعال مقاربه) و (افعال قلوب) تعبير اولنان آتی الذکر فعلا در دخی ذکر اولنان حروف مشبهه بالفعل عکسی تأثیرینی ایدرلر . شویله که افعال ناقصه دن اولان: « كان الخ . صار الخ . أصبح الخ . أضحى الخ . ظل الخ . بات الخ » کلهلری داخل اولدقلری جمله اسمیه نك مبتداسنی (اسم) ناميله مرفوعیتده ابقا ایدوب خبرینی ینه (خبر) ناميله منصوب قیلارلر: كان فلان غنياً صار فقيراً = فلانجه زنکین ایدی فقیر اولدی . (كان) افعال ناقصه دندر . (فلان) اسمیدر . (غنياً) خبریدر [٢] (صار) نك اسمی مستتر در (فقيراً) خبریدر . (كان) نك معنای مشهوری (ایدی) در: أما الغلام فكان ابواه مؤمنين [٣] . (اولدی) معناسنه دخی استعمال اولنور: قل ان كان آباؤكم و انباؤكم وعشيرتكم واموال اقترفتوها و تجارة تخشون كسادها و مساكن ترضونها احب اليكم الآيه .

[١] انلرده وجل اسمیه ده طو فریدن طو فری به بولنور: وان ليس للانسان الا ما سمى . وان عسى أن يكون . و آخر دعواهم أن الحمد لله . أشهد أن لا اله الا الله . [٢] (كان) نك خبری بعضاً کندیته تقدم ایدر: قليلا كان او كثيراً . جمال ذی الارض كانوا في الحياة وهم * بعد الممات جمال الكتب والسير وبعضاً ضمير متصل اولور: فكانوها .

[٣] جناب حقه مسند اولان (كان) زماندن منسلخدر: وكان الله علماً حليماً .

(ایس) به مشابه ایکی حرف وارد که انلر دخی (ایس) کی جمله اسمیه به مؤثر در : بری (ما) و دیگری (لا) در .

بونلردن (ما) ایس کی ایکی صورته مستعملدر : ما هذا شيئاً (یاخود) ما هذا بشي [۱] . ما هذا بشراً . و ما هم عنها بخرجين . و ما انت بمؤمن لنا . و ما الله بغافل . و ما عاقل في بلدة بغريب .

فقط بو حرفك ایس کی استعمالچون ایکی شرط واردر . بری مدخولی اولان جمله اسمیه نك ركنلرنده تقديم و تأخير اولماق و دیگری معنای نفی (الّا) ایله منتقض اولمش بولغا مقدر . بو شرطلر تحقق ایتمزه مابعدی مبتدا و خبر اوله رق مرفوع قالور : ما قائم زید . ما زید الا قائم و ما محمد الارسول . من استغراقیه ایله : و ما من دابة الا هو آخذ بناصيته . اخطار — (إن) دخی بعضاً بو (ما) کی استعمال اولنور : ان هذا الاختلاق .

(لا) نك ایس کی استعمالی نادر در [۲] . اكا بدل (لات) لفظی واردر که انك مدخولی اولان جمله اسمیه نك ركنلری اسماء زماندن اولوب وایکیسی بردن مذکور اولیوب علی الا کثر یالکر خبر مذکور اولور : ولات حین مناص . بونك حنوده (لات) ایس به مشابه ادات نفیدر . اسمی محذوفدر که «لات الحین» در .

[۱] ما انابا سبط یدی الیک قول کریمناک تفسیرنده بیضاویدن آکلاشیلان مانک خبرنده مانک زیاده سی تأکید ایچوندور .

[۲] مانک دخی ایس کی خبری منصوب اولق لغت اهل حجازدر . نجدیلر انک مابعدی مبتدا و خبر اولق اوزره مرفوع قیلارلر .

(حین مناص) ترکیبی انک خبر منصوبیدر دینور .

(افعال مقاربه) تعبیر اولنان شو فعللر دخی : کاد یکاڈ الخ کرب الخ اوشك یوشك الخ طفق الخ عسی الخ آخذ الخ جعل [۱] الخ داخل اولدقلری جمله اسمیه نك مبتداسنی اسم نامیله مرفوعیتده ابقا ایدوب خبرینی منصوب قیلارلر .

بونلرک خبری مضارعدن اولق و (عسی) ایله (اوشك) نك خبرلری اولنده (آن) بولغق غالبدر .

افعال مذکورده دن برطاقی قرب حصوله و برطاقی شروع و برطاقی معنای امله دلالت ایدر . صور استعمالیله برابر معانیسی ادوات فصلنده میندر .

(افعال قلوب) تعبیر اولنان شو فعللر : «رأی یرى [۲] الخ علم یعلم الخ ظن یظن الخ حسب یحسب الخ خال یخال الخ وجد یجد الخ ألفی یألفی الخ» دخی داخل اولدقلری جمله اسمیه نك ایکی رکننه بردن تأثیر ایدوب مبتدا و خبری مفعول اول و ثانی اولق اوزره منصوب قیلارلر . بوفعللر علم و ظن کی احوال قلبیه یی مفید اولدینی ایچون (افعال قلوب) تسمیه اولغشدر .

[۱] بو ایکی فعلک افعال مقاربه دن اولسی اخذ بتکلم، جعل یضحک کی بشقه بر فعل ایله برابر بولندیفی صورته درء الدی، طوتدی، قیلدی معنارینه اولان (اخذ) و (جعل) افعال مقاربه دن دکادر .

[۲] رؤیت بصربه دن اولوب کوردی معناسنی مفید اولان (رأی) افعال عاده دندر . بوراده بولق و ییلک معنارینه اولان رؤیت مقصوددر : رأیت الله اکبر کل شیء = جناب حق جمله دن اعظم بولدم .

صَبَرَ يُصَبِّرُ الخ جَعَلَ يَجْعَلُ الخ إِتَّخَذَ يَتَّخِذُ الخ كَبِيَ مَفْعُولُ آلَانِ
فَعَلَّلَ أفعال قلوب ملحقاً بتدندر .

اللهم اجعلني خيراً مما يظنون واغفر لي ما لا يعلمون .

منصوبات

لفظاً ويا تقديراً ويا خود محلاً منصوب اولان كلمات ديمكدر . مفعولار ،
حالار ، تمييزلر ، بعض مستثنائار و بولنرك ملحقاتي منصوبات تدندر .

عربجه ده (مفعول مطلق) و (مفعول به) و (مفعول له) و (مفعول
فيه) و (مفعول معه) اسمائيله بش نوع مفعول واردر .

مفعول مطلق

مصدرلردن اولوب يا خود مصدره مضاف بولنوبده بر فاعلك نوعي
ويا عدديني مفيد اولان يا خود مجرد تا كيدا چون كلان مفعولدر : ضربه
ضرباً = اكابر اورش اوردى ، ضربتين (او) ضربات . وكلم الله
موسى تكليماً = جناب حق موسايه حقيقه كلام ايتدى .

بولنرذه مفعول مطلق مصدر تدندر . شونلرده ايسه مصدره مضاف
اولمشدر : تَرَكَ كُلَّ التَّرَكِ = آنى بوسبتون براقدى . اَدَّبَهُ بَعْضُ التَّأْدِيبِ =
انى بعض مرتبه تأديب ايتدى . اَنكَرَهُ اَشَدَّ اَلانْكَارِ . حَرَسَهُ اَقْصَى الْحَرَسِ .
شونلر دخى مفعول مطلقدر : فَعَلْتَ ذَلِكَ مَرَّةً . ضربته انواعاً . لا افعله
البتة . يَمْشِ الْعَرَضُ = يان يان يورييور . يَرْجِعُ الْقَهْقَرَى = كيرو كيرو
كيدييور . اِذَا رَأَى السُّوْطَ مَشَى الْهَيْدَبَى = قانچي يي كوردكده چباليه
چباليه يورر .

مفعول مطلقك فعلى بعضاً محذوف اولور : مثلاً ، ايضاً ، سبحان الله ،

معاذ الله ، العياذ بالله ، كَيْفَكَ ، سَقِيّاً و رَعِيّاً ، سُحْقاً و قُبْحاً ، سَمْعاً و طَاعَةً ،
فالما مناً بعد واما فداءً ، سنة الله ، ويحاً لفلان . وحفظاً [١] .

مفعول به

بر فاعلك اثباتاً ويا نفياً تعلق ايتديكي مفعولدر . ايشته بو مثالده
(قتل) فعل و (نفساً) مفعول بهدر . (لم يقتله احد) جمله سنده (لم يقتل)
فعل و (احد) فاعل اولوب فعله متصل اولان ضمير مفعول بهدر .

مفعول بهلر صريح وغير صريح اولمق اوزره ايكي يه منقسم اولوب
(مفعول به صريح) اولنده حرف جر اولميان مفعول بهلردر . (مفعول به
غير صريح) اولنده حرف جر بولنان مفعول بهلردر : ووصينا الانسان
بوالديه .

مفعول به اداتي اولمق اوزره استعمال اولنان حرف جرلر شونلردر :
باء [٢] ، لام [٣] ، مِنْ ، اِلَى ، عَلَى ، فِى ، عَنْ .

[١] اى وحنظلهما حفظاً . قال المبرد : اذا ذكرت فعلاً ثم عطفت عليه
مصدر فعل آخر نصبت المصدر لانه قد دل على فعله . مثل قولك افعل وكرامة
لانه لما قال افعل علم ان الاسماء لا تعطف على الافعال فكان المعنى افعل ذلك
واكرمك كرامة اه فكذلك هنا فان اول الآية : وزينا او انازينا .

[٢] بو اسمك مسماسى اولان - ب - دائماً مكسوردر .

[٣] بو اسمك مسماسى اولان - ل - غير از ياء متكام ضمير اولنده
مفتوحدر : له ، لك ، لها ، لكم . اسم ظاهر اولنده مكسوردر : لله ، للذي ،
للكتاب . الا فى الاستفائة .

تَرَكَ مَا لَا يَنْفَعُهُ . وَحَسُنَ تَرْكُهُ إِثَابُهُ رَافِعاً يَدَهُ إِلَى مَوْلَاهُ [*] عَمِدَ رَبَّهُ . وَثَقَّ بِهِ . شَكَرَ لَهُ . ثَابَ مِنْ ذَنْبِهِ . ثَابَ إِلَى اللَّهِ . تَوَكَّلَ عَلَيْهِ . رَغِبَ فِي الْآخِرَةِ . أَغْرَضَ عَنِ الدُّنْيَا . قَرُبَ مِنْهُ = اكا يقين اولدى . عاد مريضاً = برخسته به عيادت ايتدى . عاداليه اكا عودت ايتدى . دعا = اناى چاغردى . دعاه = اكا دعا ايتدى . كَشَفَ عَنْ سَاعِدِهِ . فاعلده زياده ايديلان سالف البيان (من استغراقه) مفعولده دخى زياده ايديلير: ما اتخذ الله من ولد . هل ترى من فطور . وما ارسلنا من رسول الا باسنان قومه .

مفعول بهلر بعضاً فعلندن مقدم كلور: وَكَلَّا هَدَيْنَا رِبْنَا عَلَيْكَ تَوَكَّلْنَا وَالِيكَ اَنْبَنَا . فاما اليتيم فلا تقهر واما السائل فلا تنهر . مفعولك تقدمى صورتنده فعلك آخرنده دخى بر مفعول ضميرى بولنورسه اكا (اضمار على شريطة التفسير) ياخود (اشتغال) تعبير اولنور كه اولجه مذكور اولان مفعولك فعلى صكره مذكور اولان فعلك جنسنندن اولمق اوزره محذوف اولوب فعل ثانى اناى مُفَسِّرٌ وَمُعَيِّنٌ: اَنَا كُلُّ شَيْءٍ خَلَقْنَاهُ بِقَدَرٍ .

[*] شبه فعلارك مفعولنده دخى فاعلده ونائب فاعلده معتبر اولان شرطلرك معتبر اولدينى (ص ١٩) اخطار اولمشدر: ان الله يخرج ما تحذرون . فلعلك تارك بعض ما يوحى اليك . فانهم لا يكون منها فاعلاً لئول منها البطون . من مبلغ عنى فلانا كذا . مصدرلرك دخى مفعولى اولور . فاعل بحسندهكى مثالاره باق . مفعوليله مركب اضافى اولدينى ده اولور: حب الوطن من الايمان . اغربى ايكي-نك ضمير اولهرق اجتماعيدر: حبيبك = سكا محبتكم . شكره = اكا تشكرم .

مفعول استفهام اولديغنه و شرط معناسنى متضمن بولنديغنه كوره همه حال فعلندن اول كلور: ما اعددت = نه حاضر لادك؟ من رأيت = كيمي كوردك؟ كم كتبت = نه قدر يازدك؟ من تكرم يكرمك = هر كيمه اكرام و حرمت ايدر ايسهك اوده سكا ايدر . مفعول بهك دخى فعلى محذوف اوله بيلور . مقام تحيه و خوش آمديده مستعمل اولان: اهلاً وسهلاً ومرحباً . كلهلرى فعللرى محذوف مفعول بهدر . وكذا قولهم: بنفسى فلانا . أى أفديه بروحى .

منادى

فعلى محذوف مفعول بهلرك برى ده (منادى) اولان اسملردر . معلومدر كه (منادى) چاغرمق ديمك اولان (نداء) و (مناداة) مصدرلرندن اسم مفعولدر كه چاغريلان ديمكدر . ادات ندا: (يا) و (آيا) و (هيا) و (آنى) و (آ) لفظلريدر . بونلرك اك مشهورى (يا) در . اندن ماعداسى اشعارده كوريلور . ادات ندانك اوكننده بولن-ان اسم (منادى) مفرد [١] و تركيب اضافى اولمقدن خالى دكلدر .

مفرد اولديغنه كوره لفظده مضموم و مرفوع و يالكز معناده منصوب اولور: يازيد، يارجل، يارجلان، يارجال، يامُشَلُون [٢] .

[١] بوراده مفرد: مركب اضافى اوليان ديمكدر . تنبيه وجعل دخى

بو معناه مفرددر . [٢] بونلر معناده (ادهو) و (انادى) كى برفعله مفعول اولدينى ايجون

معنى منصوبدر .

مركب اولديغنه كوره منادی اولان اسم كه مضافدر لفظاً ويا
تقديرأ دخي منصوب اولور: يَارَبَّنَا. يَارَبَّ الْعَالَمِينَ. يا ذاالجلال
والاكرام. يامولى المسلمين. يابنى آدم.

بالفعل تركيب اضافى اوليويوده معناسنك مابعدينه ارتباطى جهتيه
تركيب اضافى حكمنده بولسا نلر دخي منصوب اوقنور [*]: يا مُفِيضاً
خَيْرَهُ = اى افاضه خير ايدن! يا خيراً من فلان = اى فلان
خيرلى اولان!

مضاف الیهى ياء متكلمدن عبارت اولان تركيب اضافيلرك مضاف
اليهى قالدريلهرق كسره ايله اکتفا اولندينى دخي واردر: يَارَبِّ =
ياربى! ياقوم = ياقومى! ياعباد لاخوف عليكم اليوم. (آب) و (أُم)
كله لر ينك ياء متكلمه اضافتله نداسنده تاي يايه عوض ايدرك: «يا أبت
يا أُمّت دخي دينيلور.

اخطار — مضاف الیهى ياء متكلم اولان مركب اضافينك اکتفاء
بالكسر ياسنى حذف ايده يملك ندا حالنه خاص دكلدر: ليكم دينكم ولى
دين = دينى. فذكر بالقرآن من يخاف وعيد = وعيدى. فكيف كان
عقاب = عقابى.

ياء متكلمك حذفى افعالده دخي واقعدر: فاتقون يا اولى الالباب.
منادى مفردك صفى مرفوع ومنصوب اوله بيلور: يازيدالظريف
(ياخود) الظريف.

منادى مضافك صفى انحق منصوب اولور: يا عبد الله الكريم.

[*] نكره غير مقصوده لر دخي منصوبدر: يا راكباً. يا راهباً.
ايا حاسداً لى على نعمة. اتدرى على من اسأت الادب
اسأت على الله فى فعله. فانك لم ترض لى ما وهب

صفت مركب اضافى اولور ايسه هر حالده منصوب اولور: يازيد صاحب
عمرو = اى عمروك ارقداشى زيد!

منادى (ابن) لفظيله موصوف اولدقده اكر لفظ (ابن) ايكي علم
آره سنده واقع اولمش ايسه همزه سى ساقط اوله رق كنديسى منصوب
وموصوفى اولان منادى مفتوح اوقنور: يازيد بن عمرو. وكذا: ياهند
بنه بكر.

واكر علمين آره سى دكل ايسه منادى مضموم اولور: يازيد ابن اخى.
يارجل ابن زيد [*].

حرف تعريفلى اولان منادان اول مذكرده (ايها) ومؤنثده
(ايتها) لفظى زياده ايدملك قاعدهدر: يا ايها الذى الخ. يا ايها الذين الخ.
يا ايها النبي الخ. يا ايها الانسان الخ. يا ايها الناس الخ. يا ايها النفس المطمئنة الآية.
بونك حلنده (يا) ادات ندا (ايها) ياخود (ايتها) حرف توسط

اوله رق منادى ومابعدينه صفت دينور.
بوقاعده دن يالكز (الله) لفظى مستثنادر كه آنده طوغرىدن
طوغرى به: يا الله. دينور.

(اللهم) لفظى يا الله بدلنده مستعملدر. تخفيف ايله (لاهم) دخي دينور.
ندادن اول ويا صكره خطابى مفيد اولان جمله به (جواب نداء)
نامى ويريلور. مثلاً: يا اهل يثرب ارجعوا. دينلدكده (اهل يثرب)
منادى و (ارجعوا) جمله سى جواب ندادر.

«تباركت يا ذاالجلال والاكرام» مناجاتنده دخي (تباركت)

جمله سى كندندن صكره اولان ندايه جوابدر.

[*] وليس فى يا ايها الرجل الا الرفع كما ستسمعه.

ادات ندا محذوف اوله بیلور: يوسف! ايها الصديق! افتنا. ايها العير! انكم لسارقون. فاطر السماوات! انت ولي. ربنا! هب لنا. وقل: رب! زدني علماً. مهلاً بني عمنا! رب يسر ولا تعسر رب تم بالحير. اخطار. منادی واقع اولان اسم بعضاً مرخم کوریلورکه (ترخیم) منادی خصائصندن اوله رق کلمه نك حرف اخيريني تخفيفاً اسقاط ایتمکدن عبارتدر.

ترخیمده قاعده منادی واقع اولان اسم مفرد یا اوج حرفی متجاوز علم اوللی و یا خود تاء زائده ایله ختام بولمش اولمیدر: جعفر طلحة. عاذلة. بعد الترخيم منادی اولان اسمی ایکی درلو اوقومق جائزدر. بری قالان حرفی حرف اخير فرض ایدرک مضموم ایتمک و دبکری کنای حرکت سنده ابقا ایلکدر. مثلاً (جعفر) لفظنده رای بعد الاسقاط فای مضموم و مفتوح اوقومق وارددر.

ترخیمده مذکور اولان قاعده خارجنده یالکز (صاحب) کلمه سی ترخیم اولنه بیلورکه کلمه مذکوره نه تاء زائده ایله مختوم نه ده علم اولمیدینی حالده «ای ارقداش!» موقعنده (یا صاح) و حرف ندانک دخی اسقاطیله یالکز «صاح» دینلدیکی بیله اولمشدر.

صاح هل ريت اوتعت براع
رد في الضرع ما قرى في العلاب

معنای «ای ارقداش! سن هیچ کوردک و یا ایشتدکی بر راعی بی که قابله صاعمش اولدینی سودی حیوانک مهنه رد و اعاده ایتمش اولسون» [*] دیمکدر.

[°] سوزی کیرو آلمی موقعنده ذکر اولنور. (ریت) لفظی (رأیت) پرنددر.

استغاثه

یاردمه چاغرمق دیمکدرکه چاغرا نه (مستغیث) و چاغریلانه (مستغاث) و کیمک ایچون چاغریلدیسه آکاده (مستغاث له) تعبیر اولنور. بونلرک یعنی مستغاث ایله مستغاث لهک اولنده برر لام بولنه رق کندیلری مجرور اولور. مستغاثه که منادادر داخل اولان لام مفتوح و مستغاث لهه داخل اولان لام مکسوردر: یالزید لعمر و = ای زید! عمروه یتش.

مستغاثک اولندن لام قالدیریله رق آخیرینه برالف زیاده ایدلدیکی والفی هاء سکت تعقیب ایتدیکی دخی اولور و او الفه (الف استغاثه) تعبیر اولنور: یازیدا (یا خود) یازیداه لعمر و.

منادی واقع اولوبده اولنده لام مفتوحه بولنان اسمده معنای استغاثه ملاحظه دکل ایسه لام، تعبیه حمل اولنور: یاللعجب = چوق تعجب ایده جک شی!! یا لئلاء = صویه باقکر!!

مندوب

اوجاع وفجائع اوزرینه ایدیلان ندایه (ندبة) و مناداسنه (مندوب) تعبیر اولنور. آنک اداتی خاصه (وا) لفظیدر. بونک اوکنده اسم مندوب منادی کی معرب اولور. یعنی مرکب اضافی ایسه منصوب، دکل ایسه مضموم اولور: وازید = واه زید! واراسی! مندوبک دخی آخیرینه الف وهاء سکت کله رک: وازیداه! واراساه! دینور.

اختصاص

فعلى محذوف مفعول به لردن بری دخی اختصاص اوزره منصوب
اولانلردرکه اوده ضمیردن اولان بر مبتدیان صکره خبر ظن اولان
مفعولدر [*] خبر آنی تعقیب ایدر: «نحن معشر الانبياء لانورث ما
تركناه صدقة = بزه جماعت انبیایز موروث اولماز بزم ترك ایتدیكمز
شی بیت الماله عاقددر» حدیث شریفنده (نحن) کله سی مبتدا اولوب
مابعدی آکا خبر اولمق لازم کلور ایکن بر فعل محذوفه مفعول اولمق
اوزره منصوب اولمش و خبر آندن صکره کلمشدرکه (معشر الانبياء)
ترکیبنده مضاف واقع اولان (معشر) اعنی یاخود اخص کبی مناسب
بر فعل مقدرك مفعولی اوله رق منصوب اولمشدر و مبتدیانك خبری
آندن صکره کی (لانورث) جمله سیدر.
کلام عربده نظاری کثیردر.

تحذير وإغراء

فعلى محذوف مفعول به لرك بری دخی (تحذير) یعنی ترهیب
و (اغراء) یعنی تشویق و ترغیب اوزره منصوب اولانلردر. مخاطبی حذر
اولنه حق برشیدن تحذیرده قوللانیلان لفظ منصوب اوله رق استعمال
اولندیگی کبی لزومی شیئه اغراء و تشویقه قوللانیلان لفظ دخی منصوب
اوله رق استعمال اولنور و عبارده آنلر فعلی محذوف مفعول به اولمق
اوزره حل ایدیلور: الجدار. یاخود تکرار ایله: الجدار الجدار =
دیواردن صاقلک. البدار (یاخود) البدار البدار.

[*] بناء عليه بولك بر اسمی ده (مفعول خبری) در.

تحذير ضمير منصوب مخاطب اولان (إِيَّاكَ) الخ ایله دخی ادا
اولنور. او حالده حذر اولنه حق شیئك اسمی یاواو عاطفه ایله بولند.
یریلور: إِيَّاكَ وَالشَّرَّ. یاخود آن و مضارع ایله ذکر اولنور:
إِيَّاكَ أَنْ تَفْعَلَ الشَّرَّ. و یاخود (مِنْ) ایله بولنور: إِيَّاكَ مِنَ الشَّرِّ.
طوغریدن طوغری به «إِيَّاكَ الشَّرَّ» دیمك نادردر:
فَاِئْيَاكَ إِيَّاكَ الْمِرَاءَ فَإِنَّهُ إِلَى * الشَّرِّ دَعَاءُ وَلِلشَّرِّ جَالِبُ
معنایی: «جدال و شقاقدن سنی تحذیر ایدرمکه آنلر انسانی شره
زیاده سیله داعی و جالبدر» دیمكدر.

ومن امثلة التحذير: رَأْسُكَ وَالسَّقْفُ. نَاقَةَ اللَّهِ وَسُقْيَاهَا.

مفعول له

بر فعلك سبب وقوعی بیان ایدن مفعولدرکه لسانمژده مستعمل
اولان تأدیباً و تعظيماً کبی تعبيرات مفعول له نوعنددر.
مفعول له اداتی لام و مِنْ حرفلری ایله سببیتی مفید اولان باء
حرفیدر [۱].

اداتلر مذکور اولدجه مفعول له لفظاً و یا تقدیراً مجرور بولنور:
قعدت للخوف (یاخود) من خوفی = قورقودن و یاخود قورقودن
اوطورددم. فاخذتهم الصاعقة بظلمهم. جزاء بما كسبوا. فبظلم من الذين
هادوا حرمتنا عليهم طيبات. ومن كلام علي رضي الله تعالى عنه: الناس
من خوف الذل في الذل [۲].

[۱] (في) دخی نادراً مفعول له اداتی اولمشدر: عذبت امرأة في هرة.

[۲] وقوله تعالى: ولم يكن له ولي من الذل. معناه من اجل الذل.

اداتلر محذوف اولور ايسه مفعول له منصوب اولور: قعدت خوفاً.
وقت اجلالاً.

اداتلرک حذفک شرطی مفعول له مصدر اولمق ومصدرک فاعلیله
فعلک فاعلی متحد بولمقدر: ضربته للتأديب (ياخود) تأديباً. قمت
للتعظيم (ياخود) تعظيماً. حذر الموت. فلا تذهب نفسك عليهم حسرات [۱]
مخافة فقر [۲]. ادخار فلان = فلانی قازانمق ایچون.

مصدر اولمیان یاخود مصدر اولسه ده فاعلر بینند، اتحاد [۳] بولمیان
مفعول له لهرک اداتی محذوف اولماز: جئت للدرس، اکر متک لا کرامک لی.
مفعول فيه

رفعک مکان ویا زمان وقوعی بیان ایدن مفعولدر: امکت هنا
برهة = بوراده بر وقت مکت ایله.

(هنا) مکانه مخصوص اسم اشارت اولدیغی ایچون مفعول فیهک مکانی
قسمندندر. (برهة) اسماء ازمنندن اولدیغی ایچون مفعول فیهک زمانی
قسمندندر.

عمرک ینقضی مرّ الاعصار [۴] وانت ترجوه مدى الاعصار. انالن
ندخلها ابداً ماداموافيها اللهم لاتكنا الى انفسنا طرفة عين ولا اقل من ذلك.

[۱] ای لانهلك حزناً عليهم. والجمعية باعتبار معنى التضاعف في الاغتمام.
وجوز المكيري كون حسرات حالا، على أن يكون معناه منلهقة.

[۲] فقر قورة وسندن ديمكدرکه متنبينك شعرندندر:

ومن ينفق الساعات في جمع ماله * مخافة فقر فالذي فعل الفقر

[۳] زماناً بيّله اتحاد آرانور. مثلاً: «جئتك اليوم لوعدي امس»
بدلنده «وعدى امس» دينيله من.

[۴] ابهام کی افعال وزنده اولان اسماندندر. تندباد معناسنه درکه قاصرغه
دينيلان روزکاردر. قال تعالى: فاصابها اصوار فيه نار فاحترقت.

مفعول فیهک ایکی قسمنه بردن شامل اولمق اوزره بر آدی ده (ظرف) در
اداتی (فی) ابله (باء) حرفیدر.

بونلر مذکور اولورسه مفعول فيه واقع اولان کله مجرور اولور:
قعدت في المكتب. ولدت في الشوال بحلب.

محذوف اولورسه منصوب اولور: دخلنا البلد وصمنا رمضان.
ظرف زمان اولان مفعول فیهلردن اداتک حذفی اکثردر. نته کیم
لسانمزده دخی اداتسز استعمال اولنور: بازار کونی کیتدم، بر مدت
اوطوردم. کبی که بونلرک عربیسی دخی بویولده افاده اولنور: ذهبت
يوم الاحد. اوقت مدة.

زمان کرک يوم ولیل ونهار واسنبوع وشهرو سنة کبی محدود اولسون
وکرک وقت وحين ومدة کبی مبهم یعنی غیر محدود اولسون: آیته اليوم
وبكرة وذات ليلة.

ظرف مکانلرک الحق جهاته ومقادير ومساحاته متعلق اولانلرنده
ادات محذوف اولوب انلردن ماعداده نزول وسکون کبی امکانیه تعلق
ایدن بعض خصوصی فعللر مستثنی اولمق اوزره مذکور اولور: فی البيت،
فی المكتب، بمصر، بالشام، نزلت الحان، سکنت السوق، مشيت ميلاً.
اخطار - لامک وعن حرفنک دخی ادات ظرف اوله رق استعمال

اولندیغی وارددر: توفي فلان لثلاث آيال بَقِين (او) خلون من شهر کذا
= فلان کیمسه فلانجه آیدن اوچ کیمجه قاله رق (ياخود) کچهرک وفات
ایتدی. عن قريب (ياخود) عما قريب = یاقین وقتده. اقم الصلاة
لدلوك الشمس. عما قليل ليصبحن نادمين. سحابة صيف عن قليل تقشع =
ياز بلوطيدر چاپک صیریلور.

بوتوع ادات ظرف اولماز. شودخی خاطرده اولسونکه
ازمنهیه دأثر کلماتدن (اول) و (صکره) معنارینه اولان (قبل) و (بعده)
کلمه لرینک اولنه من حرفندن بشقه حرف جر کلز. بونلر اضافتله استعمال
اولندقلرنده معرب اولوب اولنده حرف جر وار ایسه مجرور و یوق
ایسه منصوب اولور. اضافندن مقطوع اولدقلرنده ظروف سائرده
اولدینگی کبی ضم اوزرینه مبنی بولنور: قَبْلَ الْعید. بَعْدَ الْعید. مِنْ
قَبْلِهِمْ مِنْ بَعْدِهِمْ قَبْلُ. بَعْدُ. مِنْ قَبْلُ. مِنْ بَعْدُ. قال تعالى. لله الامر
من قبل ومن بعد = اول و آخر امر اللهکدر.

مفعول معه

معیتی مفید اولان مفعولدرکه قاعده سی بر فعل ویا او معنایی مؤدی
اولان شیدن صکره عطفی قبول ایتمیان بر واولک اوکنده بولنمقدرد.
واوک اوکنده بولنوبده عطفی قبول ایتمامک یا قاعده عطفه مخالف
اولمقله اولور. یاخود معنائک عطفه مساعد اولماسیله اولور.
قاعده عطفه مخالفی شویله اولور که فعله متصل بر فاعل ضمیری
اوزرینه بشقه بر اسمی عطف ایتمک اقتضا ابتدیکنده فاعل ضمیرینی
تأکیداً تکرار ایتمک قاعده عطف ایجابندن اولدینگی ومثلاً: بن وزید
یازدق. دیمک ایچون کَتَبْتُ اَنَا وَزَيْدُ. دیمک لازم کلدیکی حالد فاعل
ضمیرینی تکرار ایتمیه رک کَتَبْتُ وَزَيْدًا دینلده (وزیداً) لفظی منصوب
ومفعول معه اولور. وکذا: مالی وفلاناً؟ ماشانک وزیداً.

عطفه معنائک مساعد اولماسی: سار والنیل. سار والجلیل کبی
مثالرده اولورکه والنیل والجلیل لفظلرینک ماقبلنه معطوف اولمسی

صورتنده معنی نیل ایله یاخود طاع ایله برابر کزدی دیمک اوله رق
مستقیم اوله مامغله بوکبی تعبیراتده معطوف ظن اولنسان کلماتی ماقبلنه
عطف وربط ایتمیوب منصوب او قویه رق مفعول معه اولمق اوزره حل
ایتمک لازم کلور.

استفهام ایچون اولان (ما) دن و (کیف) کلمه سندن صکره و او
اوکنده منصوب بولنان اسملردخی مفعول معه اولمق اوزره حل اولنور:
کیف انت وقضعة من ثرید = سن بر صحن ثرید ایله نصلسین؟

حال

عبارده فاعلک یاخود مفعول بهک ویاخود هرایکسنک هیتی
بیان ایدندر [۱]: جاء فلان راكباً ورأيتہ ماشياً. کبی که فلانجه را کب
اوله رق کلدی وبن آنی ماشی حالد کوردیمکدر. کلمته قائماً = قائمین
یعنی ایکیمزده آیاقده اوله رق آنکله لقردی ایتدم. لقیته فارعاً مفرعاً [۲]:
فكان عاقبتهما انهما في النار خالدين فيها.

حالر مشتقاندن اولور: جميعاً او اشتتاتاً. ای مجتمین ومتفرقین
مشتق اولمیانلر تاویل اولنور: بغتة = مباغتاً.

حالاک صاحبنه (ذی الحال) تعبیر اولنور که عبارتده یا فاعل ویا
مفعولدر.

[۱] كرك طوغريدن طوغري به آنلرك وكرك فعلارينك حالي بيان ايتمش
اولسون: جاء فلان والمطر نازل = فلانجه یاغمور یاغارکنی کلدی.
[۲] بریمز صاعد وبریمز منحددر اوله رق بن آکا راست کلدیمکدر.
معنائک ظهورنده هر حال صاحبنه ویریلور. عدم ظهورنده ثانی اوله
اول ثانی به ویریلور.

حاله اصل اولان نکره و ذی الحاله اصل اولان معرفه اولمقدر.
اگر حال عبارده مقدم بولورسه ذی الحال نکره اوله بیلور. جاءنی
راکباً رجل.

حالر بعضاً معرفه دخی اولور: جاء وَخَدَهُ جِئْتُ وَخَدِي جِئْتُ
وَخَدَكَ كَبِيْ (منفرداً) ديمکدر. اُحِبُّ مَكَارِمَ الْاَخْلَاقِ جَهْدِي.
أَي مَجْتَهِداً [*].

حالر جمله دخی اولور. جمله اسمیه اولديغنه کوره اولنده برواو
بولور که آکا و او ابتدائی یا خود خالیه دینور. جاء وَسَيْفُهُ عَلَى جَنْبِهِ
قَلِيجِي يَانِي باشنده اولديغی حاله کلدی. رَأَيْتُهُ وَيدُهُ عَلَى رَأْسِهِ (یا خود)
وبیده شی.

جمله فعلیه اولوب ده فعل، ماضی اولديغنه گوره اولنده (وَقَدْ)
لفظی بولور: جاء وَقَدْ اِنْبَهَزَ = صولویه رق کلدی
ماضی منفیده قده لزوم یوقدر: جاء زید و ما قام عمرو (یا خود)
ما قام عمرو.

فعل مضارع اولديغنه کوره یالکزجه بولور: جاء زید يَضْحَكُ =
زید کوله رک کلدی.

مضارع منفی اولورسه اولنده و او زیاده ایدلیدی ده اولور: جاء
زید لَمْ يَضْحَكْ (یا خود) وَلَمْ يَضْحَكْ.

شبه جمله نکره دخی حال واقع اولديغی اولور: خرج في زينتته.
[*] وقوله تعالى «واقسموا بالله جهد أيمانهم» فيه وجهان أحدهما انه حال
والثاني انه مصدر تامل فيه اقسموا وهو من معناه لا من لفظه كافي العكبري.

انكحها على مائة. ويطعمون الطعام على حبه. وهو على عِلَاتِهِ كَرِيم.
أَي على كل حال. وان ربك لذو مغفرة للناس على ظلمهم.

حالر صفت موقته ديمک اولمغله متبوعنه تقدم ایدن بعض شبه
جمله لر حال اولمق اوزره حل اولور: يا ابت اني قد جاءني من العلم
ما لم يأتك.

حالر بعضاً محذوف الفعل اوله رق بولور: راشداً مهدياً. مأجوراً
مبروراً. الجمع يطلق على ثلاثة فصاعداً. أَي فذهب صاعداً.

تميز

که آکا (تميز) دخی دینور عبارده رفع ابهام ایچون استعمال
اولان اسمدر. مرفوع الابهام اولانه (ميز) دینور.

ابهام كرك مفردده اولسون: ثلاثون رجلاً = اوتوز آدم. ثلاث
سنين = اوج سنه. راقود خلاً = برفوچی سرکه. جريب كزماً =
بردونم باغ. صَنْجَة حطباً = برچی اودون.

كرك جمله ده اولسون: انا اكبر منك سناً = بن سندن سن جهتيله
بيوكم. انت اكثر مني مالاً = مال جهتيله سن بندن چوقسين.

تميز لر حال وصف کبی تعدد ایتمز و جمله و شبه جمله دن اولماز.
ميزك مميزة تقدیمی نادر در: فله جزاء الحسنی.

اخطار -- تميزك مجرور اولانی ده واردر. از جمله مقام اعظام
و تعجبه کی تميز لر من ايله مجرور اولور: يالها من ليله = اونه کوزل
کچه در. لله دُرُكٌ مِنْ بَطْلٍ = الله ایچون سن نه بهادر سین. عز من قائل.

ادات استفهام اولان (كَمْ) كله سنك تميزي على القاعده منصوب
اولور ومثلاً : قاج سطر يازدك؟ مآلني افاده ايجون : كم سطرأ كتبت؟
دينلور .

ادات تكثير اولان (كَمَّ) كه آكا (كم خبريه) تعبير اولنور
كله سنك تميزي مفرد ويا جمع اوله رق مجرور كلور وعلى الاكثر اولنده
(مِنْ) حرفي بولنور : كَمَّ مِنْ سَطْرٍ اياخود كَمَّ مِنْ سَطْرٍ كَتَبْتُ كَبِي
كه بن نه سطرلر يازدم ديمكدر .

بومعنايه اولان (كَاتَن) كله سنك تميزي دخي (مِنْ) ايله مجرور
اولور : كَاتَن مِنْ دَابَةِ .

اسماء اعدادك تميزلري دخي مختلف صورته در . شويله كه آحاددن
بر ايله ايكنيك تميزه احتياجي يوقدر .

اوچدن اعتباراً اونه قدر اولان اسم عددلرك تميزي كه معدودلردن
عبارتدر اسماء اعداد ايله تركيب اضافي صورته در مركب اوله رق مجرور
و جمع بولنور : ثلاثة رجال = اوچ ارلك . خمس نساء = بش قادير
عشرة صبيان = اون چوجق

اون بردن اعتباراً طقسان طقوزه قدر اسم عددلرك تميزي
ومنصوب اولور : تسع وتسعون نجمة = طقسان طقور ديشي قيون
يوزدن اعتباراً تميزلر مفرد و مجرور اولور : مائة كتاب = يوز
كتاب . الف كتاب = بيك كتاب .

اسماء اعداد [*]

اسم عددلرك آحادى شونلردر :

مذكر	مؤنث
واحد	واحدة = بر
اثنان ، اثنان	اثنان ، اثنان ، اثنان = ايكي
ثلاثة	ثلاث = اوچ
اربعة	اربعة = درت
خمسة	خمسة = بش
سنة	ست = التى
سبعة	سبع = يدى
ثمانية	ثمان ، الثمانى ، ثمانية = سكر
تسعة	تسع = طقوز
عشرة	عشر = اون

[*] معلوم اولديمي اوزره مبرجعه ده اسماء اعدادك اصولي تركبه مزده
اولديني كبي اون ايكي كله در . اوني آحاددر . اون برنجيسى (مائة) واون ايكنجيسى
(الف) كله سيدر . سائرلى بونلردن مبرجعه در مليونى (الف الف) ديوا فاده
بشلردر . عدد تكثير ايتدجكه الفلرك تكررى بر سلسله نقلت تشكيل ايده جكندن
كسر قاف ايله اولوب مال كثير معناسنه اولان (فقطار) لفظى مليون معناسنه
قبول اولنور ايسه كلفت زئل اولور . كتاب التراجمه آنى بن اخذ واستعمال
مدر . فتح قاف ايله بزم فقطار ديديكز شيك صريدى (قبان) دركه شداد
مدر .

عشراتی شونلردر .

مذکر	مؤنث
أَحَدَ عَشَرَ	إِخْدَى عَشْرَةَ = اون بر
إِثْنَاءَ عَشَرَ، إِثْنَى عَشَرَ	إِثْنَاءَ عَشْرَةَ، اِثْنَتَى عَشَرَ = اون ایکی
ثَلَاثَةَ عَشَرَ	ثَلَاثَ عَشْرَةَ = اون اوچ
أَرْبَعَةَ عَشَرَ	أَرْبَعَ عَشْرَةَ = اون درت
خَمْسَةَ عَشَرَ	خَمْسَ عَشْرَةَ = اون بش
سِتَّةَ عَشَرَ	سِتَّ عَشْرَةَ = اون آلی
سَبْعَةَ عَشَرَ	سَبْعَ عَشْرَةَ = اون یدی
ثَمَانِيَةَ عَشَرَ	ثَمَانِي عَشْرَةَ = اون سکر
تِسْعَةَ عَشَرَ	تِسْعَ عَشْرَةَ = اون طقوز

اون ایله یکر می ارمه سنده اولان اعدادک یالکر اون ایکی [*] مستثنی اولمق اوزره هی ایکی جزئی مبنیاتنددر . بناءً علیه مفتوح تلفظ اولنور . شینلرده فتح و سکون جائزدر .

اون ایله یکر می ارمه سنده اولان اعدادک وصفیلری بلااستثناء مبنیات قسمندندر .

مذکر واحد وعِشْرُونَ، أَحَدَ وَعِشْرُونَ = ۲۱	} یکر . یدن اوتوزده قدر
مؤنث واحدة وعِشْرُونَ، إِخْدَى وَعِشْرُونَ	
مذکر اِثْنَانِ وَعِشْرُونَ، اِثْنَيْنِ وَعِشْرِينَ = ۲۲	}
مؤنث اِثْنَانِ وَعِشْرُونَ، اِثْنَتَيْنِ وَعِشْرِينَ الخ	

[°] اون ایکیینک جزء اولی اعراب بمحذبه تنبيه ملحقاتندن اوله رق مذکور اولدیفی اوزره معرب بالحرفدر .

ماتی شویله در : مائة = یوز . مائتان ، مائتین = ایکی یوز .
ثلثمائة = اوچ یوز . اربعمائة = درت یوز . خمسمائة = بش یوز .
ستمائة = الی یوز . سبعمائة = یدی یوز . ثمانمائة = سکر یوز .
تسعمائة = طقوز یوز .

الوفی شویله در : الف = بیک . الفان ، الفین = ایکی بیک . ثلاثة
آلاف ، ثلاث آلاف = اوچ بیک . عشرة آلاف = اون بیک . خمسون ،
خمسین الفاً = الی بیک . خمسماية الف = بشیوز بیک الخ .

کوریلدورکه اسماء اعداد تذکیر و تانیثده سائر تذکیر و تانیث قاعده سنه مخالف بر حالده در . شو جهتدن که علامت تانیث اولان - تاء - بونلرک مذکرینه لاحق اولوب مؤنثلرندن تعری اتمکده در . اسماء اعدادک تذکیر و تانیث معدوداتک مفردی اعتباریه جریان اتمکده اولوب معدودک مفردی مذکر ایسه اسم عدد مذکر اولمق ایچون - تاء - لی کلکده و معدودک مفردی مؤنث ایسه اسم عدد مؤنث اولمق ایچون - تاء - سز کلکده در : اوقات خمسة ، صلوات خمس . حواسب خمس . سبع لیل و ثمانية ایام .

عقودده یعنی عشرون و ثلاثون ومائة والف کی باشلی عددلرده مذکر و مؤنث مساویدر .

آنلرده تذکیر و تانیث مساوی اولدیفی کی عدد وصفیلردخی عدد اصلیره مساویدر .

چونکه عدد و صفيلى آحادده يالكز برنجى مستثنى اولقى اوزره اسم

عددك اسم فاعل شكلنه افر اغيله افاده اولتور . شويله كه :

مذكر	مؤنث
الْأَوَّل	الأولى - برنجى
الثانى	الثانية = ايكنجى
الثالث	الثالثة = اوچنجى
الرابع	الرابعة = دردنجى
الخامس	الخامسة = بشنجى
السادس	السادسة = التيجى (الى العاشر والعاشرة)
الحادى عشر	الحادية عشرة = اون برنجى
الثانى عشر	الثانية عشرة = اون ايكنجى
الثالث عشر	الثالثة عشرة = اون اوچنجى الخ .

دينلوب يكر منجى، اوتوزنجى، طقسانجى، وزنجى، ييكنجى ديمك ايجون
ينه : العِشْرُونَ ، الْمِائَةُ ، الألف دينلور .

كتب علينا الصيام فى السنة الثانية من الهجرة قبل غزوة بدر بشهر .
وكتبت الصلاة قبل الهجرة بسنة ليلة الاسراء .

مات والوف ايله تركب ايدن اعدادده اقلك اكثره وبالعكس اكثرك
اقله عطفى صححدر . تميزلر بوكا كوره اجرا اولنور . مثلاً يوزاون بر كتاب
ديمك ايجون اقل اكثره عطف اولنورق : مائة واحد عشر كتاباً .
واكثر اقله عطفنده : احد عشر ومائة كتاب . دينلك لازم كلور .

مستثنى

بونك مصدرى اولان (استثناء) بر حكمى ماقبلندن آرمق ديمكدر .
آريلا نه (مستثنى) وماقبلنه (مستثنى منه) تعبير اولنور . ادات استثنا
شونلردر : إِلَّا غَيْرِ سِوَى مَا عَدَا مَا خَلَا خَاشَا [١]

بونلردن (إِلَّا) كله سنك اوكنده بولنان مستثنى (منقطع) وتعبير
آخرله (منفصل) ايسه يعنى مستثنى منك جنسندن دكل ايسه هر حالده
منصوبدر .

مستثنى (متصل) يعنى مستثنى منك جنسندن اولديغنه كوره كلام،
تام وموجب ايسه مستثنى ينه منصوبدر .

كلامك تام اولمسندن مقصود مستثنى منك محذوف اولماسى وموجب
اولمسندن مقصود عبارده نفى ويانهى وياخود استفهام بولنماسى ديمكدر :
جاءت الجماعة الافلانا = فلانجه مستثنى اولقى اوزره جماعت هپ كلديلر .
كلام موجب اولمزشه مستثنى اعرابده ماقبلنه تابع بولنور [٢] :
ما فعلوه الا قليل منهم . هل جزاء الا حسان الا الاحسان . ولا يخشون
احداً الا الله . لا يقيم احد الافلان .

[١] ن يه اضافتله مستعمل اولان (بيد) كله سى دخى ما لا (لكن) يه
مساوى اوله رق ادوات استثنادن معدوددر .

[٢] على الاستثناء منصوب دخى اولور : ولا يلتفت منكم احد الا امرأتك
قرىء بالرفع والنصب .

كلام غير موجبه مستثنى منه تقدم ايتش بولنورسه ينه منصوب اولور :
وَمَالِي إِلَّا آلَ أَحْمَدَ شَيْعَةً * وَمَالِي إِلَّا مَذْهَبَ الْحَقِّ مَذْهَبَ

ماقبانه محلاً تابع اولدینی ده اولور: ماجانی من احد الازید. «لا اله الا الله» کلمه منجیه سنده دخی لفظه جلاله لفظ الهک محله تبعاً مرفوعدر. لافتی اِلَّا عَلَيَّ لَا سَيْفَ اِلَّا ذُو الْفَقَارِ .

کلام تام اولمزسه او استثنانک مستثناسنه (مُفَرَّغ) تعبیر اولور. انک حکمی محذوف اولان مستثنی منهک مذکور اولمی فرض اولندیغه کوره اله جنی اعرابی المقدر: مَا جَا اِلَّا فُلَانٌ، مَا رَأَيْتُ اِلَّا فُلَانًا، مَا مَرَرْتُ اِلَّا بِفُلَانٍ . کبی که بولردن مثال اولده محذوف اولان مستثنی منه معناده فاعل اولان و مثال ثانیه معناده مفعول اولان و مثال ثالثه معناده ینه مفعول اولوب حرف جرلی بولندیغه ایچون مجرور بولنان (احد) لفظیدر. امثله دلالت ایتدیکی اوزره استثناء مفرغ کلام غیر موجبده اولمق اصلدر. کَرَّكَ نَفِي صَرِيح ايله منفی اولسون ذکر اولنان مثالدرده وشو آیتلرده اولدینی کبی: ان تَتَّبِعُونَ اِلَّا رَجُلًا مَسْحُورًا. ان لَبِثُمْ اِثْنًا و ما شهدنا الا بما علمنا .

کَرَّكَ نَفِي ايله مؤول بر معناده بولانسون: فابی اکثر الناس الا کفوراً. ویأی الله الا ان یتیم نوره . قول کریملرنده اولدینی کبی که (اباء) عدم قبول دیمک اولمغله نظم کریم اول «فما قبلوا الا الکفر» و نظم کریم ثانی «ولا یرید الا اتمام نوره» سبکمندهدر .

يُرِيدُ الْمَرْءُ اَنْ يُعْطِيَ مَنَّهُ * وَ يَأْتِي اللّٰهُ اِلَّا مَا يَشَاءُ

ادات استثنا اولان (الا) نک اوکندهکی مستثنی صریحاً و یا حکماً

اسم اولمق [١] لابد اولدینی حالده استثناء مفرغه مستثنی فعل صریح دخی واقع اولور: ما زید الاینام = زید انجق اویقو اویور. [٢]

(غیر) و (سوی) کلمه لرینی تعقیب ایدن مستثنی دائماً مجرور اولور: مَا عِنْدِي غَيْرُ كِتَابَيْنِ (یا خود) سَوِي كِتَابَيْنِ = یا منده ایکی کتابدن بشقه یوقدر .

بوللردن (غیر) کلمه سی (اِلَّا) دن صکره واقع اولان مستثنانک اعرابی وجهله معربدر [٣] . (سوی) کلمه سنک اعرابی تقدیریدر .

(ماعدا) و (ما خلا) کلمه لرینک اوکنده بولنان مستثنی منصوب اولور: اَلَا كُلُّ شَيْءٍ مَّا خَلَا اللّٰهُ بَاطِلٌ . جَاءَنِي الْقَوْمُ مَاعِدًا زَيْدًا . بوللرک (ما) سز اوله رق استعمالنده مستثنالرینک مجرور او قوندیغه ده اولور: حاشا الله = معاذ الله .

(حاشا) کلمه سی مستثنایی تنزیهده استعمال اولنور و مدخولی ینه منصوب اولور: ضربتهم حاشا فلاناً .

[١] برکله حکماً اسم اولمق (أن) یا خود (أن) ايله مصدر فعل اولمغله اولور: الا ان کذب بها . الا أنهم .

[٢] قسم سؤالی تعقیب ایدن ادات استثنانک اوکنده دخی فعل ماضیدن مستثنی وقوعی کثیردر: بالله عليك الا نعمات کذا = سکا آند ویررم الا که شوبله یا به جقسین .

[٣] أن به مضاف ایسه فتح اوزره و اضافتدن مقطوع ایسه ضم اوزره مبنیدر: غیر ان الخ . لا غیر .

لاء تبرئه

منصوباتك بری دخی هیچ یوق و هیچ دکل کبی بر معنای مفید
اولمق اوزره استعمال اولنان و (تبرئه) و بین المحصلین « نفی جنس
ایچون اولان لا » دیو معروف بولنان (لا) کلمه سنک اسمیدر . بولکله نك
اوکنده بولنان اسم، مفرد اولدیغی یعنی مرکب اضافی اولدیغی صورتده
فتح اوزره مبنی اولور: لابد، لاله، لاشك، لارجال، فقیر لاموال له.
تنه و جمع سالم اولدیغنه کوره دخی یاء ایله مبنی عد اولنور:
یتیم لا أبویْن له. عقیّم لا بنین له.

بونک خبری خصوصی اولدقجه مذکور اولماز و مذکور اولدیغند
مرفوعا تدن اولور. نته کیم مثال آتیدن ظاهر در.

مرکب اضافی اولدیغنه یاخود معناسنک مابعدینه ارتباطی جهتیه
مرکب اضافی حکمنده بولندیغنه کوره (لا) نك اسمی منصوب اولور
لَا اَعْلَ الْخَيْرِ تَمَقُّوتُ = هیچ برفاعل خیر مبعوض دکلدر. لاخیراً من
فلان عندکم = فلانجه دن خیرلی هیچ برکیمسه کز یوقدر.

لانک اسمنده اصل اولان نکره اولمقدر [*]. اکز معرفه اولور.
ویاخود لادن اوزاق بولنور ایسه (لا) نك تأثیر قالمیوب مابعدی مبتدا
و خبر اولمق اوزره مرفوع اولور ومع العطف لانک تکراری لازم
کلور: لا زید عندنا ولا عمرؤ. لافی الدار رجل ولا امرأة.

[*] مسیماتی بعض صفات ایله مشتهر بولنان (أعلام) نکره حکمنده
اوله رق لایه اسم واقع اولور: قضیه ولا ابا حسن لها. ای لا قاضی مثله.
لاحاقم فی عصرنا. ای لا کریم کحانم.

لانک اسمی مفرد و نکره متصله اوله رق برابرجه تکراری صورتنده
اسملرک ایکسینی هم مفتوح وهم مرفوع او قومق جائدر: لا حَوْلَ ولا
قُوَّةَ (یاخود) لا حَوْلَ ولا قُوَّةَ. لارفث ولا فسوق. لافارض ولا بکر.
منصوبات انواعنک بری ده نواصب ایله مشغول اولان فعل
مضارع لدر. بونلر صرف قسمنده میندر. اوراده مذکور اولانلردن
ماعدا شو حرفلرک اوکنده بولنان مضارع دخی آن مقدره ایله
منصوبدر: « حتی. لام مکسوره [۱]. أو. فاء سببیه، و او جامعه ».
حتى یأتینا بقریان تأکله النار. لیمز الله الخیث من الطیب و یجعل الآیه
لَا اَرَمَنَّکَ او تُعْطِیَنی حَقّی.

فاء سببیه ایله و او جامعه نك اوکنده بولنان مضارع لک منصوب
اولمسی ایچون کلامده امر یاخود نهی و یا نفی و یا استفهام و یا عرض
و تمنی سبق ایتیش اولمق مشروطدر: زره فیکرمک (یاخود) و یکر مک.
لَا تَسْتَمِهُ فِیضْرَبْکَ. لا یقضى علیهم فیموتوا. فهل لها من شفعا فیشفعوا لنا.
ألا تدنو فتنبصر. لو ان لی کرّة فاكون من المحسنین [۲]

مجرورات

لفظاً و یا تقدیراً و یاخود محلاً مجرور اولان کلمات دیمکدر. مضاف
الیهلر و حرف جر لیلر و بونلرک توابعی مجرور اتدندر.

[۱] امر معناسنه اولیان لام مقصوددر. انواعی مقتضیه مذکوردر.
بو حرفلرک اوکنده مقدر اعتبار اولنان (أن) ظاهر دخی اولور: لان اكون.
[۲] بخلاف نحو قوله تعالى کن فیکون فان الفاء فیہ استینافیه والتقدير
فهو یكون کانی فصل الادوات من المقتضب.

مضاف اليه

بونك مصدرى اولان (اضافة) برکله يي ديكرينه اولامق ديمكدر.
اوليكيسنه (مضاف) واينجيسنه (مضاف اليه) تعبير اولنور.
مضافك حق اول كلمك وتنويندن وتنبيه وجمع نونلر نندن عارى بولنقدرد:
كل مولود يولد على فطرة الاسلام ثم ابواه يهودانه او ينصرانه او يمجسانه.
انالتاركو الهتنا . انالنجوهم اجمعين . اناكاشفو العذاب . ولا بويه لكل
واحد منهما السدس . رب اغفرلى ولوالدى .

اضافت معنويه اولديغنه كوره مضاف حرف تعريفدن دخى عارى
بولنقدرد . چونكه (اضافت) لفظيه ومعنويه اسملييله ايكي قسم اولوب
صفتلرك يعنى اسم فاعللرك واسم مفعوللرك وصفت مشبهلرك كيندى فاعللرينه
ياخود مفعوللرينه اضافتى (اضافت لفظيه) دركه انلر الحق لفظده تخفيف
افاده ايدر يعنى عدم اضافت حالنده لاحق اوله حق تنوين ثقاتنى كيدر مش
اولور وانلرك مضافنه حرف تعريف داخل اوله بيلور : كريم الشيم ،
نافذ الكلم ، معمور الدار . الرجل الحسن الوجه .

بو انواعدن ماعدا اولان اضافته (اضافت معنويه) واسم آخر ايله
(اضافت محضه) تعبير اولنور : مال زيد . دار فلان . بواب المكتب .
ملك الموت . اولات الاحمال . ربات الحجول ابو الذهب . اخو العرب .
اضافت معنويه نك بويله بمعنى اللام اولان يعنى معنای تملك واختصاصى
ولولادنى ملايسة اولسون مفيد بولنان قسمى اكثردر . بر قسمى دخى انده
مضاف اليه مضافك جنسنى ميين اولمغله (بمعنى من) و (اضافت بيانیه)
تسميه اولنور [*] : خاتم فضة = كموش مهر . ثوب خز = ابيك جامه .
[*] رحلة الشتاء وشهيد كربلاء وعذاب القبر وتريص اربعة اشهر
كي اضافتك (بمعنى فى) اولانى يعنى معنای ظرفيتى مفيد بولنانى دخى واردر .

سوار ذهب = التون بيلازك . مُشط عاج = فيل ديشى طراق [١]

اضافت معنويه ايله مضاف اولان كله معرفه يه اضافتنده معرفه [٢] و نكره يه
اضاقتنده نكره عدا اولنور و هر حالده تنويندن و حرف تعريفدن مجرر اولور .
اضافت ، لفظيه اولسون معنويه اولسون مضاف ايجون معين اعراب
اوليوب مضافلر يرينه كوره فاعل ويا نائب فاعل ومبتدا ويا خبر اوله رق
مرفوع ومفعول وحال ويا تمييز اوله رق منصوب ومضاف اليه وياخود
حرف جرلى بولنه رق مجرور اولور .

مضاف اليه لركيز بر حالده دركه انلر الحق مجروردر .

اضافت يعنى بر عبارده مضاف ياخود مضاف اليه اولمق اسملرك
شانيدرد . فعللر الحق اسماء زمانه مضاف اليه واقع اوله بيلور : يوم جاء
= كلديكى كون .

اخطار — مضاف اليه واقع اولان فعل ، مضارع اولديغنه كوره
مضاف اولان اسم زمانك معرب اولمسى وماضى اولديغنه كوره مضاف
اولان اسم زمانك فتح اوزره مبنى اولمسى مختاردر . هذا يوم ينفع الصادقين
صدقهم = بو ، صادقينك صدق و اخلاصلى كندولرينه نافع اولدينى
كوندر . كيوم ولدت له امه = اناسنك انى طوغر مش اولدينى كونده كى [٣]

[١] فيل ديشنك عدم طهارته قائل اولان شوافع كتب سير را حاديه
واقع لفظ حاجى ذيل يعنى بغه ايله تفسير ايدرلر .

[٢] بوندن غير ومثل وشبهه كله لرى مستثنادر : صررت برجل غيرك
ومثلك وشبهك ، وكذلك حسبك : جاءك رجل حسبك .

[٣] بو مثال بر حديث شريفندرد . تمام حديث شوبله در : من حج هذا
البيت فلم يرفث ولم يفسق رجع كيوم ولدته له .
وفى الحديث ايضا : رأيت ليلة اسرى بي (او) عرج بي الى السماء الخ .

حرف جر ایملر

مفعول به غیر صریح بحثنده مذکور اولان حروف جاّره دن ماعدا شو حرفلر دخی مدخولانی مجرور اتدن قیلار : کاف . واو قسّم، باء قسّم . تاء قسم . رَبّ [١] .

بونلردن رَبّ دن ماعداسی ایچون [٢] بر مُتَعَلّق ارانور که اومتعلق یا فعل یا خود شبه فعل و یا خود معنای فعل اولور شبه فعلدن مقصود مصدر و اسم فاعل و اسم مفعول و اسم تفضیل و صفت مشبیه و اسم منسوبدر . معنای فعلدن مقصود کندیسندن فعل و یا شبه فعل معنای اکلاشیلان اسملر و اداتلردر : اسم اشارت = اشیر . لیت و اعل = اتمنی و اترجی ، حرف ندا = انادی ، ادعو . حرف تشبیه = اشبه . حرف نفی = انتفی : وهو الله فی السماوات . ای المعبود فیهما . اسد علی و فی الحروب نعامة . ای مجتري علی وهو من شعر عمران الخارجي . و تمامه فی کتابنا مشاهیر النساء فی ترجمة غزاة متعلق کون و حصول کبی افعال عمومیه دن اولدیغنه کوره عبارتده مذکور اولیوب او حرف جر ایله مدخولی (ظرف مستقر) نامیله یابر مبتدایه خبر و یا بر موصوفه صفت یا خود بر ذی الحاله حال و یا بر موصوله صله واقع اولور : زید فی الدار . مررت بر جل فی الدار . مررت بزید فی الدار انا الداری مافی داری .

متعلق افعال عمومیه دن اولدیغنه کوره عبارتده مذکور اولوب او حرف جر و مدخولی او فعله و یا شبه فعله مفعول به غیر صریح و یا مفعول فیه [١] مذ و منذ کله لری حرفیتده متحضر اولدیغنی ایچون عدا و خلا و حاشا کله لری کبی ترک اولنشددر . ادوات فصلنده مذکوردر . [٢] فاعل بحثنده کچن من استغراقیه و باء زائده دخی متعلق احتیاجندن وارسته در . و کذا الکاف فی (کا) علی أن تكون ما کافه .

یا خود مفعول له یا خود نائب فاعل اولور . بوکاده (ظرف لغو) تعبیر اولنور : رغبت فی الکتاب . وهو مرغوب فیه . اکت فی الییت . صلیت بالمسجد . جئت للزیارة . غشی علی فلان .

اخطار — شو حرفلرک : (إلی . من . عن) متعلق خصوصی اولدیغنی حالده محذوف اولدیغنی دخی اولوب [*] منضمّاً یا خود منتهیاً یا خود قریباً یا خود بعیداً یا خود ناشئاً کبی مناسب بر فعل تقدیر اولنور : انت منی بمنزلة اخی . اخطار آخر — حرف جر لر یالکزر بر اسم مؤثر اولوب انی لفظاً و یا تقدیراً مجرور قیلار . مدخولی مبنیاتدن اولورسه محلاً مجرور اولق لازم کاور . الحق ادات استفهام اولان (ما) نک اولنه حرف جر داخل اولدقده الفی ساقط الور :

بِمَ = نه ایله ؟ لِمَ = نیچون ؟ حَتّامَ إلامَ = نه یه قدر ؟ عَلّامَ = نه یه بناء ؟ عَمَّ = نه دن ؟ مِمَّ = نه دن ؟ کبی که (بما و لما و حتی ما و الی ما و علی ما و عن ما و من ما) دن مخففدر : بَم یرجع المرسلون ؟ عَم یتساءلون ؟ لِم تقولون ما لا تفعلون ؟ فلینظر الانسان مِمّ خلق ؟ قالوا فیم کنتم ؟ قیل ان بعض العوام سأل بعض الفضلاء فقال له : بما توصینی ؟ فقال : بتقوی الله و باسقاط الالف من ما .

بونلردن (بم) و (لم) لفظنی اسم اشارت اولان (ذا) تعقیب ایدرسه الفی باقی اوله رق بماذا ولماذا دینور : بماذا أمرکم = سز نه امر ایتدی . أشعارده الفلر هر حالده باقی اوله بیلور . [*] و کذا باء التفدیه فی قولهم : بانی انت . بنفسی زیداً . و التقدير انت مفدی بانی و افدی بنفسی زیداً .

بعضاً بر حرف جرایله انك مجروری آرہ سندہ (ما) زائدہ یا خود
(لا) نافیه بولنور و آنلر حرف جرك تأثیرینہ مانع اولیوب مابعدی
ینہ مجرور اولور. عماقرب. عماقلیل. فجارحمة. بلاسبب. مماخطیئاتہم.

مجروراتك براسمی مخفوضاتدر. جرّہ (خفض) وجارّہ (خافض)
دخی دینور. حرف جر محذوف اولدقده مجروری منصوب اوله جخی
مفاعیل بختندہ معلوم اولمشدر. سماعاً محذوف اولانك مدحولنہ «نزع
خافض اوزرہ منصوب» تعبیر اولنور: ألا ان ثمود کفر وارہم. ای برہم.
يمنون عليك أن أسلموا قل لا تمنوا علی اسلامکم. ای بان أسلموا وباسلامکم.

توابع

(صفت، تأکید، بدل، عطف بیان وعطف نسق) اسمایله بش
نوع توابع وارد رکه آنلرک مستقلاً اعرابی اولیوب اعرابده اوست
طرفنه تابع اولدقلری ایچون اسمایینه (توابع) دینلشددر. مرفوعاتك
توابعی مرفوع ومنصوباتك توابعی منصوب و مجروراتك توابعی مجروردر.

صفت

موصوفی اتمام ایدر: عبدالله بن عبدالمطلب. وانك لعلی خلق عظیم.
صفتلر دائماً صکره کلور [*] و موصوفنه اون شیدہ مطابق بولنور.
موصوف مرفوع ایسه صفت مرفوع، منصوب ایسه منصوب، مجرور
ایسه مجرور، مفرد ایسه مفرد، تثنیه ایسه تثنیه، جمع ایسه جمع، مذکر
ایسه مذکر، مؤنث ایسه مؤنث، معرفه ایسه معرفه، نکره ایسه
[*] اسم اشارتلر ترکب ابتدائی کلمات ایله صفت و موصوف اولق
اوزرہ ترکب ایدر. هانکیسی مؤخر ایسه آکا صفت دینیلیر: هذه الحال.
الحالة هذه. تلك الرسل. ذلك الكتاب.

نکره اولور. رجل ضارب مضروب، کریم، عدل، هاشمی، ذومال.
امراة ضاربة، مضروبة، کریمه، صالحة، هاشمية، ذات مال. والفجر
ولیل عشره. العشر الأول [١] والاوائل.

صفتلر بعضاً متبوعنك متعلقی بیان ایتمش اولورکه اکا (صفت سببیہ)
وتعبیر قدیم ایله «صفة جرّت علی غیر من هی له» تعبیر اولنور [٢]:
الرجل الکرم الحال. المہذب الحصال. الحسن الوجه. الطویل الید.
مررت برجل مبيع جاره رخب فناؤه مؤدب خدأه.

بونوع صفتلر موصوفنه یالکر اعرابده وتعریف وتنکید مطابق
بولنوب تثنیه وجمع وتذکیر وتأنیث خصوصاً لرندہ فاعلی اوکنده
بولنان فعل کبی اولور یعنی فاعل تثنیه ویا جمع اولسده کندیسی مفرد
قالور وامر تذکیر وتأنیثی فاعله نظراً فعلک تذکیر وتأنیثی کبی اولور:
رجل مؤمن ابواه، آباؤه. امرأة جمیل اخوها. رجل صالحة اخته.
صفتلر جمله دن وشبه جمله دن دخی واقع اولور: مَعْصِيَةُ أَوْرَثَتْ ذُلًّا
وافقتارا خَيْرٌ من طاعة أَوْرَثَتْ عِزًّا واستکبارا. عمل فیه رياء ماعلیه ضياء
امثله دلالت ایتدیکی اوزرہ جمله لرك موصوفی نکره اولق اصلدر [٣]:
مررت برجل وجهه حسن. رأیت رجلاً اعجیبی کرمه. أَلَعَلُّ أَنْفُسُ
شَيْءٍ أَنْتَ ذَاخِرُهُ.

[١] (اولی) لفظنك جمیدر. مفرد مذکر اوله رق «عشر اول و اوسط
و آخر واخیر» دیمک خطادر، عوام تعبیریدر. چونکه (عشر) ایالینك صفتیدر.
ایالی ایسه جمع مؤنثدر. صفی دخی اوله اولق لازم کلور. فیومی مرحوم
مصباح منبردر بونی تصریح ایتشددر.
[٢] زخشری بونی انمودجده «وبوصف الشی بقول ما هو من مسیبه» دیو
بیان ایتشددر.
[٣] ویستثنی منه نحو قولنا: الله عز وجل. ربنا تعالی.

صفتده اصل اولان موصوفی ولی ایتمکدر. ارهده فاصل وقوعی دخی وارددر: وانه لقسم لو تعلمون عظیم.

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَتَأْتِي مِثْلَهُ * عَارُ عَلَيْكَ إِذَا فَعَلْتَ عَظِيمُ

موصوفی مقدر صفتلر دخی وارددر. از جمله رؤیای صالحیه (مُبَشِّرَة) تعبیر اولنور. قال الشيخ الاكبر قدس الله سره في مقدمة الفصوص: «أما بعد فاني رأيت رسول الله صلى الله تعالى عليه وسلم في مبشرة في العشر الاخير [*] من محرم سنة سبع وعشرين وستمائة بمحروسة دمشق وبیده صلى الله تعالى عليه وسلم کتاب فقال لی: الخ. ولا تزر وازرة وزر اخرى.

تأکید

لفظی ومعنوی اسملریله ایکی قسمدر (تأکید لفظی) بر لفظ، یا کلش اکلا شلماق ایچون یاخود مخاطب متکلمی یا کلش سویلدی ظن ایتماک ایچون تکرار اولنقدن عبارتدر: ایاک ایاک، اخاک اخاک، الفهم الفهم. (تأکید معنوی) خاصة شو لفظلرله اولان تأکیددر: (نفس، ذات، عین، کل، کلا، کلتا، اجمع): جاء السَّيِّدُ نَفْسَهُ، عَيْنُهُ، ذَاتُهُ. جاءت السِّتُ نَفْسُهَا. عَيْنُهَا، ذَاتُهَا = افندی (یاخود) خانم کندی کلدی. رَأَيْتُ نَفْسَهُ. أَخَذْتُ بِيَدِهِ نَفْسِهِ. جاءا کلاهما. جاءتا کلتاهما. جاؤا کلهم. اجمعون = انلر ایکیسی ویا جمله سی کلدیلر. نکره لر بونلر ایله تأکید اولنه مز.

[*] صوابه: في العشر الاخر. (جمع اخرى). او: الاواخر. (جمع آخره). لان المراد بالعشر الليالي وهي جمع مؤنث فلا توصف بمفرد بل بمثلاثها. کافی المصباح.

بدل

عباردهده مقصود بالافاده اولان برتابعدرکه متبوعی مقدمه اوله رق مذکور اولمش اولور. (بدل) درت قسمدر.

(۱) بدل کل من الكل در: جاء زيد اخوك برادرک زيد کلدی، رأيت زيدا اخاك. قَبَّيْنْتُ يَدَ زيدا أَخِيكَ.

(۲) بدل بعض درکه مبدل منهک جزءیدر: بُغِت الدَّارَ ثُلُثَهَا = قوناغی صاادم: برثلثی. ثم عموا وصموا كثير منهم.

(۳) بدل اشتغال درکه مبدل منهک مشغلاتنیدن برشیئی مبنیدر: سُرِبَ زَيْدٌ ثَوْبُهُ = زيد صویلدی یعنی لباسی.

(۴) بدل مبیانددرکه روتیسر صدورایدن سوزده واقع اوله کلدیکی ایچون آکا (بدل غلط) دخی دینور: رأيت شيئا رجلاً = برشی کورددم. شی دیشم: برارکک.

اسم اسمدن بدل اولدیفی کبی فعل دخی فعلدن بدل اولور: قُتِّ صَلَّيْتُ = قالقدم نماز قیلدم. قم صل. هاؤم اقرأوا. اسم ظاهر بیله اسم ضمیردن بدل اوله بیلور.

أَنَا مُذْنِبٌ أَنَا مُجْرِمٌ أَنَا غَاصٍ * هُوَ غَافِرٌ هُوَ رَاحِمٌ هُوَ غَافٍ
قَابَلْتُهُنَّ ثَلَاثَةً * فَسَتَعْلَيْنَ أَوْصَافُهُ أَوْصَافِي

ایشته بو بیتده کی اسم عدد (هن) ضمیرندن بدل اوله رق منصوبدر. بدل ایله مبدل منهک تعریف وتنکیدده مطابقی آرانماز.

عطف بیان

متبوعی ایضاح ایدیجی برتابعدر: رأیت اباک فلاناً = پدرک
فلانجه یی کوردم. وعن ابن عباس رضی الله تعالی عنهما: أَنَّهُ نَعِيَ لَهُ أَخُوهُ
قُمَّ فقام الى الصلاة.

کنیه لک یعنی اب و ام و ابن کله لریله مصدر اولوب ده عند العرب
بک و افندی مقامنده مستعمل اولان اعلام و القابک پیشنده کلان اسم
خاطر عطف بیان اولمق اوزره حل اولنور: ابوالحسن علی. امهانی
فاطمة. ابن عمر عبد الله.

اخطار — ادات تفسیر اولان (آی) لفظنک اوکنده کی کلمات دخی
عطف بیان اولمق اوزره ماقبلنه تابع بولنور: عِنْدِي عَسْجَدٌ أَنِي ذَهَبُ
یاننده برعسجد یعنی ذهب واردر.

عطف نسق

که آکا (عطف بالحروف) دخی دینور حروف عاطفه دن برینک
مدخولی اولان برتابعدر. آکا (معطوف) و مربوط اولدیغی ماقبلنه
(معطوف علیه) وایکیسنه بردن (متعاطفین) تعبیر اولنور.
حروف عاطفه شونلردر: وَ، فَ، ثُمَّ أَوْ بَلْ لَكِنْ إِمَّا أَمْ حَتَّى لَا.
بونلرک اک مشهوری واوردر. حتی (إِمَّا لَكِنْ لَا) حرف لریله اجتماع
دخی ایتمکده در: واما. ولكن. ولا.
و. - ف. - ثم. کله لری ادات استفهامیه دن همزه ایله اجتماعنده

همزه انلره تقدم ایدر: أَوَّلَا يَرُونَ، افترض، ثم إذا ما وقع الآيات.

حروف مذکوره معانیسی ایله برابر ادوات بحثنده میندر.

عطفده قاعده اسمی اسمه وفعلی فعله عطف ایتمکدر. فعله متصل

فاعل ویا نایب فاعل اولان ضمیر مرفوعه بشقه براسم عطف اولندیغی

زمان فاعلک تأکید اوله رق تکراری لازمدر: قَتُّ أَنَا وَفُلَانٌ. أُسْكُنْ

أَنْتَ وَزَوْجُكَ. فکبکبوا فیها هم والغاؤون.

مجروره عطف وقوعنده دخی جارک یعنی یا حرف جرک ویا

مضافک تکراری لازمدر: مَالِي وَفُلَانٌ = لَيْسَ بَيْنِي وَبَيْنَهُ

عَدَاوَةٌ.

ادوات

۱ (أ) ادات استفهام: أَيْحِبُّ = سورمی؟ أَزِيدُ = زیدمی؟

أشعارده ادات ندا دخی اولور: أَفَاطِمَ = یافاطمة!

(الف اطلاق) اواخر کلماتده اشباع فتحه ایله حاصل اولان الفدر:

يَا لَيْتَنَا اطعنا الله واطعنا الرسولا. ليسوا من الشرفى شيء وان هانا.

لَا تَنْكَرَنَّ إِذَا أَهْدَيْتَ نَحْوَكُ مِنْ * عُلُومِكَ الْغَرِّ أَوْ آدَابِكَ النَّتْفَا

فَقِيمِ الْبَاغِ قَدْ يَهْدِي لِصَاحِبِهِ * بِرَسْمِ خِدْمَتِهِ مِنْ بَاغِهِ الْخُفَا

(الف استغاثه) منادی بحثنده مذکوردر.

۲ (آبد) وقت بی غایت مستقبلمه مستعمل برظرف زماندر: خالدين

فیها ابدآ.

مثلنه وشبهنه وجمعنه ومنصوبنه ودهر لفظنه مضاف اوله رق:

«أَبْدَ الْآبَدِ، أَبْدَ الْآبِيدِ، أَبْدَ الْآبِدِينَ، أَبْدَ الْآبَادِ، أَبْدَ الْآبَدِيَّةِ،
أَبْدَ الْدَهْرِ» دخی دینیلور.

٣ (أَجَلَ) مَنْ وَلاَمَ حَرْفَ لِيْلَه تَعْلِيلِ ادَاتِيدِرْ : مِنْ أَجَلَ ذَلِكَ،
لَأَجَلَ ذَلِكَ = أَنْكَ إِحْيُونَ، أَنْدَن طُولَايِي.

٤ (إِذَنْ) أَوْ تَقْدِيرُ جِهَ، أَوِيْلَه إِيسَه، أَوْ حَالِدَه، أَوْ صَوْرَتَه مَالْنَدَه
مُسْتَعْمَلِ بَرَادَاتِدِرْ. قَالَ الْقَاضِي أَبُو مُحَمَّدٍ بْنُ نَصْرِ مِنَ الْمَالِكِيَّةِ :

يَالْهَفَ قَلْبِي عَلَى شَيْئَيْنِ لَوْ جَمَعَا . عِنْدِي لَكُنْتُ إِذَنْ مِنْ أَسْعَدَ الْبَشَرِ
كَفَافَ عَيْشٍ يَقِينِي ذَلِكَ مُسْئَلَةً . وَخِدْمَةُ الْعِلْمِ حَتَّى يَنْقُضِي عَمْرِي
شَوْشَكْلَدَه : (إِذَا) دَخِي يَازِيلُورْ : إِذَا لَمْ يَكُنْ مَضَارِعُ نَوَاصِبِنْدَن
مَعْدُودِدِرْ .

٥ (إِذَا) زَمَانِ مَاضِي إِحْيُونَ اسْمِدِرْ . مَفْعُولُ بِهِ [*] وَمَفْعُولُ فِيهِ أُولُورْ :
(يَوْمَ) وَ (حِينَ) وَ (عَامَ) وَ (وَقْتُ) لَفْظُ لِيْلَه تَرْكِبِ ايدِرْكَ شَوِينِ
أُولُوبِ شُورْ سَمَه كِيرْ : يَوْمُ مَثْنَرْ، حِينَ مَثْنَرْ، عَامُ مَثْنَرْ، وَقْتُ مَثْنَرْ = أَوْ كُونُكِي
كُونِ، أَوِيْلَه أُولَدِيغِي زَمَانِ، أَوْ يِيلِ، أَوْ وَقْتُ .

مُضَافِي أُولَانِ أَسْمَاءُ زَمَانِكُ مَبْنِي عَلَى الْفَتْحِ أُولُوسِي غَالِبِدِرْ . اسْمُ إِشَارَتِ
أُولَانِ (ذَاكَ) لَفْظِيْلَه تَرْكِبِنْدَه دَخِي أُولُوقْتُ مَعْنَا سِي حَاصِلِ أُولُورْ : إِذَا ذَاكَ .
أُولُوكِي صَوْرَتِلَرْدَه (إِذَا) كُ مَضَافِ أُولُوسِي لَازِمِ كِلَانِ جَمْلَه بِتَمَامِهَا
مَحْذُوفِ أُولُوبِ تَنْوِينِ أَكَا عَوْضِ أُولُوشِدِرْ . «إِذَا ذَاكَ» صَوْرَتِنْدَه إِيسَه
جَمْلَه نَكِ يَالْكَزْ بَرَرْكِنِي مَحْذُوفِدِرْ «إِذَا ذَاكَ كَذَلِكَ» يَرْنَدَه دِرْ .

(إِذَا) إِدَاتِ تَعْلِيلِ وَادَاتِ مَفَاجَأَ دَخِي أُولُورْ .

[*] وَلَوْ عَلَى الْبَدَلِيَّةِ : وَاذْكُرْ فِي الْكِتَابِ صَرِيمَ إِذَا انْتَبَهْتَ مِنْ أَهْلِكَ .

٦ (إِذَا) وَقْتُ وَحِينَ إِدَاتِيدِرْ : إِذَا جَاءَ = كَلْدِيكِي وَقْتَه . إِذَا رَأَوْا =
كُورْدِكَلَرْنَدَه .

(إِذَا) إِدَاتِ مَفَاجَأَ دَخِي أُولُوبِ «نَاكَاهُ» يَآخُودُ «بَرْدَه بَاقِيلُورْكَه»
دِيُو تَرْجَه أُولُورْ . عَلَامَتِي جَمْلَه إِسْمِيَه أُولُوندَه بُولُوقْدِرْ [*] : فَذَا هُوَ
خَصِيمُ . فَذَا هُوَ حَيَّة . إِذَا هُمْ يَقْنَطُونَ .

٧ (إِذَا مَا) ظَرْفُ زَمَانِ أُولَانِ (إِذَا) يَه مَسَاوِيدِرْ : إِذَا مَا أَتَوْا =
إِذَا أَتَوْا . آخِرِنْدَه كِي (مَا) زَائِدَه دِرْ . نَافِيَه دِكَلَدِرْ . (إِذَا) نَكِ أَوْ كُنْدَه
مَنْفِي أُولَانِ فَعْلُ ، مَضَارِعِ أُولُوبِ (لَمْ) اِيلَه نَفِي ايدِلَشِ أُولُوقْ مَعْتَادِدِرْ :
إِذَا لَمْ تَكُنْ حَاجَاتِنَا فِي قُلُوبِكُمْ . الْخ .
(إِذَا مَا) كَلْمَه سِي مَضَارِعَه تَصَادَفْنَدَه أَنِي مَجْزُومُ قِيلِرْ . الْفَسْرُ (إِذَا مَا)

دَخِي دِينَلْدِيكِي أُولُوشِدِرْ . اِيكِي مَضَارِعِي جَازِمِدِرْ .

٨ (أَفَ) هَمْزَةٌ اسْتِفْهَامِيَه اِيلَه فَاءُ تَعْقِيْبِيَه نَكِ بَرِيْرَه كَلْشِيدِرْ كَه إِدَاتِ
اسْتِفْهَامِ إِدَاتِ عَطْفَه تَقْدِمِ اِيْتَمَشِدِرْ : أَفَلَا تَذْكُرُونَ = فَالَا تَذْكُرُونَ . أَفْهَمْ
يُؤْمِنُونَ = فَأْهَمْ يُؤْمِنُونَ . أَفَلَمْ يَدَّبَّرُوا = فَأَلَمْ يَدَّبَّرُوا . عَطْفُ بَحْثِنَه بَاقِ .
٩ (أَلْ) حَرْفُ تَعْرِيفِدِرْ . كَلْمَه نَكِ اسْمُ قِسْمِنَه مَخْتَصِرُ : الْفَعْلُ .
الْأَلْفُ . الْحَرْفُ . الرَّجُلُ . الْمَرْأَةُ .

١٠ (أَلَا) تَنْبِيْهٌ وَاسْتِفْتَاحٌ إِدَاتِيدِرْكَ أَكَاهُ أُولُكَزْ مَالْنَدَه أُولَه رَقِ
مَهْمُ سُوْزْ بَاشْنَدَه بُولُورْ : أَلَا أَنْ أَوْلِيَاءَ اللَّهِ لَا خَوْفَ عَلَيْهِمْ .
(أَلَا) بَرْدَه إِدَاتِ اسْتِفْهَامِ اِيلَه إِدَاتِ نَفِيْكَ بَرِيْرَه كَلْشِيدِرْ : أَلَا تُحِبُّونَ،
أَلَا تَقَاتِلُونَ .

[*] ظَرْفُ زَمَانِ أُولَانِ (إِذَا) بِأَلْفِظًا وَيَا تَقْدِيرًا جَمْلَه فَعْلِيَه أُولُوندَه
بُولُورْ . نَتَكِيمُ فَاعِلُ بِحْنَدَه مَبِينِدِرْ .

١١ (الَّا) مضارع اولنده معنای تحضيضی و ماضی اولنده معنای توبیخی مفید بر اداتدر : $\text{الَّا\text{نَصَلِي}$ = نماز قیللیسین . الاصلیت = نماز قیللی دکللی ایدک .

(أَنْ) ايله (لا) نك تركبنده دخی بوصول حاصل اولور : $\text{الَّا} = \text{أَنْ لا}$. الَّا تزر وازرة الآية .

١٢ (إِلَّا) ادات استثنادر : لا اله الا الله . « لا يذوقون فيها الموت الا الموتة الاولى » قول کریمنده کی (الَّا) بعد معناسنه در [*]

(إِنْ) ايله (لا) نك اجتماعنده دخی بوصول حاصل اولور : $\text{الَّا} = \text{إِنْ لا}$. بوحالده مدخولی اولان مضارع ینه مجزومدر : الَّا تنصروه فقد نصره الله .

١٣ (الآن) شمعی دیمکدر همزة استفهامیه ايله اجتماعنده مدحاصل اوله رق « الآن » دینورکه شمعی دیمکدر .

١٤ (اولو) یاخود (اولی) صاحب معناسنه اولان (ذو) نك جمعیدر . مضاف اوله رق مستعملدر . (ذوو) و (ذوی) کیدر . اولوالامر ، اولی الامر = امر صاحببری .

١٥ (اولات) انك مؤنثیدر . مفردی صاحبه معناسنه اولان (ذات) در : اولات الاحمال = یوکللی قادینلر یعنی کبهلر .

١٦ (اللی) اول کیمسه لکه ، اول شیلرکه معناسنده اسم موصول جمعدر . أشعارده تصادف اولنور .

اولو واولات لفظلری کبی واو زانده ايله یازلدیفی ده اولور .

[*] الا ما قد سلف آبتنده دخی علی احد الوجوه بویه در .

١٧ (الَّذِي) اول کیمسه که ، اول شی که ، معناسنده اسم موصول مفرددر و مذکردر . مؤنثی (الَّتِي) در . جمعی : (الَّذِينَ) در . اول کیمسه لکه معناسنه اسم موصول جمعدر و ذوی العقوله خاصدر .

١٨ (إِلَى) ادات انتها و حرف جرددر : من الباب الى المحراب . ضمائر اتصالنده آخرنده (ی) صورتنده کی الف کرچکدن (ی) اولوب یاء متکلم ايله اجتماعنده تشدید حاصل اولور : اليك الخ . اليه الخ . إلى . الينا . « اليك عنی » .

١٩ (أمام) ظروف مکانیه دندر . اوک معناسنه در . اضافتله استعمالنده مفعول فيه اوله رق منصوب اولور .

اضافتدن مقطوعیتنده ضم اوزره مبنی بولنور .

٢٠ (أَمْسَ) دون معناسنه ظرف زماندر . کسره اوزره مبنیدر :

ذهب امس بما فيه = دونکی کون ایچنده اولانی کوتوردی .

اولنه حرف تعریف کلور یاخود کندیسی مضاف اولور و یاخود

منکر بولنور ایسه معرب اولور : مضی الامس المبارك . مضی امسنا .

كل غد صائر امساً . کأن لم تغن بالامس .

٢١ (أَمَ) یوقسه معناسنه ادات عدولدر و حروف عاطفه دندر :

أزید قائم أم نائم = زید قائمیدر یوقسه نائمیدر ؟

همزة استفهامیه ايله تقابلنده ادات تسویه دخی اولور : أأنذرتهم

أم لم تنذرهم = آنلری انذار ایتشمشسین ایتماشمشسین مساویدر .

بوکا (ام متصله) و (ام معادله) دیرلر. برده (ام منفصله) و نام دیگرله (ام منقطعه) واردر که او، مقام اضرا بده یعنی بر سوزدن بر سوزه کچمکده قولالانیلور: هل یستوی الاعمی والبصیر أم هل تستوی الظلمات والنور.

۲۲ (أما) ألا کبی هم حرف استفتاح اولور. همده همزه استفهامیه ایله ماء نافیة دن مرکب اوله بیلور: اما والله الخ = معلوم اولسونکه والله العظیم الخ. اما تری = کور میور میسین؟

۲۳ (أما) ادات افتتاح و تفصیلدر.

۲۴ (إما) ادات تردیددر. لسانم زده کی یا ویا کبی مستعملدر: اما زید واما عمرو = یازید ویا عمرو.

(او) لفظی دخی آکا عدیل اولور: اما زید او عمرو = یازید یاخود عمرو [*].

(إن) شرطیه ایله (ما) زائده نك اجتماعنده دخی بو صورت حاصلدر: إما = إن ما. بونك مدخولی مضارع مؤکد اولور: اما ترین. اما یبلغن.

۲۵ (إن) ادات شرطدر که اگر دیمکدر. اوکننده فعل ماضی دخی بولنسه مضارع کبی ترجمه اولنور: ان جاء = اگر کلورسه.

[*] اما شا کراً واما کفوراً قول کریمنك امرابنده عکبری مرحوم: «اما بوراده تفصیل احوال ایچونددر. شا کراً وکفوراً ایکی حالدر. (بیناله طریق الهدی فی کلتا حالیه) دیمکدر. دیمکدر. ومثله فی تفسیر الجلائین.

مضارعه تصادفنده ایکی دخی اولسه جزم ایدر: أن تأتی آنک = اگر بکا کلورسه کسکا کلورم.

(إن) ادات نفی دخی اولور: ان عندکم من سلطان. أي ما عندکم من برهان. ان امسکهما من احد من بعده. ای ما امسکهما احد غیره. (ان) نافیة کنندن صکره (إلا) و او معناده اولان (لما) ایله برابر بولنق غالبدر: ان اردنا الا الحسنی. أي ما اردنا سواها. ان کل نفس لما علیها حافظ.

(إن) ادات نفی اولان (ما) دن صکره زائد دخی واقع اولور: وَمَا إِنْ شِئْتُ مِنْ كَبْرٍ = بن کبر سندن طولای صاچ وصال آغارتم.

(إن) مشدد اولان (إن) نك مخفیفده اولور. آنک علامتی لام فارقه در: وان کنت من قبله لمن الغافلین.

۲۶ (إن) ادات تحقیقدر. شبهه سز، شبهه یوق که کبی بر معنی افاده ایدر: لا تحزن ان الله معنا = سن محزون اولمه، شبهه یوق که حق تعالی بزم ایله در.

فروعيله برابر نواسخ بختنده مذکوردر.

۲۷ (إمّا) انجق معناسنه ادات حصردر: انما یخضع الصبیان بالزیب = قوری اوزوم ایله انجق چوجقار آلدادیلور.

۲۸ (أنی) من این و کینف معنایینه در که نره دن؟ ونصل؟ دیمکدر:

انی هذا = بو نره دن؟ انی شئتم = نصل ایسترسه کز.

جواز مدندر که ایکی مضارع جزم ایدر: انی تأتی آنک.

۲۹ (آن) مصدریه و مفسره و زائده و مخففه استعمالیله درت درلودر.
 (آن) مصدریه مدخولی اولان فعلی مصدر معناسنده قیلر و فعل
 مضارع ایسه انی نصب ایدر: الا آن کذب — الا التکذیب. من
 قبل أن تقدروا = من قبل قدرتم.

(آن) مفسره یاخود تفسیری معنای قوی متضمن اولان بر جمله
 فعلیه دن صکره بولنوب دیو ایله ترجمه اولنادر: ونادیناه أن یا ابراهیم =
 بزاکا یا ابراهیم دیو ندا ایتدک.
 (آن) زائده و قتا که معناسنه اولان (لما) نک و (بعد) کله سنک
 پیشنده بولنور: ولما أن جاء البشير = مژده جی کلدکده. بعد أن کان
 کذا = ایش شویله اولدق دن صکره.

(آن) مخففه نواسخدن اولان (آن) نک مخففیدر.
 ۳۰ (آن) نواسخندن وادات تحقیق اولان سالف الیان (إن) نک
 فرعیدر. ترجمه ده (که) قوتنی آلور.

اخطار — کړک بوندن وکړک (آن) مصدریه دن حرف جر
 محذوف اولوب معنی و تقدیرده معتبر اولور: یخرجون الرسول وایاکم
 أن تؤمنوا بالله أي لان تؤمنوا. وبشرالذین آمنوا و عملوا الصالحات
 أن لهم جنات. أي بان لهم جنات.

۳۱ (آما) مکسور اولان إنما کی اادات حصردر.
 ۳۲ (آو) یاخود معناسنه اادات تردیددر: جميعاً او اشتاتاً = برلکده

یاخود بشقه بشقه.

(آو) لفظی بعضاً استعمالیله کی (یاخود) لفظی کی مقام بیان
 و تفصیلده مستعمل اولور: کنت آکل اللحم او العسل = بنات یاخود
 بال بیر ایدم. یعنی گاه انی و گاه انی اکل ایدردم.

بعضاً بو کله ایستر لفظیله ترجمه اولنور که اادات تخیر اولور:
 اقرأ هذا او الذی قبله = ایستر بونی او قو ایستر بوندن اولککنی.

۳۳ (آو) همزة استفهامیه ایله و او عاطفه نک بریره کلشیدر: اولایرون =
 واولایرون. اولم یکن لهم آیه أن یعمله علماء = و ألم یکن الخ. عطف بجنه باق.

۳۴ (آوشک بوشک) الخ افعال مقاربه دندر. مضارعی ماضی سندن
 اشهردر. استعمالی شو ایکی صورتده در: اوشک (یاخود) یوشک أن یفعل
 فلان کذا. یاخود: اوشک یاخود یوشک فلان أن یفعل کذا.

بولنردن صورت اولاده افعال عادیه دن اولوب (أن یفعل) الخ جمله سی
 مصدر حکمنده اوله رق فاعلدر. صورت ثانیه ده افعال مقاربه دندر.
 (فلان) اسمیدر. (أن یفعل) جمله سی خبریدر.

۳۵ (آنی) اادات ندا وادات تفسیردر: آنی بُنی = او غلغم!
 رأیت لیثاً ای اسداً = بن برلیث یعنی اسد کوردم.

مدخولنک اعرابی ایچون ندا و عطف بیان بختلرینه باقکر.
 ۳۶ (ای) آوت معناسنه کله جوابدر. یمین ایله برابر ایراد
 اولنور: ای والله.

۳۷ (آیا) حروف ندادندر.
 ۳۸ (آئی) طلب تعیینه موضوع بر اسم استفهامدر که هانکی

دیمکدر! مابعدی مضاف الیه اوله رق مجرور اولور: ای کتاب =
هانکی کتاب؟ ولاتعلم نفس بای ارض تموت.

قال رسول الله صلى الله تعالى عليه وسلم لسعيد بن ربوع رضى الله
عنه: ايننا اكبر؟ فقال انت اكبر بنى واخير وانا اقدم ميلاداً منك.
وفى رواية: انت يا رسول الله اكبر واكرم وانا سن.

بعضاً شرطیه اولوب معنای عمومی مفید اولور: ای صلاة وقعت بلا وضوء
فقد بطلت = هانکی نماز که آبدستسز واقع اوله باطل اولمشدر.

بو صورتده مدخولی مضارع اولور سه مجزوم اولور: اَيُّهُمْ تَكْرِمُ
اُكْرِمُ = هر هانکیسینه اکرام ایدرسه ک ایدرم، ایا ما تدعو فله الاسماء الحسنی.

(ای) کله سی برده صفت واقع اوله رق معنای کمالی افاده ایدر:

مررت برجل ای رجل.

آخرینه (ما) کله رک (ایما) دخی دینور.

۳۹ (اَيُّهَا) و (اَيُّهَا) نداده حرف توسطدر. منادای معرف

باللامده زیاده اولنور. یا ایها الانسان؟ ایتها المرأة!

۴۰ (إِنَّا) بر اسم مبهمدر که ضمیر لره دعامه یعنی دستک اوله رق

بولنور. ایاک، ایاه، ایاى. إِنَّا لَكِ أَغْنِي فَاَسْمَعِي يَا جَارَه

۴۱ (آيَان) زماندن سؤال ایچونددر که نه زمان دیمکدر، ایا

یبعثون؟ ایاں یوم الدین؟

۴۲ (أَيْضاً) دخی دیمکدر. واو ایله (وایضاً) و برده دیمکدر.

فعلى محذوف مفعول مطلقدر.

۴۳ (آيَن) مکاندن سؤاله موضوعدر که زرده؟ دیمکدر. «این
الله؟» سؤالنه جوابده علی المرتضیٰ حضرتلری: «این سؤال عن المكان
وكان الله ولا مكان» بیورمشدر. ظروفدن وایکی مضارع جزم ایدن
جوازمدندر. (آيَنَمَا) دخی دینور: اینما تکنونوا.

۴۴ (آيُنُ الله) خبری محذوف مبتدا ویمین باللهدر. قسمی یاخود
ما اقسم به تقدیرندهدر، «وایم الله» دخی دینور.

۴۵ (ایه) کله استزادهدر که «سویله ییکدی» کبی مخاطبی سویلتکم
مقامنده قوللانیلور.

۴۶ (ایه) آرتق یتشور سویله دیمکدر. (آيَهَا) دخی دینور.

بونلر اسماء افعالدر.

۴۷ (ب) باء حرفنک مسماسیدر. الصاق واستعانه وملابسه ومقابله

وسببیه وظرفیه وتعدیه وتفدیه وقسم کبی معانیده استعمال اولنان - ب -
حرفی کلماته دائماً اوست طرفدن اتصال ایتمکده وهر بار مکسور تلفظ اولنمقده

اولدینی ایچون بوشکلده ثبت ایدلمشدر. حرف جر در. مدخولی اولان اسم
لفظاً ویا تقدیراً ویاخود محلاً مجرور اولور. زائد دخی اولسه جر ایدر.

۴۸ (بِئْسَ) و (بِئْسَتْ) بری مذکر وبری مؤنث برر فعل

ذمدر که ذمی افادهیه موضوعدر. بشقه صیغه لری یوقدر. صور استعمالی
شویلهدر. بئس الرجل زید [*] بئست المرأة هند، بئست خادمة القوم

[*] زید فنا کیمسهدر. (الرجل) فاعلدر. (زید) مخصوص بالذمدر. مبتداً

محذوفه خبر اوله رق صرفوعدر. فاعل بمحذوفه بافکتر.

هند . بئس رجلاً زيد [۱] بئست امرأة هند . بئسما زيد . بئسما امرأة .
لبئسما اشتروا به انفسهم [۲] بئس الشراب .

مذكر صيغه سی مؤنثه دخی استعمال اولنور : بئس المرأة فُلَانَةُ =
فَلَانِجِه فَنَا قَادِينَدَر .

۴۹ (بَتَّة) وحرف تعریف ایله (البتة) قطعياً معناسنه در .
مفعول مطلقدر .

۵۰ (بَجَل) آوَتْ معناسنه حرفدر . يتشور معناسنه اسم فعل
دخی اولور .

۵۱ (بَجَّ) مقام مدح ورضاده مستعمل برکله در . نه خوش دیمکدر .
مکرراً « بَجَّ بَجَّ » دخی دینور . لسانمژده کی « به به » کی مقام تکمده دخی
استعمال اولنور . بوندن فعل تصریفیله (بَجَّجَه) دیمشلددر .

۵۲ (بَطَّان) نه قدر بطاء تلی معناسنه اسم فعلدر .

۵۳ (بَعْدَ) صکره معناسنه ظرف زماندر . اضافتله استعمال اولندقدده
معرب اولوب اعرابی دخی نصب وجردن عبارت بولنور . مضاف
اولوبده اولنده (مِنْ) حرفی بولنورسه مجرور اولور : مِنْ بَعْدِهِ بولنورسه
منصوب اولور : بَعْدَهُ .

اضافتدن قطع اولندقدده ضم اوزره مبنی اولور : بَعْدُ . مِنْ بَعْدُ .

[۱] بواسطه فاعل ضمیر متدر زبرا فاعلی معرفه اوله جقدر . (رجلاً)
انی مفسر و تمیزدر . (زيد) مخصوص بالنددر . بئس مثلاً القوم . بئس مثل القوم :
[۲] بواسطه ماده (ما) اسم منکر منصوب بدلده درکه موصوفه در . (اشتروا)
جمله سی صفتدر . اندن صکره سی مخصوص بالنددر : (أن يكفروا) .

ماضی منفی اوکنده مبنی اولان (بَعْدَ) هنوز معناسنی مفیددر : ماجاء
(یاخود) لم یجی بَعْدُ = دها کلدی .

۵۴ (بعض) برشیتک یاخود برچوق شیلرک جزئی و بر مقداری
معناسنه درکه کاک ضدیدر . نصفک مادونه اطلاق اولندیکی کی مافوقنه
دخی اطلاق اولنور : الثمانية بعض العشرة .

اضافتدن مقطوعیتنده منون اولور : الاخلاء یومئذٍ بعضهم لبعض عدو .
اولنه حرف تعریف ادخالنی نحماء تجویز ایتشلددر : وانکر الا صمعی اولان
المقنع « العلم کثیر ولكن اخذ البعض خیر من ترك الكل » کافی المصباح .

(بعض) سیوری سینک ایصرمق معناسنده مصدر دخی اولور .
چونکه سیوری سینکک عربجه سی (بعض) در . قل الشاعر :
لنم البيت بيت ابی دثار * اذا ما خاف بعض القوم بعضا
مقصد جینلکدر .

۵۵ (بَلَّ) ادات اضرا بدرکه لسانمژده دخی (که) علاوه سیله
(بلکه) دیو استعمال اولنان موقع اداتیدر . مدخولی جمله ومفرد اولور .
مفرد اولنده حروف عاطفه دن اوله رق عطف ایشنی دخی کورر : لایقم
زيد بل عمرو = زيد قالقمسون بلکه عمر قالقسون .

۵۶ (بَلَّه) ترک معناسنه مصدر و ترک ایت معناسنه اسم فعل اولوب
برنجی معناده مابعدی مجرور و ایکنجی معناده منون بولنور . نادراً
(کیف) لفظنه مرادف اسم اولوب مابعدی مرفوع اولور . بر حدیث
شریفده (مِنْ بَلَّه) من غیر معناسنده وارد اولمشدر .

وهو قوله عليه الصلاة والسلام : يقول الله أعبدت لعبادي الصالحين

ملا عين رأت ولا اذن سمعت ولا خطر على قلب بشر ذخراً من بله ما اطاعتم عليه.
 ۵۷ (بَلَى) اَوْت ديمکدر. دکلی کبی استفهام منفي يه جواب مقامنده
 استعمالی غالبدر: الست بر بکم؟ قالوا: بلی.

۵۸ (بَيِّنَ) ادات استئنادر. استعمالی (أَنَّ) لفظنه مقارناًدر:
 بَيِّنَ أَنَّهُ = لکنه.

۵۹ (بَيْنَ) لازم الاضافه اولان ظروفنددر. جمعه مضاف اولور:
 بين الناس، بيننا، بينكم، بينهم = نامس ارمه سنده، ارمه مزده ارمه کزده، ارمه لرنده.
 مفرد مضاف اولدقده عطف ايله تکرار اولنور: بينه وبين الله.
 بيني وبينه، وبينك.

۶۰ (بَيْنَمَا) و (بَيْنَمَا) بری دیگرینک مزید فیهیدر. ایکسیده
 ادات ابتدادر. یعنی بونلر جمله اسمیه اولنده بولنوب مابعدی مبتدا
 واندن صکره سی خبر اولور ودها صکره ادات مفاجاه اولان (إِذْ)
 بولنور. ترجمه سنده (ایکن) لفظی کتوریلور: بَيْنَمَا (ياخود) بَيْنَمَا هُوَ
 قَارَ مِنَ الْمَطَرِ إِذَا اخَذَهُ الْبَرْدُ.

۶۱ () ادات قسم و حرف جر در: تَالله = والله.

۵۲ (يَا) اسم اشارت مؤنث اولان (تَا) نك مصغریدر:
 هَاتِيَا = اشته شو مجفز.

۶۳ (ثُمَّ) ادات تراخی و حرف عطف در: جاءت الرجال ثم النساء =
 ارککلر کلدی صکره قادینلر.

آخرينه تا علاوه سيله (تُمَّتَ) دینلدیکی ده اولمشدر:

ولقد امرت على اللّٰثيم يسبني * فضيت ثمت قلت لايعنيني

کامل مبرده بو بیت شویله کورلمشدرکه انده شاهد یوقدر:

ولقد امرت على اللّٰثيم يسبني * فاجوز ثم اقول لايعنيني

۶۴ (ثُمَّ) مکانه مخصوص اسم اشارتدر. ظروفدن معدود اولور:

مُطَاعٌ ثُمَّ - اوراده مطاعدر.

(من اجل) مقامنده (من ثم) استعمالی مولددر.

هاء سکت ايله (من ثمه) حال وصلده مخالف قاعدهدر.

۶۵ (جُلَّ) اکثر معناسنه درکه بر شَيْئِكَ اك چوغی دیمکدر:

جلهم بل كلهم = انلرك اك چوغی بلکه جمله سی.

۶۶ (جَئِرَ) آمس و كَيْفَ وزنلرنده اولوب حقا معناسنه خفیفجه

بر یمیندر: جیر لا آتیک = حقا که بن سکا کلم.

(حاشا) کلمه تنزیهدر. ادوات استئنا میاننده مذکوردر. بر کیمسه یی

بر تهمتدن تبرئه ده حق تعالی یی تنزیه معتاد اولمشدر: حاشا لله. حاش

لله، حاشا الله = معاذالله.

۶۸ (حتى) ادات غایتدر: حتى مطلع الفجر = طلوع فجره قدر.

حروف جائره و حروف عاطفه دندر. حرف ابتدا اولوب مابعدی

جمله مستقله دخی اولور.

وانا كما قال الفراء اموت وفي نفسي من حتى شيء. [۱]

[۱] ومخلص ما ذكره ابن هشام ان حتى الجارة تدخل على الاسم الصريح نحو
 حتى حين. وعلى الاسم المؤول نحو حتى يرجع وحتى تقي أي الى أن يرجع

فعل مضارع اولنده آنی (أن) مقدّمه ايله ناصب اولور: حتی يرجع الينا.
مضارع منفی اولورسه منصوب اولماز: يُغْشَوْنَ حتى مائتُرُ كَلَامُهُمْ
۶۹ (حَسَبُ) کافی معناسنه در. اضافتله مستعمل بر اسمدر [۲]
حسبك الله، حسبى الله، حسب به الله، هى حسبهم، حسبهم جهنم.
اولنده باء زائده ايله: بِحَسْبِكَ الخ.

اضافتدن مقطوعيتنده (فقط) لفظی مثلی انجق داشته او قدر کبی
بر معنایی مفید اولور: حَسْبُ لِحَسْبُ = فقط.

۷۰ (حَسْبُكَ) صفت مادحه در. مفرد و مافوقنده مستعملدر.
هذا رجل حَسْبُكَ من رجل = بو اویله بر آدمدر که سکا کفایت
ایدر. مررت بر رجل حَسْبُكَ من رجل.

صفت اولمسی نکره یه مختصدر. معرفده حال اولمق اوزره منصوب
اولور: هذا عبد الله حَسْبُكَ.

والی أن تفي. وحتى العاطية تفيد الجمع المطلق الا أن المعطوف بها مشروط
بأمرين أحدهما أن يكون بعضاً من المعطوف عليه والآخر أن يكون غاية له في شيء
نحو مات الناس حتى الأنبياء وزارني الناس حتى الحجاجون. قال الشاعر:
قهرناكم حتى الكرامة فانتم * تهابونا حتى بنينا الا صافرا

فالكرامة غاية في القوة والبنون الا صافر في الضعف. وحتى الابتدائية تدخل
على ثلاثة اشياء العمل الماضي نحو حتى عفوا والجملة الاسمية نحو حتى ماء دجلة
اشكل والمضارع المرفوع نحو حتى يقول الرسول في قراءة من رفع.

[۲] فی الاصل مصدر در. بناءً عليه بوندن واحد وتثنيه وجمع هب بر در.
ما بعد یله مبتدا و خبر اولمق اوزره حل اولور.

بعضل (حسبك) مبتدا و (الله) فاعلدر «يكفيك الله» ديمكدر ديمشدر.
كافي اعراب القرآن من آخر سورة الانفال.

۷۱ (حَسَبُ) مقدار و عدد معناسنه در: يَجْزِي المرء على حسب
عمله = کشی کندی عملنه کوره عوض کورر. باء ايله دخی استعمال
اولور: بحسب العبادة = عدد قدر نجه. نزع خافض ايله منصوب دخی
اولور: حَسَبَ العادة. سينك سكونی ضرورتدر.

۷۲ (حَيْثُ) ظرف مکاندر وضعه اوزره مبیدر دائماً جمله یه مضاف
اولور: قم حيث يقوم زيد، حيث زيد قائم = زيدك طور دینی یرده
طور. اذهب حيث شئت = ايستديكك یره کیت.

اولنه حروف جارهدن يالکز شو حرفلر کله بیلور: من، الى، باء.
من حيث لا يحتسب = او مديني یردن. الى حيث انقت رحلها ام
قشم = اولومك القاء رحل ايتديكي یره. بحيث = بر یرده و بر
حيثيته که الخ.

(من) ايله استعمالنده تقييد و تعليله دلالت ايتديكي اولمشدر.

آخرينه (ما) ء زائده اتصال ايدرك (حيثما) دينلادکه جواز مدن
اولوب ايکی فعل مضارعی جزم ايدر: حيثما تكونوا يدرككم الموت.

۷۳ (حين) وقت معناسنه ظرف زماندر: حين جاء، حين مجيئه =
کلديكي وقت، کله سی زماننده.

مطلق زمان معناسنه اسم دخی اولور: حيناً، حين = بروقت.
كلّ حين = هر وقت. حان حينه.

فتح حاء ايله (حين) هلاك معناسنه در.

۷۴ (حَيَّ) کلمه استعجالدر که هايدی ديمکدر. (عَلَى) ايله استعمال

اولنور براسم فعلدر: حی علی الصلاة = هایدی نمازه . حی علی الفلاح = هایدی فلاحه .

ایکسندن بر فعل تصریف ایدیلهرک (حیلة) دینلشدر [۱] .

۷۵ (خلا) ادات استنادر: خلا، ماخلا = ماعدا .

۷۶ (دُون) ظرف مکان اولوب تحت و أمام و وراء معنالرنده

مستعملدر [۲]: دُون قدمک = آياغنک آلتنده . دونه = آنک ایلروسنده، کیروسنده .

برو و براز آشاغی معنالرنده تفاوتی دخی اشعار ایدر: دُون النهر

مأسدة = نهره وارمدين بر آرسلانلق واردر . هذا دُون ذاك = بو، آندن آشاغیجهدر . ولنديقهم من العذاب الادنى [۳] دُون العذاب الاكبر . اى قبل عذاب الآخرة .

دكل وپك ياقين معنالرينه دخی كلور . هذا لى دُون لك = بوبمدر سنك دكلدر . هذا دونه .

والمرء قدير جو الحياة مؤملاً والموت دونه

انتصابی ظرفیت و حالیت اوزره در . حال صورتنده « متجاوزاً » تأویلنده در .

بعضاً (من) ايله مجرور اولور: فأروني ماذا خلق الذين من دونه .

[۱] منتخبده الفاظ منخوته بختنه باق . مقتضبك حروف وظروف فصلنده مراجعت ايله .

[۲] بو معناده اضداددن اولديفي كبي شريف وخسيس معنالرنده دخی اضداددندر . كافي القاموس .

[۳] عذاب الدنيا بالقتل والاسر والجذب سبب والامراض اه من تفسير الجلائين .

اى غيره . ويخوفونك بالذين من دونه . لا تتخذوا من دونه اولياء . ومن دونهما جنتان .

۷۷ (دُونَكه) هایدی انی آل معناسنه اسم فعلدر: دُونَكَموه =

مفعولسز اولورسه اغراء واستعجالی مفید اولور: دُونَكَم =

۷۸ (ذا) شوه . بو معناسنه اسم اشارتدر: بذا = بُونَكَه ، بُو وَجَهله .

بذا قضت الايام ما بين اهلها

(ذا) برده صاحب معناسنه اولان (ذو) نك منصوب حالدر:

أَنْ كَانَ ذَا مَالٍ وَبَنِينَ . ويقال: اسقني ذَا انائك . اى ما في انائك . سمعت ذَا فيه . اى كلامه .

۷۹ (ذات) صاحب معناسنه اولان (ذو) نك مؤنثدر: ذات

الزوج = قوجهلى . حدائق ذات بحجة = رونقلى باغچهلى . ويقال:

سمعت ذات فيه . اى كلمته . ذات الصدور = مضممرات: انه عليم بذات الصدور [*]

تثنيه سى (ذواتان) وجمعى (ذوات) كلور: امرأتان ذواتا جمال .

نساء ذوات جمال . وفى التنزيل الجليل: ذواتا افسان . ذواتى اكل .

(ذات) بر شيئك عين و حقيقته دخی اطلاق اولنور . وعلى

لفظه منسوب اولور: عيب ذاتى .

۸۰ (ذو) صاحب معناسنه در . اسم ظاهره مضاف اولور: ذو

مال . ذو القرنين .

[*] (ذات النطاقين) و (ذات الاذنين) كبي خواتينى (مشاهير النساء) ك حرف الذال فصلنده . او قومليسين . ولا تقولن: انا اشغل من ذات التحيين .

واوی اعرابدر: یرینه کورء الف و یرینه کوره یاء اولور: ذاء، ذی.

جمعی (اولو)، (اولی) و (ذوون)، (ذوین) در.

بونلردن عندالاضافه نونلر ساقط اولور.

۷۱ (ذی) اسم اشارت مؤشدر:

جمال ذی الارض کانوا فی الحیاة وهم* بعدالمهمات جمال الکتب والسیر

کرك بو وکرك بونك مذکری اولان (ذا) أشعارده کوريله بیلور.

نثوده بونلره بررهاء تنبیه کلهرك «هذا، هذی» دینور: نکتیم محشده مبیندر.

(ذی) برده صاحب معناسنه اولان (ذو) نك مجرور حالیدر:

بذی سلم. فی یوم ذی مسغبة.

ویقال: جاء من ذی نفسه. أى طائعاً. جاءت من ذی نفسها.

أى طائعة. جاؤا من ذی انفسهم، من ذات انفسهم. أى طائعين

۸۲ (ذَیَا) اسم اشارت اولان (ذا) نك مصغریدر: اخذت منه

مُثَیْلَ ذَیَا، هاذیا.

(ذاك) نك مصغری (ذَیَاك) در. (ذلك) نك مصغری (ذَیَالَك) در.

نخودن اولان مقتضیده مثالیرینه باق.

۸۳ (ذَیْتٌ وَذَیْتٌ) شویله و شویله معناسنه در. کنایاتدندر

و مبنیاتدندر.

۸۴ (رُبَّ) ادات تقلیدر و حرف جر در «اولورکه» و «بعض»

لفظلریله ترجمه اولنور: مدخولی اولان اسم لفظاً مجرور و محلاً مرفوع

اوله رق مبتدا و مابعدی خبر اولور: رَبَّ کلمه تقول لقائلها دعنی =

بعض سوز کندی قائلنه بنی براق دیر [۱].

آخرینه (ما)ء کافه کلهرك (رُبَّمَا) و تخفیف ایله (رُبَّمَا) دخی دینور

واو حالده حرف جر اولمیوب جمله فعلیه اولنه کلور: ربما یود الذین الآیة.

حرف جر اولدینی حالده آخرینه نادرآت اتصال ایدر: وَرُبَّتْ

۸۵ (رُؤَیْدًا) رفق ایت و آهسته اول و غنف و تعجیل ایتمه مالنده

فعلی محذوف مفعول مطلقدر: امهلهم رویداً. أى امهلاً رویداً [۲].

۸۶ (رَیْثٌ) (وَرِیْثًا) مقدار معناسنه اوله رق ظرفیت اوزره

منصوبدر: لا یستمع لموعظی الآرِیْثِ اتکلم = او بنم موعظه می، نصح

و پندمی انحق سویلدیکم قدر دیکلر: یعنی اندن صکره ینه بیلدیکنی

ایشلر. وَقَفَ رَیْثًا صَایِنًا = بز نماز قلنجه قدر طوردی.

۸۷ (الزهرة) بنججه کبی آفرین و آلقش معناسنه در: فارسیده کی

(زهی) لفظنك تکرارندن تعریب اولغشدر: ماشئت من زهزة.

۸۸ (زُه) لسانمزده کی (په) کبی تعجب و تهکم اداتیدر.

۸۹ (سُرْعَانٌ) = نقدر سرعتی معناسنه اسم فعلدر.

۹۰ (سَ) فعل مضارع اولنده ادات استقبالدرد: سيقول =

دیه جک. سيفهم = اکلایه جق.

[۱] مناسبتمز و ناجا سوز حقنده ضرب اولنور بر مثلدر.

[۲] فان قبل: ما فائدة الجمع بين فهل وأهل و معناه واحد؟ قلنا:

التمأکید. وانما خولف بين اللغتين طلباً للخفة اه من اسئلة الرازی.

اگر مدخولی اولان مضارعك مفهومی وعد یا خود وعید ایسه
انی مؤکد اولور .

۹۱ (سَوْفَ) بو دخی ادات استقبالدرد . سیندن زیاده تراخی به
دلالت ایدرد: سوف ینفعك = سکا آتیده نافع اوله جقدر .

۹۲ (سَيِّئًا) لفظاً ومعنی مثل کیدرد: سیّئ الناس = هر کس کبی .
(سَيِّئًا) انك تشبیه سیدر که مثلاًن دیمکدر . (سَيِّئًا) دخی اولور :
ماهو بسیّ لك = او سکا نظیر دکلدر . اتماسیان = ایکیگز اشسکر .
وها ایسا بسین = ایکیسی اش دکلدر .

اولنه (لا) و آخرینه (ما) کلهرك (لَا سَيِّئًا) دینور ایسه «باخصوص»
معناسنه اولور . او حالده (سیّ) لفظی (لا) تبرئهك اسمی و (ما)
زائده در . مابعدی مضاف الیه اوله رق مجروردر .
(لا) سز اوله رق (سَيِّئًا) دینلر .

۹۳ (سَوًى) غیر معناسنه ادات استنادرد : ماسوی الله = ماعدا
الله . جناب حقدن ماعدایه (ماسوی) اطلاق بوندندر .

۹۴ (شَتَّانَ) هیات ، ارملری اوزاق دیمکدر : شتان فلان کالباقر
وفلان من الباقر = ارملری اوزاق ، بری محمد الباقر حضرتلری کبی
مبارك وزیرك و دیگرى بقر سوریسندن بر اینك .

۹۵ (صَهْ) صوص دیمکدر که اسکت معناسنه اسمدر .

۹۶ (طَفِقَ يَطْفُقُ) الخ افعال مقاربه دندر . جَعَلَ کبی شروع

دلالت ایدرد .

۹۷ (طُوبَى) نه مودلی معناسنه در که مقام تهنّده مستعملدر . (اطیب)
کله سنك مؤثیدرد . طوبی لهم = نه مودلی آنلره . طوبی لی ، له ، لك .
اضافتیله (طوباك) و (طوباه) دینلدیکی دخی اولمشدر : طوباك یا عثمان ،
قال ابن المعتز :

مرّت بنا سحرّاً طیر فقلت لها * طوباك ياليتنى اياك طوباك

۹۸ (عدا) ماعدا معناسنه در . استثنا بختنه باق .

(عَسَى) قریبدر . مأمولدر . بلکه کبی معانی بی مفید و افعال غیر
متصرفه دندر . یالکز ماضی اوله رق تصریف اولنور : عَسَى . عَسَا .
عَسَوْا . عَسَتْ . عَسَا . عَسَيْنَ . عَسَيْتَ . عَسَيْتُمَا . عَسَيْتُمْ . عَسَيْتِ . عَسَيْتُمْ .
عَسَيْتُنَّ . عَسَيْتُ . عَسَيْنَا .

استعمالی ایکی کونه در . بری ذکر اولندیغی اوزره تصریف اولنمقدر .
دیگری تصریف ایتیهرك : عسى أن يفعل . عسى أن يفعلا . عسى أن
يفعلوا الخ دینلکدر [*] .

او چنجی اوله رق بر استعمال دهـا واردرد که اوده حرف اولق
اوزره : «عساك أن تفعل . عساك أن تفعل الخ . عساه أن يفعل .
عساها أن يفعلا . عسانی أن أفعل . عسانا أن نفعل کذا» دینلکدر .
۱۰۰ (عَلَى) ادات استعلاء و حرف جر در . اوزره لفظیله ترجمه

اولنور : على الارض = یر اوزرنده .

[*] بواسطه مالد . مثلاً «عسى زيد أن يخرج» دینورسه (عی) نواسخده
مذکور اولان افعال مقاربه دن اولوب (زید) اسمی و (أن يخرج) خبری اولمش
اولنور . «عسى أن يخرج زيد» دینورسه (عی) افعال مادیه دن اولوب
(أن يخرج زيد) جمله سی اکا فاعل اولور .

ضميره اتصاله آخرنده (ی) صورتنده کی الف کر چکدن (ی)
اولوب یاء متکلم ايله اجتماعنده تشدید حاصل اولور: عَلَيَّ . عَلَيْنَا . عَلَيْهِ .
عَلَيْهِمَا . عَلَيْهِمْ . عَلَيْهَا . عَلَيْهِمَا . عَلَيْنَ . عَلَيْكَ . عَلَيْكُمَا . عَلَيْكُمْ . اَلْ
لَهُ عَلَيَّ حَقٌّ — اَنْكَ بِنَم اوزرمده حتی واردر . لی علیه دین = بِنَم آنده
آله جِغ واردر .

اخطار — بعض افعال مفعول بهنی بو حرف ايله المقده اولدینی
جهتله اَنْكَ ترجمه سنده اوزره لفظنی استعمال لازم دکادر : اِنْشَاءَهُ
عَلَيْنَا = آنی بزه تقسیم ایت . لَا تُقَسِّمُ عَلَيَّ اللّٰهَ = جناب حقّه یمین
ایتمه . صَلَّى عَلَيَّ النَّبِيُّ = حضرت پیغمبره صلوات کتور . صَلَّى عَلَيَّ
الْمَيِّتُ = جنازه نمازینی قیل . اَنْتَ عَلَيَّ بِمَا عَلِمْتَ = بنی بیلدیکک وجهله
تَنَا اَيْلَهُ . سَلِّمْ عَلَيْهِ = آکا سلام سويله . تَوَكَّلْ عَلَيَّ اللّٰهَ = اللهه کوون .

(علی) نَكْ مع کبی مصاحبتی افاده ایتدیکی ولسانمزدده کی (اوزره)
لفظی کبی مابعدینک ماقبلنه شرطیتی افاده ایلدیکی ده واردر: آتی المال
علی حبه = ماله محبتیه برابر آنی ویردی . علی أَنْ تَأْجِرَنِي ثَمَانِي
حجج = بکا سکر سنه اجیر اولمق اوزره . یعنی او شرط ايله .

(عَلَيَّ رِسَالِكَ) آهسته طاوران . (عَلَيْكَ فَلَانًا) یاخود (عَلَيْكَ
بِفَلَان) فلاجهیه ملازمت ایت . فَلَان شَيْئًا ایشلمکه باق . (عَلَيَّ بِهِ)
آنی بکا کتور معنالرینه اسم فعلدر .

قال سیدنا ابوبکر لسیدنا عمر رضی الله تعالی عنهما : عَلَيْكَ بِالرَّائِبِ
مِنَ الْأُمُورِ وَإِيَّاكَ وَالرَّائِبَ مِنْهَا [*] .

[*] أَيْ الزَّمِ الصَّافِيَ الْخَالِصَ وَاتْرَكَ الْمَشْتَبَهَ . فَلَاوَلِ مَنْ رَابَ الْبَيْنَ بَرُوبَ ،
وَالثَّانِي مَنْ رَابَنِي الْأَمْرَ يَرِيْنِي إِذَا أَوْقَعَنِي فِي الشَّكِّ .

١٠١ (عَنْ) ادات مجاوزه و حرف جردر . (دَنْ) لفظیه ترجمه
اولنور: غبت عن نفسي = کندمدن کچدم . سألته عن مسألة = اكا
بر مسئله صوردم . شَغِلْتُ بِكَذَا عَنْ كَذَا = فلان شیئی براقه رق فلان
شيله مشغول اولدم .

ترجمه سنده بعضاً : طَرْفَدَنْ . دِيمَكَ مناسب اولور . حَجَّجْتَ عَنْ
الْغَيْرِ = بشقه سی طرفندن یعنی اكا بدل اولمق اوزره حج ایتدم .

اخطار — بعض افعال مفعولانی بو حرف ايله المقده اولدینی جهتله انی
ترجمه ده (دَنْ) و یاخود (طَرْفَدَنْ) دِيمَكَ لازم کلز . مَا اغْنَى عَنْهُ مَالُهُ =
اكا مالی فائده ویرمدی . وَاغْفِ عَنَّا = یارب ! بزی عفو ایت .
(عَنْ) وَ (مَا) زَائِدَیْهِ مَقَارِنًا (عَمَّا) ادات ظرف دخی اولور:
عَنْ قَرِيبَ ، عَمَّا قَرِيبَ .

١٠٢ (عِنْدَ) مکان و زمانجه قرب و حضوره دلالت ایدر بر
ظرفدر . اضافتله استعمال اولنور . عِنْدَهُ = اَنْكَ یاننده . عِنْدِي =
بِنَم عِنْدَمَدَه . عِنْدَكَ = سَنَكَ نزدکده . عِنْدَ الْمَجْلَدِ = مجلده . عِنْدَ
اللَّيْلِ = کچه اولدیغنده ، عِنْدَ اللّٰهِ . عِنْدَ النَّاسِ . عِنْدَ الْبَيْتِ .

اولنه (مِنْ) دَنْ ماعدا حرف جر کلز: مِنْ عِنْدَ اللّٰهِ .

١٠٣ (عَوَظُ) ابداء معناسنده مستعمل بر ظرفدر و ضم اوزره مبیدر
و کلام منفی به مختصدر: لَا اُكَلِّمُكَ عَوَظُ = بن سکا ابداء القردی سويله مم .

١٠٤ (غَيْرَ) بشقه معناسنه ادات استثنا و لازم الاضافه بر اسعدر [*]

[*] بَوَلَّكَ تَنْبِيْهِي وَجَمِي يُوَقِّدِرُ . (اغيار) لفظی مولددر .

ماقبله صفت دخی اولور: احد غیره = اندن بشقه بر کیمسه. غیره =
بندن بشقه. غیرك = سندن بشقه. غیر فلان = فلاندن بشقه.

(آن) به اضافتده فتح اوزره و اضافتدن قطع اولندقدده ضم اوزره مبنی
اولور: غَيْرَ اَنْ اَلْخ. ایس غَيْرُ لَا غَيْرُ = بشقه دکل، بشقه یوق. [*]
۱۰۵ (ف) ادات تعقیب و حرف عطفدر و دائماً مفتوحدر: اِخْتَسَيْنَا
الْمَرْقَ فَأَكَلْنَا الشَّوَاءَ = چوربایی ایچدک متعاقباً کبابی ییدک. ثم قننا
فصلینا = بعده قالقوب نماز قیلدق.

بیان و تفصیل اداتی دخی اولور: فراغ الی اهله فجاء بجمل سمین
فقربه الیه = همان خانه سینه واروب بر سمین بوزاغی کتوردی و انلره
تقدیم ایلدی. وانی مرسله الیهم بهدیه فناظره الآیه.

(فاء تعلیلیه) مابعدی ماقبله علت اولان - ف - در: اخرج منها
فانک رحیم.

(فاء جوابیه) شرطه جزا و یا دلیل جزا واقع اولان جمله نك
اولنده و (أما) لفظیله و شرط معناسنی متضمن اولان بر شیلله باشلیان
مبتدیانك خبرنده زیاده ایدیلان - ف - در: قل ان كنتم تحبون الله
فاتبعونی. ان یسرق فقد سرق الآیه. قال ابتهلُولِ مَنْ لَا یعرفه:
اغریب انت؟ قال: أما عن العقل فنعم وأما عن البلد فلا. وفي الحديث:
من اطاعنی فقد اطاع الله ومن عصانی فقد عصی الله.

جمله شرطیه نك جزاسی نفس مضارع اولورسه فاسزدر: ما ننسخ
من آیه او ننسها نأت بخیر منها.

[*] ضد معناسنه محمول اوله رق حرف تریف دخی آاور: قال الشهاب
فی شرح الدرة «وانه یحمل الغیر علی الضده وتمامه فی المقتضب».

(فاء سببیه) ماقبلی مابعدینه علت اولان - ف - در: طرده فبکی =
قوغدی ده آغلادی. یعنی قوغدیغیچون آغلادی. ضربه فهررب =
دو کدیکیچون قاجدی.

(فاء فصیحه) اشته و آرتق کبی بر معنی اظهار ایدن - ف - در:
اتحبّ اكل الحلیفة فکهرته.

منتزع من قوله تعالى: ایحب احدکم أن یأکل لحم اخیه میتافکره تموه.
۱۰۶ (فَحَسْبُ) ف حرفیله سالف الذکر حسب لفظندن مرکب
اولوب انحق و اشته او قدر دیمکدر.

۱۰۷ (فَضَاءِداً) ودها زیاده معناسنده حالدر. (فَسَافِلاً) دینورسه
ودها آشاغی دیمکدر.

۱۰۸ (فقط) ف حرفیله آتی الذکر (قط) لفظندن مرکبدر.
ایشته او قدر دیمکدر.

دال ایله اولان (فقد) آتياً (قد) کله سنده میندر.

۱۰۹ (فی) ادات ظرف و حرف جر در. (ده) لفظیله ترجمه
اولنور. یرینه کوره ایچنده و حقننده دخی دینور: فی الربیع = بهارده
فی الربیع = بهاریه ده. فی اوعاء = قابك ایچنده. فی فتیة = برطاقم
کنجدر ایچنده. فی ابیه = باباسی حقننده. فیہ الخ. فیها الخ. فیک الخ.
فیک الخ. فی. فینا.

(فی) نك مصاحبت و مقایست و علیت معنارنده و رودی دخی
واردر: فادخلوا فی عبادی = قوللرم ایله برابر داخل اولکز. فما متاع
الحیوة الدنیا فی الآخرة الا قلیل = آخرته نظراً متاع دنیا پك قلیلدر.

فذلکَن الذی لمتنی فیہ = اشته ای خاتونلر سزه سویلرم که آندن طولایی
بنی لوم ایتدیککر غلام بودر .

اخطار - زهد و رغبت و صعود و ترقی کبی بعض مواد مفعولنه
بو حرف ایله تعدی ایدر . بناءً علیه آنلرده (ده) ایله ترجمه یه لزوم قالماز:
زهد فی الدنیا = دنیا یه رغبت ایتدی . سَقَطَ فی یده .

(فی) لفظی آغز معناسنه اولان (فَم) کلمه سندن میمک مفارقتی ایله
معرب بالحرف اولسی صورتنده مجرور بالیا، حالی دخی اولور: فی فی
ماء و هل ينطق من فی فیہ ماء [*].

۱۱۰ (قَبْلُ) اول معناسنه ظرف زماندرکه (بعد) نك مقابلیدر:

قبل العید .

(بعد) کبی حال اضافتده معرب و قطع اضافتده مبنیدر: قبله، قبلهم،
قبلک، قبلکم، قبلی، قبلنا، مِنْ قَبْلِهَا، قَبْلِي، مِنْ قَبْلُ .

بونلرک مصغری اولان (قَبِيلُ) و (بُعَيْدُ) اولجه و صکره جه

معنالرینه در .

۱۱۱ (قَدْ) حرف توقع و تقریبدر: مثبت اولان افعال خبریه [**]

اولنده بولنه بیلور: ماضی اولنده نقل و تحقیق اداتی اولور: قد صدق =

طوغری سویله مش، طوغری سویله مشدر .

[*] آغز مده صو واردر. آغزنده صو اولان نطق ایدر بیلورمی؟ ما آنده

بریتدر. قوربغه آغزندن سویله مشدر .

[**] امر و نهی و استفهامی متضمن اولان افعال انشائیّه مقابلنه (افعال خبریه)

تعبیر اولمشدر .

مضارع آوانده تقلیل و تقریب اداتی اولور: قد یصدق = بعضاً
طوغری سویلر (یاخود) طوغری سویلیه بیلور .

جناب حقه مسند اولان [۳] مضارعلر مستثنادر که آنده مطلق
ادات تحقیقدر: قد یعلم الله قدری قلب وجهک فی السماء .

(قد) کلمه سی فاء جوابیه یه مقارنتله (فقد) اولور: ان یسرق فقد
سرق اخ له .

لام قسمه مقارنتله (لقد) اولور: لقد خالقنا . ولقد جعانا . (قد) ایله
مدخولی اولان فعل میانی قسمدن بشقه سی فصل ایدر من اودخی نادر در .

۱۱۲ (قَطُّ) ایکی درلودر، بری طانک تشدیددی و ضمه اوزره

بناسی ایله (قَطُّ) درکه هیچ و اصلاً معناسنه اوله رق زمان ماضی بی استغراق
ایچون مقام نفیده مستعمل بر ظرفدر: ما کلتہ قَطُّ = بنانی هیچ یمدم .

دیگری طانک تخفیفی و سکون اوزره بناسی ایله (قَطُّ) درکه فـ حرفنه
مقارناً (فقط) دیو مستعملدر. الحق و اشته او قدر کبی بر معنایی مفیددر:

مارأیتہ الامرّة واحدةً فقط = بنانی الحق بر کره کوردم اشته او قدر .

۱۱۳ (کادیکاد) الح افعال مقاربه دندر: کادی سقط = دوشه یازی .

یکاد یضی = همان ضیاویرمک اوزره . اذا اخرج یده لم یکدیراها = انی
چیقاردینی وقت از قالدیکه کورمیه . ما کادوا یفعلون = از قالدیکه یایمیه لر .

۱۱۴ (کان یكون) الح افعال ناقصه دندر . ایدی و اولدی کبی

خبر سز تام اولمیان معنایی مفید اولدینی سببله بونلره و نظائرینه (ناقص)

نامی ویرلمشدر .

[***] وان شئت قلت فی اول العلم مستدلاً بقوله تعالی فی سورة الصف حکایة عن نبیه

موسی صلوات الله علی نبینا وعلیه : یا قوم انا تؤذوننی وقد تعلمون انی رسول الیکم .

۱۱۵ (كَ) ادات تشبیه و حرف جر در: كالماء = صو کبی .
کالتراب = طوپراق کبی .

مثل معناسنه اسم دخی اولور:

وكننا كالحريق اصاب غاباً * فيخبو ساعة ويشب ساعاً

یعنی بز اورمانه اصابت ایدن حریق کبی ایدک که بر ساعت آلاوسر
وساعتلرجه آلاولی اولور .

اسم ظاهر اولنده بولغق اصلدر . بنم کبی ، سنک کبی ، انک کبی
دیمک ایچون: «مثلی، مثلك، مثله» دینلک لازم کلور [*]

۱۱۶ (کذا) کنایاتدندر . (شویله) دیمکدر . حرف جروادات
تشبیه اولان کاف ایله اسم اشارت اولان (ذا) دن عبارتدر: فعلت کذا =
شویله یاپدم . قلت کذا = شویله سویلدم .

۱۱۷ (کا) نکیم دیمکدر . (کاف) حرف جر در . (ما) کافه
ویامصدریه در . مقتضیه باقکر .

(کا) لفظی ایکی فعلک وجودده بری برینه پیوست اولمسنی ده افاده
ایدر: سلم کاتجی = کلور کلز سلام ویر . صل کایدخل الوقت = وقت
کیردیکی آنده نماز قیل .

۱۱۸ (کَانَ) و (کَانَمَا) صانکه ، کویا که معناسنه ادات تشبیه
و حروف مشبهه بالفعلنددر: کانه هو = صانکه اوادر .

۱۱۹ (کَايْنِ کَايِي) نیچه معناسنه ادات تکشیردر . تمیزی (من)
ایله مجرور اولور: کاین من نبی = نیچه پیغمبر .

(کَايْنِ) کلمه سی قاج معناسنه ادات استفهام دخی اولور: ابی بن کعب

[*] انا کانت دینلدیکنی شیخ رضی سویله مشدر .

حضرتلری ابن مسعود حضرتلرینه سورة احزابی قاج آیت صایارسین؟
مالنده اولمق اوزره «کاین تعد سورة الاحزاب» دیمشرددر . و تقول:
بکاین تبع هذا؟ ای بکم تبع؟

۱۲۰ (کَرَبَ) الخ افعال مقاربه دندر . من جهة المعنى والاستعمال

(کاد) کیدر: کرب یذوب = از قالدی ارییه جک ایدی .

۱۲۱ (کَلَّ) ادات احاطه در که یرینه کوره هپ و یرینه کوره

هر و بتون لفظیله ترجمه اولنور: کلّ الطعام = هر طعام . کلّ يوم =
بتون کون . کلکم = هپکر . کلهم = هپسی . کلنا = همیز . مالا یدرک
کله لایترک کله . ما کلّ ما یتمنی المرء یدرکه

اضافتدن مقطوع اولدقده منون اولور: کلّ قد علم . وکلّ اتوه [*]
وکلّا آتینا حکماً . واکلّ درجات [*]

عبارده مسند و مسندالیه و مفعول و تأکید اولدینی کبی صفت دخی
اولور: هو الفی کلّ الفی . ای کامل الفتوة . انت الرجل کلّ الرجل .
ای کامل الرجولية .

۱۲۲ (کُلَّمَا) هر نه زمان معناسنه در و ظرفیت یعنی مفعول فیه اولمق اوزره
منصوبدر: کما دخل علیها = هر نه زمان انک یانسه کیرسه الخ .

معناسنک معلق اولدینی جمله به (جواب) تعبیر اولنور که (کُلَّمَا) انک
ظرفی اولور .

[*] کل کلمه سنک لفظی مفرد و معناسنی جمع اولدیفندن «کل جضر» و «کل
حضر» دیمک جائزدر . کافی الصحاح .

[**] معرف باللام دخی اولور: الکل الکل لا تستثن واحد قال الشهاب فی شرح الدرّة:
وقد یحمل الفیر علی الضد والکل علی الجملة والهمض علی الجزء فیصح دخول اللام بهذا المعنی .

۱۲۳ (کَلَّا) حرف ردع در که واز کچ ، سَنَك اکلادیغ کبی
دکل مآلنده . حقا معناسنده کاور .

۱۲۴ (کَلَّا) و (کَلَّا) ایکسی بردن وهر ایکسی دیمک اوله رق
بری مذکر و دیگری مؤنثدر . تشبیه ملحقانده مذکوردر .

۱۲۵ (کَمْ) تقدیر معناسنده هم ادات استفهام و هم ادات تکثیردر .
برنجی معناده (کم استفهامیه) تعبیر اولنور : کم الساعة = ساعت قاچ ؟ وایکنجی
معناده (کم خبریه) تعبیر اولنور : کم من ساعة عندی = بنده تقدیر ساعت وارددر .

عبارده مبددا ویا خبر ویا خود مابعدینه مفعول اولمق اوزره حل اولنور :
کم ولدک ؟ کم تزوجت ؟ کم اقامت ؟ کم من مسلم مسلم . بَکَمْ بَعَثَ = قاچه صاندک ؟
عَلَى کَمْ قَسَمْتَ = قاچه تقسیم ایتدک ؟ فِی کَمْ ضَرَبْتَ = قاچه ضرب ایتدک ؟
۱۲۶ (کَنَى) ایچون و تاکه و دیو معنالرینه در . ونواصبنددر . کَنَى
أَدْخَلَ = کیره یم دیو .

ادات نفی اولان (لَا) یه اقتران ایله (کَنَى) اولور : کیلا یکون =
اولسون دیو . اولنه لام مکسوره کله رک (لِکَنَى) دخی دینور .

(مَا) ء زائده ایله (کَنَى) اولوب تأثیر سز قالور .
کَنِمَ = لَمْ : کیم عصیت = لم عصیت ؟

۱۲۷ (کَنَى وَ کَنَى) ذیت و ذیت کبی کنایاتنددر . شویله
و شویله دیمکدر .

۱۲۸ (کَيْفَ) نصل معناسنه اسم استفهامدر . جمله اسمیه
اولنده خبر و جمله فعلیه اولنده حال اولور : کیف انت = نصلسین ؟
آخرینه (مَا) اتصال ایدرک کیفما دینلده شرط و جزا معناسنی

تضمن ایدر و جواز مدن اولور : کَيْفَمَا تَفْعَلْ أَفْعَلْ = سن هر نصل ایشلر
ایسه ک بنده او یله ایشلرم .

۱۲۹ (أ) برقاچ نوع لام مفتوحه وارددر : (۱) لام قسمدر که عبارده
مذکور و یا مقدر بولنان یمینک جوابنه داخل اولان لامدر : تالله لقد
أترك الله علينا . لتفتحن القسطنطينية . (۲) لام مَوْطئه در که یمینه بنایدیلان
کلامده ادات شرط اولنه کیش اولان لامدر : لئن اخرجوا لایخرجون [*] .

کلامده قسم تقدم ایتش ایسه بوندن صکره قسم لامی دخی
بولنه بیلور : والله لئن اکرمتنی لا کرمتک . (۳) لام جوابیه در که (لو)
و (لولا) کله لرینک جوابنه کلان لامدر : ولور ردوا لعادوا . لولا اتم
لکننا مؤمنین . (۴) لام ابتداییه در که تأکید مضمونی مقصود اولان
جمله نیک مبتداسنه و (آن) ایله مصدر اولاننک خبرینه داخل اولان لامدر .
انا لنغفل والایام فی الطاب . لنعم البیت الخ . (۵) لام فارقیه در که
مخفف اولان (إِنْ) ی (أَنْ) شرطیه و نافیه دن فرق ایچون کلور :
وان کننا لحاطئین . (۶) لام تبییندر : هیت لک = سکا سیویلیورم
برو کل . و اذا قیل : هل لک فی هذا الامر ؟ قلت : اشد الهل .

۱۳۰ (أ) برقاچ نوع لام مکسوره وارددر : (۱) لام امردر که
امر غائبلرک اولنده بولنان و جواز مدن عد اولنان لامدر . کندیسنی
واو وفاء و ثم تقدم ایدر سه سا کن اوقنور : لينفق ذوسعة من سعته
ومن قدر علیه رزقه فلينفق مما آتاه الله . ثم ليقضوا تفثهم وليوفوا
نذورهم . (۲) لام تعلیلدر مدخولی اولان مضارع (أَنْ) ملفوظه و یا

[*] لام موطئه جمله شرطیه به مخصوص اولدینی ایچون « لعمرك لافغان »
کبی جمله ده قسم صریحک اولنده لام مبتدا بختنده کچن لام ابتداییه در .

مقدرة ايله منصوب اولور: ليلوني. ائلا يعلم. (۳) لام عاقبت ونام آخر ايله صيرورت ولام مآدر. بونك مدخولى اولان مضارع دخی منصوب اولور: قالتقطه آل فرعون ليكون لهم عدواً وحزناً. (۴) لام زائده دركه امر و اراده كى بر فعل متعدى يى تعقيب ایدن لامدر. مدخولى اولان مضارع ينه منصوبدر: وامرنا لنسلم. وامرت لان اكون ما يريد الله ليجمع عليكم من حرج ولكن يريد ليطهركم وليتم نعمته عليكم. (۵) لام جُحوددركه منى اولان كان ويكون فعللرندن صكره زياده ايدى لان لامدر. بونك مدخولى اولان مضارع دخی منصوبدر. انجق بونده (أن) ك اظهارى جارى اولما مشدر: ما كان الله ليطالعكم على الغيب. لم يكن الله ليغفر لهم. بوش قسم لام مكسوره فعله مختصدر. (التجى نوعى) حرف جر اولان لامدركه اسمه مخصوصدر. اختصاص وتملك وتعليل وتاريخ وعاقبت وظرفيت كى بر طاقم معانى يى مفيددر: الحمد لله. لله ما فى السماوات وما فى الارض. وانه لب الحير لشديد. أى ان الانسان من اجل حب المال لخيّل. وَلِدَ لَهُ لَحْمٌ خَلَوْنَ مِنَ الشَّوَالِ ابْنٌ، ثُمَّ مَاتَ لَحْمٌ بَقِيْنَ مِنْ ذِي الْحَجَّةِ. فلموت ماتلد الوالدة. صومو الرؤيته. أى عند رؤية الهلال. اخطار - حرف جر اولان لام مكسوره ندا بجشده مذكور اسم مستغاث اولنده وبرده ياء متكلم مستثنى اولمق اوزره ضمائر اولنده مفتوحدر: يا زيدا. لك. له. لنا.

بعض افعاله كوره لام حرفى مفعول به اداتى اولور: اذن له. وهب له. قال له. شهد له. شكر له.

بعضاً مُقَحَّمٌ يعنى زائد اولور: ردف لكم = ردفكم [*]. لام

[*] وقد تكون مقحمة بين المتضامين: لا اباك = لا اباك. لا اخاله = لا اخاه. ومنه قواهم: يا بؤس لحرب والاصل يا بؤس الحرب.

مقحمة بعض افعال متعدية فروعنده و انلره تقدم ایدن مفعول اولنده تقويه اداتى اولور: فعال لما يريد. مصداقاً لما معهم. نزاعة للشوى. للرؤيا تعبرون. لرهم يرهبون.

۱۳۱ (لا) يوق ودكل [*] معنارينه ادات نفيدر: لا اله الا الله =

جناب اللهدين بشقه الله يوقدر.

تَعَزَّ فَلَاشَى عَلَى الْاَرْضِ بَاقِيَا * وَلَا وَزَّرُ مَمَاقِضِي اللَّهَ وَاَقِيَا

يعنى صبر و سلو اوزره اول. چونكه ير بوزنده برشى باقى دكلدر

وجناب اللهك حكم وتقدير ايتديكى شیدن انسانى برملجا و اقى دكلدر.

(لا) حروف عاطفه دن دخی اولوب مابعدى ماقبلنه نفياً مربوط

واعرابده دخی اكا تابع قيلار: جاء زيد لا عمرو = زيد كلدى عمرو

كلدى. اكرم زيدا لا عمراً = زيده اكرام ايت عمروه ايمه. العلم درس

وتلقين، لا طرس وترقين = علم تدریس وتفهمدر كتاب و كتابت دكلدر.

واو ايله اجتماعنده ادات عطف واودر. (لا) تأكيد نفى ايجون

كتور لمشدر.

(لا) كلة جواب دخی اولوب (نعم) مقابلنده استعمال اولنور: ماقال

لا ولا نعم = نه لا ديدى نه ده نعم.

(لا) ادات نهى دخی اولور: لا تكسل = تنبلك ايمه.

مضارع اولنده مثبتى منفى دخی قيلار: يكتب = يازار. لا يكتب = يازماز

[*] اياك معنى لاء تبرئتك واينجى معنى ليس به مشابه اولان (لا) نك

ترجه سيدر.

ماضی اولنده دعائیہ اولور. لا کان = اولسون، لامات = اولسون
(صرف قسمته باق)

۱۳۲ (لَا بُدَّ) آریلق یوق دیمکدرکه لازمدر و واجبدر ماآنده
(لا) تبرئه ایله انک استمدن عبارتدر. خبری خصوصی اولمدیغیچون
محذوفدر «لا فراق موجود» سبکندهدر.

بونی علی الاکثر (من) و بعضاً (و) حرفی ولی ایدر.

۱۳۳ (لَا تَ) لیسیه مشابه (لا) ایله تاء زائدهدن عبارتدر.
اسماء زمان اولنده کوریلور: لات ساعة مندم.

۱۳۴ (لَا جَرَمَ) انقطاع یوق معناسنده اوله رق لابد وحقاً معنالرینهدر.

۱۳۵ (لَا سَبَّحًا) باخصوص معناسنده اوله رق مابعدینی ماقبلنه
ترجیمده مستعملدر.

۱۳۶ (لَا مَحَالَةَ) محلّ حواله سی یوق بویه اولوق ضروریدر
مفهومنده اوله رق (لَا بُدَّ) موقعنده مستعملدر.

۱۳۷ (لَدُنْ) عند کی ظرف مکان وزماندر و اضافتله مستعملدر.
لَدُنْهُ = انک نزدنده. مِنْ لَدُنَّا = ائی من عندنا = کندی عندمزدن
لَدُنْ مَطَاعِ الْفَجْرِ = طلوع وقتنده.

۱۳۸ (لَدَى) عند کی قرب وحضورى مفیددر: لدی الباب =
قیونک یاننده.

ضمیره اضافتمده (علی) و (الی) کلمه لرنده اولدیغی کی الفی (ی) اولور.
لَدَيْهِ اِخٌ. لَدَيْكَ اِخٌ. لَدَيْنِی. لَدَيْنَا.

۱۳۹ (لَعَلَّ) بلکه، احتمالکه، مأمولدرکه معنالرینه ادات ترجیدر
نواسخده مذکوردر.

۱۴۰ (لَقَدْ) لام قسم ایله (قد) کلمه سنک بریره کلمشیدر. قال الطَّيْرُ مَاحُ:
لقد زادنی حباً لنفسی أنى.

۱۴۱ (لِکِی) لام مکسوره ایله سالف البیان (کی) دن عبارتدر. ادات
نفيه مقارنتله شویله اولور: لِكَيْلًا. قال تعالى: لِكَيْلَا تَأْسَوْا عَلَى مَافَاتَكُمْ.

۱۴۲ (لِإِلَّا) لکیلا کبیدر. (ل أن لا) مخففیدر.

۱۴۳ (لَکِن) ادات استدراکدر. نونی مخفف دخی اولور،
نواسخدن و حروف عاطفه دندر.

۱۴۴ (لِمَاذَا) نه ایچون دیمکدر. (ذَا) نک حذفده مانک
الفی دخی محذوف اوله رق (لَمْ) دینور وینه او معنای مفید اولور:
لم تؤذونى.

۱۴۵ (لَمَّا) ماضی اولنده حینی و مضارع اولنده نافی و جازمهدر:
لما مات = وقتا که وفات ایتدی. لَمَّا يَمُتْ. (إِلَّا) معناسنده کلمشدر.

۱۴۶ (لَمْ) ادات نفیدر. مدخولی مضارع اولور و مجزوم بولنور
و معناسی ماضیه منقلب اوله رق منفی اولور: لم يدخل = مادخل =
داخل اولمدی.

اولنه (لَمَّا) دخی کله رک: لما لم يدخل = وقتا که داخل اولمدی.
ادات شرط کله رک: ان لم يدخل = اگر کیرمدی ایسه. ادات وصل

كله رك : وان لم يدخل = كيرمدى ايسه ده دينور : لم يدخلوا الخ .

۱۴۷ (ان) نفى استقبال اداتيدر : مدخولى اولان مضارع منصوب

اولور : ان يدخل = كيرميه جك . لن يدخلوا الخ .

۱۴۸ (لو) شرط اداتيدر : (ان) كى ماضى معناسنى مضارعه تحويل

ايتيوب بلكه بونك مدخولى مضارع اولسه دخى ماضى معناسنه تحول

ايدر وجوابنده على الاكثر لام مفتوحة بولنور : لو جاءنى لا كرمته =

بكا كلكش اوليدى اكا اكرام ايدردم .

(لو) معنى تمنى بي دخى مفيد اولور : ربما يود الذين الآ

۱۴۹ (لولا) لو ايله لادن عبارتدر اولماش اولسه ديمكدر .

بونك ده جوابى على الاكثر لام مفتوحة يه مقارن اولور : لو لا فلان

لهلكت = فلانجه اولييدى بن هالك اولوردم .

جواب متقدم لامدن مستغنيدر : قل مايعبأ بكم ربي لولا دعاؤكم .

معناى تحضيض و تويخده و تمنيده استعمال اولندينى دخى بعض

آيات شريفه دن نمايادر .

۱۵۰ (لوما) سابق الذكر (ألا) كى حرف تحضيضدر . (لولا)

معناسنه قوللانلدينى ده اولور .

۱۵۱ (آيت) كاشكى معناسنه ادات تمنيدر ونواسخده مذكوردر :

۱۵۲ (ايس) افعال ناقصه دندر . دكلدر و اولمدى معناليينه در .

يالكر ماضى اوله رق تصريح اولنور . نواسخ بحثه باق .

۱۵۳ (ما) موصوله ، موصوفه ، استفهاميه ، شرطيه ، مصدرية ،

زائده اولور .

(ماء موصوله) اسم موصول اولان مادر كه اوكه وشول شيكه ايله

ترجه اولنور و كنديسنى (صله) تعبير اولنان بر جمله ويا شبه جمله تعقيب

ايدر : فهمت ماقلت . انا فهم ماانت قاله . ارى ما عندك .

(ماء موصوفه) شى معناسنه اسم منكر اولوب كنديسندن صكره

بر صفت بولنان مادر : نظرت الى ما محجب لك . بشما شروابه . چندما

هنالك مهزوم .

(ماء استفهاميه) نه ؟ معناسنه برشيدن سؤال ايجون اولان مادر :

ما عندك ! ماهو ؟ ماله ؟ ما غرك ؟ وما الى لاعبد ؟

حرف جره ملاقاتنده الفى ساقط اولور ؟ عم ؟ مم ؟ فيم ؟

(ماء شرطيه) شرط وجزا اقتضا ايدن مادر . ايكي مضارعى جزم

ايدر وجزاسى نفس مضارع اولدقجه - ف - حرفيله مصدر اولور :

ما يفتح الله للناس من رحمة فلا ممسك لها وما يمسك فلا مرسل له .

(ماء مصدرية) مدخولى اولان جمله يي مصدر حكمنده قيلان مادر :

ودوا ما عنتم . أى عنتكم . عزيز عليه ما عنتم = عنتم . أى مشقتكم .

فذوقوا بما نسيتم . أى بسبب نسيانكم .

ماء مصدرية نك برده (زمانيه) قسمى واردر كه بر جمله نك مضمونى

ديكر جمله نك مضمونى مدتيه له توقيت ايدر : لا آتيك مادام فلان فى

بيتك = فلانجه سنك او كده اولدقجه بن سكا كلم .

(ماء نافية) نفى وسلبه دلالت ايدن مادر : ما انا شاعراً (ياخود)

ما انا بشاعر = بن شاعر دكلم .

مبحث نواسخده افعال ناقصه دن صكره مذكوردر .

جمله فعلیه اولنده بولندیغنه کوره مدخولی ماضی اولورسه منفی
اولور: ماجاء = کمدی. مازهب = کیتدی. مضارع اولورسه نفی حال
اولور: مایچی کلیور. مایذهب = کیتور.

مازال. ما انفک. ما برح فعللریچون افعال ناقصه بختنده مقتضیه
مراجعت اقتضا ایدر.

(ماء زائده) بعض افعال وادواتک اواخرینه اتصال ایدن مادر:
قائما - آزکره. کثرما = چوق کره انما = الحق. کائما = صانکه.
ربما = اولورکه، بعدما. انما. فبما. عما.

اخطار - نافی و مصدریه وزائده اولان (ما) لر حرفدر.
موصوله و موصوفه و استفهامیه و شرطیه اولانلر اسمدر، موقع اعرابده
واقع اولور.

زائده اولانک بر طاقی (کافه) درکه مانع تأثیر دیمکدر: انما ربما.
۱۵۴ (ماذا) بونه؟ معناسنه درکه (ما) استفهامیه و (ذا) اسم اشارتدر:
ماذا التواني = بو تکاسل نه؟

(ما) خبر و (ذا) مبتدا و مابعدی صفتدر.
(ماذا) بعضاً کله واحده و یاخود (ذا) زائده عد اولور:
ماذا صنعت؟ أي ما صنعت = نه ایشلدک؟ نه یاپدک؟
ماذا قال آنفا. فارونی ماذا خلق الذين الایة.

اولنه لام مکسوره کله رک: لماذا جئت = نه ایچون کلدک؟ ما
ذا تقولون؟ ان قال النبي لکم. ماذا فعلتم؟ وانتم آخر الامم.

۱۵۵ (متی) زماندن سؤاله موضوعدر که نه زمان دیمکدر، متی
جئت = نه زمان کلدک؟ و يقولون: متى هو؟

ظروفدن وایکی مضارعی جزم ایدن جوازمدندر: متى أضع
العمامة نعر فونی.

۱۵۶ (مُذ) و (مُتَذ) ده و دنیرو معنالرنده ظروفدن و حروف
جارتدندر، بری سکون و بری ضم اوزره مبنیدر.

بونلر حرف جر اولدیغنه کوره (فی) معناسنه اوله رق مدخولی
مجرور اوقفور: مارأيتہ مُذِ الْآيَةِ = بنانی بوکیچه کورمدم. اسم دخی
اولوب مدخولی اسم و یا فعل اولمقدن خالی اوله ماز. مدخولی اسم اولدیغنه

کوره کندیلری مبتدا و مابعدی خبر اولمق اوزره مرفوع بولنور:
مذ (یاخود) منذ سنة = برسنه در. وجاء: ومازلت أبغى المال مذانا یافع.

رَعَى اللَّهُ مَنْ بِالْعِلْمِ يَشْغُلُ بِاللَّهِ * وَلَا سِيَّما مُذِ إِنَّهُ حَدَّثَ النَّبِيَّ [*]
مدخولی فعل اولدیغنه کوره کندیلری اوست طرفده کی فعله ظرف

اوله رق محلاً منصوب بولنور: جئت مذ دعا = چاغردیغنده کلدیم.
۱۵۷ (مع) برابر معناسنه بر اسمدر. اضافتله استعمالنده عبارتده

ظرف و یا صله و یا خبر: اولور: جلست مع زید. جئتک مع طلوع
الشمس. مصداقاً لما معکم. وطائفة من الذين معک. وهو معهم.

اضافتدن مقطوع اولدقده منون اولوب عبارتده حال واقع اولور:
جاؤا معاً = هب برابر کلدیلر.

حَاتِمٌ إِذَا مَا الْحِلْمُ زَيْنَ أَهْلِهِ. مع الحِلْمِ فِي وَجْهِ الْعَدُوِّ وَمَهْجَبُ
۱۵۸ (مَنْ) کیم؟ و کیمکه و شول کیمسه که معنالرینه استفهامیه

و شرطیه و موصوله اولور: من هذا = بو کیمدر؟ من أخبرک = سکا
[*] الجوائد محرری و برجوق آثار مفیده مؤلفی متوفی احمد فارس افندیکنک

مطبوع اولمیان آثار عاجزیدن شرح تمهیل النخصيلة یازمش اولدیغی تقریظا بیاتندندر.
فی ۸ جمادی الاولى سنه ۱۲۸۳ وانا یومئذ شاب طار الشارب والیوم شیخ شایب.

کیم خبر ویردی؟ [۱] . ومنهم من آمن ومنهم من كفر = انلردن
کیمی مؤمن وکیمی غیر مؤمندر .

(مَنْ) لفظاً مفرد [۲] معنی جمع اوله بیلور؛ ومن الناس من يقول
آمن بالله وباليوم الآخر وما هم بمؤمنين .

(مَنْ) موصوفه دخی اولوب غیر معین برانسان معناسی افاده ایدر
وما بعدی اکا صفت اولور: مررت بمنّ خُسين . أى بانسان محسن .
وَكَفَىٰ بِنَا فَضْلًا عَلَىٰ مَنْ غَيْرِنَا . حُبُّ النَّبِيِّ مُحَمَّدٍ إِيَّانَا [۳]

۱۵۹ (مَنْ ذَا) بو کیم؟ دیمکدرکه (من) استفهامیه خبر و (ذا)
اسم اشارت و مبتدادر . اکر (ذا) دن صکره (الذی) بولنورسه اکا
صفت یا خود بدل اولور: من ذا الذی یشفع .

من ذا الذی ماساء قطّ * ومن له الحسنی فقط
(ذا) نک (الذی) معناسنه اولدیفی ده اولمشدر: من ذالقیث؟ أى
من الذی لقیته؟ (قال ابو نواس):

من ذا یكون ابانواسک * ان قتلت ابانواسک
«مَنْ لِي بِكَذَا؟ امثالی عباره «من یضمن لی بكذا» سبکننده درکه
فلان خصوصی پکا کیم ضامن اولور؟ دیمکدر .

[۱] من شرطیه (ما) شرطیه کبی ایکی فعل مضارعی جزم ایدن جواز مدندر،
جزا نفس مضارع اولدقجه فایه مدخول اولور: ومن یمن الله فانه من مکرم .
ومن ینفق الساعات فی جمع ماله البیت

[۲] منان ومنون دیو مثنی وجموع دخی اولمشدر .
[۳] بو بیتده کی (غیرنا) لفظی (من) صفت اوله رق مجروردر . جزء صله
اوله رق صرفوع اولقی ایچون بر مبتدا تقدیر اولملیدر: هو غیرنا

۱۶۰ (مِنْ) حرف جروادات ابتدادر . (دن) ایله ترجمه اولنور .
مِنْ أُسْبُوعٍ إِلَى أُسْبُوعٍ = بر هفته دن بر هفته یه .

تبعیض و تبیینه [۱] دلالت ایتدیکی دخی واردر: وقال رجل
مؤمن من آل فرعون . من تشبه بقوم فهو منهم . یحلون فیها من اساور
من ذهب . لله دره من رجل . یالها من لیله .

(من) تعلیلیه دخی اولورکه مدخولی مفعول له اولقی اوزره حل
اولنور: جئت من اجلك . رجعت من خوفي .
بدلیه واستغراقیه [۲] دخی اولور: ارضیتم بالحیاة الدنیامن الآخرة .

أی بدلها . و مامسنا من لغوب .
اخطار — بعض افعال مفعول بهنه (من) حرفیله وصول و تعدی ایدر .
انی ترجمه ده (دن) دیمک اقتضا ایتمز: بعه منی — انی بکافات . آن رحمة الله

قرب من المحسنين . لا یسخر قوم من قوم . من الذین آمنوا یضحکون .
(من) یا خود (ما) یه مقارنتده (من) حرفنک نونی میه قلب
اولنه رق ادغام کورر: یَمْنَنُ، تَمًا .

حرف تعریفه اتصالنده نونک بسبتون محذوف اولدیفی لغت دخی
واردر: مَلَجِنٌ = من الجن .
۱۶۱ (مَهْ) یامه ، ایتمه کبی کله زجردر .

۱۶۲ (مَهْمِمْ) نه وار؟ نه اولدی؟ کبی بر استفهامدر .
۱۶۳ (مَهْلًا) آهسته طاوران ، عجول وشتابان اوله مآلنده فعلی
محذوف مفعول مطلقدر .

[۱] من تبیینیه ایچون تمیز بحثنه باقکمز .
[۲] من استغراقیه ایچون فاعل بحثنه باقکمز .

۱۶۴ (مَهْمَا) هر نه که معناسنه (ما)ء شرطیه کبی مستعمل و جازم مضارع در.
 مَهْمَا امکن = هر نه که اوله بیلور ایسه. «انت کَابِنَةُ الْجَبَلِ مَهْمَا يُقَلُّ يُقَلُّ»
 وَمَهْمَا يَكُنْ عِنْدَ امْرِئٍ مِنْ خَائِفَةٍ * وَإِنْ خَالَهَا تَخْفَى عَلَى النَّاسِ تُعْلَمُ
 ۱۶۵ (نَعَمْ) آوَت دیمکدر که حرف جوابدر .

۱۶۶ (نِعْمَ) و (نِعْمَت) بری مذکر و بری مؤنث بر رفع فعل مدحدر که
 مدحی افاده یه موضوعدر. غیر متصرفدر. یعنی بشقه صیغه لری یوقدر.
 صور استعمالی شویله در: نعم الرجل زید، نعمت المرأة هند. نعمت ملکه
 القوم هند. نعم رجلاً زید، نعمت امرأة هند. [۱] زید، نِعْمًا امرأة.
 ان تبدوا الصدقات فنعماهی. نعمایعظکم به. ولنعم دار المؤمنین [۲]

۱۶۷ (وا) نَذَبَه ادا تیدر که وای دیمکدر. منادی بحشته با فکر.
 (وا) تعجب ایدرم معناسنه ده کلمشدر .

۱۶۸ (واهاً) تنوینسز دخی اوقنور. اوح، نه کوزل مآلنده کلمه
 استحساندر: واهاله ماأطیبه!!

مقام تلهفده دخی استعمال اولنور: لسانمزده کی واه واه کبی .
 ۱۶۹ (وَشْكَانَ) نقدر سرعتلی معناسنه اسم فعلدر .

۱۷۰ (وَتَى) کلمه تعجبدر. برینه خطاباً (وَتَيْكَ) و بریسی حقنده:
 وَتَى لِفُلَانٍ. (کَاَنَّ) یه مقارناً: ویکائن الخ.

[۱] نعم دادن مخففدر .

[۲] یوقاروده ذکر اولنان (بئس) و (بئس) کلمه لرینک حاشیه سنه باق .

۱۷۱ (وَيْحٌ) کلمه رحمتدر که واه یازیق مآلنده در: وَيْحٌ لِفُلَانٍ [۱]
 ویحاً لِفُلَانٍ [۲]

نصب صورتنده اضافتله «وَيْحٌ فُلَانٍ، وَيْحُهُ، وَيْحُكَ، وَيْحِي» دخی دینور.
 ۱۷۲ (وَيْلٌ) کلمه عذابدر که مقام تعنیفده مستعملدر. صور استعمالی
 (وَيْحٌ) کلمه سی کیدر: ویل للمطففین. ویلاً لهم، ویناههم .

حال نَذَبَه ده الف استغاثه ایله: وَيْلِي. هاء سکت دخی علاوه سیله:
 وَيْلَاهُ. (ویل) بدلنده بآه ایله (ویب) دخی لغتدر [۳].

۱۷۳ (وَيْلَةٌ) کلمه تعجب واستجاده در .

۱۷۴ (و) حروف عاطفه دندر. عبارات عربیه ده دائماً مفتوحدر.
 مبتدأ بها اولان جمله نك اولنده کی واو، عاطفه دکل ابتدایه در. واو ابتدایه
 حال واقع اولان جمله اسمیه نك اولنده (حالیه) دخی تسمیه اولنور. ماقبلنه
 مربوط اولمیان جمله مستقله اولنده کی واو (استینافیه) تعبیر اولنور .
 بعض جمل معترضه اوائلنده دخی واو بولنوب (اعتراضیه) نامنی
 آلور: ان الثمانین (وَبِلْدَغَهَا) قد أحوجت سمعی الی ترجمان .

واو، مفعول معه و قسم اداتی دخی اولوب اولکی صورتده مدخولی
 منصوب وایکنجی صورتده مجرور بولنور: سِرْتُ وَالنَّيْلَ. وَاللَّهِ .
 (واو رُبَّ) رب حرفه بدل اوله رق مدخولی لفظاً مجرور

[۱] مبتدا و خبردر .

[۲] فعل محذوفه مفعولدر: الزمه الله ویحاً

[۳] عنتره نام شاعر جاهلینک :

«واقدر شفی نفسی واذهب سقمها» قبل الفوارس ویک منتر اقدم»

قولنده (ویک) ویک معناسنه اوله رق مشروحدر .

١٨٥ (هَلْ) حرف استفهامدر : هل آتی ؟ هل هو آت ؟

ادات تحقیق و اادات نفی اولدینی ده واردر .

لام تبیین ایله «هل لك» الح دینلده سکا سویلیورم ؛ ایسترمیسین

دیملک اولور .

١٨٦ (هَلَّا) سابق الذکر (آلَا) کبی حرف تحضیضدر .

١٧٧ (هَلُمَّ) بروکل ، بروکتور معنالرینه در . امر حاضر اوله رق

تصریف اولنه بیلور : هلم ، هلماء ، هلموا ، هلمی ، هلماء ، هلممن .

١٨٨ (هُنَا) و (هُنَاكَ) و (هُنَالِكَ) مکانه مخصوص اسماء اشارتدر . وظروفدن

معدوددر . جمل فعلیه ده مفعول فیه و جمل اسمیه ده خبر اوله رق حل اولنور .

١٨٩ (هَیَا) حرف ندادر .

١٩٠ (هَیْتَ لَکْ) سکا سویلیورم بروکل دیملکدر .

١٩١ (هَیْهَاتَ) تقدرا و زاق معناسنه اسم فعلدر : هیهات هیهات لما توعدون .

هَیْهَاتَ جِئْتُ إِلَى دِفْلَى تُحَرِّكُهَا * مُسْتَطْعِمًا عِنبًا حَرَّكَتَ فَالتَقَطَ

١٩٢ (یا) ادوات ندانک اشهریدر : یارب ! یارب العالمین ! توفی مسلماً

وألحقنی بالصالحین .

وصلی الله علی سیدنا محمد وعلی جمیع الانبیاء والمرسلین والحمد لله رب العالمین

طبع مرة خامسة فی اواسط رجب سنة ١٣٢٠